

מראי מקומות על הרמב"ם הלכות איסורי מזבח

על פרקים א' ב' ג' ה'

ומקצת פרק ו'

-מהדורת ביקורת-

בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

'עץ חיים היא למחזיקים בה'

בהיות ובית מדרשנו 'בית מדרש גבוה לכהנים' אינו מתקצב ע"י שום גורם כל שהוא, וכל החזקתו ממומן מתרומות הציבור, אשר נדבם רוחם להיות מכינים את הכהנים לעבודה, ע"כ נפנה לכל אותם המכירים בערך לימוד תורת הקרבנות אשר בכוחה להגן ולהטיב, לבוא לעזרת ה' בגיבורים וליטול חלק בהעמדת מקום חשוב ונשגב זה, ולסייע למען בית ה' אלוקנו.

לשותפות קבע ולתרומות 0504166339

ניתן לתרום דרך מכשירי נדרים וקהילות עבור בית מדרש גבוה לכהנים

~~~~~

מראי מקומות אלו נכתב בדרך לימודנו לפום ריהטא וכחותה על גחלים, וישנם עוד מראי מקומות רבים אשר נותרו לכתוב וכן בירורי דינים, וע"כ נפנה ונבקש מכל הלומדים להאיר עיננו, ולציין כל מראי מקום או הערה ולהביאם אלינו במייל המערכת k0504166339@gamil.com בכדי שנוכל לקובעם במהדורה הבאה, ויהא זה לזיכוי הרבים, למען ישוטטו בהם רבים.

הזכויות בספר זה אינם שמורות

וניתן להשתמש בו למטרת זיכוי הרבים

יוצא לאור ע"י 'בית מדרש גבוה לכהנים- ביתר'

בביהמ"ד אהל יששכר רח' המגיד ממעזריטש 144 ביתר

לפרטים הערות והארות 0504166339

ערך וסידר: חננאל עמר

ניתן לקבל קובץ זה במייל k0504166339@gamil.com

מכתב ברכה מהגאון רבי חיים אקרמן שליט"א ראש הישיבה הגדולה ביתר עילית,
ומהגאון רבי מאיר שמחה אויערבאך שליט"א רב שכונת הדקל וחבר הכד"ץ

ביהמ"ד
"חניכי הישיבות"
בית משה

בראשות מורינו הגאון הרב חיים אקרמן שליט"א

בס"פ. ארצות שבת שלום, תש"ח.

בוא ונמציך טובה ואי שאלוה אמרתי פתח יקרה בציור צדק לנו ברחמי לבן דברי
טוב, ואין טוב אלא תורה. ביסודו והתקיווה כולל אלימות סדר הצדקה בדת המקדשו
של אומיו - עם קדושו ולב אשדו - כבנים הצדקים בדת ה' הארצי אמת.

בן ציונו - הגאון ר' בן היה אלך צמח שיטא - הוא האיל הוקם צדק אפול
ואתצמח בקדושים ולשם פנים לפתחו בהתבטחית ים הולדת המקדש דבר יום ביאור
בהמות לב להיכרת של הכהן הקדוש אמרו החכם חיים לאות הדואג למנוח האומות הקרן צדק

ישל כן אכנה לך אולם המקנים והמכנים בזכות אמתו צדק, אפילו מן האסירים
בהצמח מסגרת זו, ולסודו ולתאודו כולל החבונה להוציא ממלכות אל אפול
להקבולה לביות תורה וצדקה לעיונו.

וכי אלך עבדי לבו אלוה יקרב אמי נחמן התורה בהכלת שמות אצל יצנה
כאלוה מתרה בזמן אפוליו ולשם מסגרת ציונו בסדק הצדקה כפי אלך הכינו אמת
בני אמתו הכבדים האמוה הנולד.

החולם ביקר אמו תורה בהכרה

חיים אקרמן

ועליו ואלו יקדו לו (על כחש ביחוד
הוא כ' חיים שלי"ו. זמנו דכלל) חתום
על יצירה. יצירה ביחוד ה' כ' י'
ועל האלוה יפולאמת אמתו אמרו
בכונת לך מן צדוק

דברי פתיחה

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, על אשר זיכנו להוציא לאור עולם את מראי המקומות שנכתבו על רמב"ם הלכות איסורי מזבח אשר נלמד משך תקופה ארוכה ע"י סגל ת"ח חשובים ומרביתם אף כהנים במסגרת כולל יום השישי ללימוד הלכות עבודת ביהמ"ק כצפייה והכנה לבניינו שיבנה בקרוב בב"א.

והנה זיכנו ה' לפתוח בעירנו עיר התורה ביתר עילית כולל ערב ללימוד הלכות עבודת ביהמ"ק ונקרא בשם 'בית מדרש גבוה לכהנים' אשר בו יחסיון כהני ה' בני אהרן עם הקודש היושבים והוגים בהלכות הקדש והמקדש, ומכינים את עצמם להיות עתידים ליום הזה, בצפייה והכנה לגאולה העתידה, וכרצון מרן הח"ח אשר הרבה לעורר ע"כ בספריו [אפס קצוה ראה בספרו תורה אור ובספר צפית לישועה סי' ג, והקדמה לס' ליקוטי הלכות, ובהקדמתו לס' עבודת הקרבנות, וראה עוד במכתבים שהובאו בס' כל כתבי הח"ח] שמהרה יבנה בית המקדש ובעיני כהנים הראויים לעבודה.

וזכות לימוד נשגב זה נזקפת לכלל התורמים היקרים באשר זכינו ולמעלה משלוש מאות ושמונים אנשים נמנו והרימו תרומתם בהו"ק חודשית קטנה למען יסוד הכולל והכנת הכהנים לעבודה, יתן ה' ויתקיים בעוזרים ברכתו של הח"ח למסייעים למסגרת זו (מכתבי הח"ח אגרות ומאמרים סימן קי): 'והנני שולח תודתי וברכתי העמוקה לכל המנדבים שירימו את תרומתם לטובת הענין הקדוש הזה, שזכות המצוה הגדולה הזאת יעמוד להם שיתברכו מד' בחיים ושלוש וכל טוב, ויצליחם ד' בכל עניניהם וישמרו מכל צרה וצוקה וכל משאלות לבם ימלאו לטובה. וזכות הרבים יהיו תלוי בהם, ע"י שיהיו הם המתחילים בהמצוה הנשגבה הזאת. וחוף מזה יהי להם גם חלק ושותפות בתורה שילמוד הת"ח ע"י החזקתם וכו' וגם יחשב להמחזיקים כאילו מקריבים בעצמם קרבנות'.

והנה הערות אלו נכתבו כמראי מקומות ללומדים שיוכלו להרחיב בלימוד הסוגיא, ובאמת שאין אנו מתיימרים לומר שהקפנו הכל, כי באמת הדברים ארוכים ורחבים עד למאוד, ורק כתבנו עד היכן שידנו היתה מגעת באותה השעה, ונכתבו הדברים מקופיא ובריהטא, וע"כ אם ישנם טעויות ושגגות בהבנת הדברים ואי דיוקם אתנו תלין משוגתם.

ובצאתנו את הכרך נודה לכל אותם האנשים אשר נדבם רוחם והבינם מדעם להיות עוזרים ומסייעים בהחזקת מקום נשגב זה, יתן ה' ברכה בכל מעשי ידיהם, ובכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו, וימלא ה' כל משאלות ליבם לטובה.

ובזו ההזדמנות נבא להודות למכון 'תורת הקרבנות' בני ברק אשר עומדים לימין בית מדרשנו מיום הקמתו לעזור וסייע בכל אשר בכחם ובידם לסייע, יצליחם ה' להגדיל ולרומם תורת ועבודת הקרבנות, למען יהיה נחלת רבים החפצים לישועת ה'.

ונסיים בתחינה לבורא עולם על כל חסדו הגדול שעשה ועושה עמנו, בהחזקת והעמדת מקום תורה נשגב זה, עד הנה עזרונו רחמיך ולא עזבונו חסדיך ואל תטשנו לנצח, ורחמיך הרבים אל יעזבונו, ונזכה לראות מהרה כהנים בעבודתם בשוב ה' לציון ברחמים.

בית מדרש גבוה לכהנים

חודש מר חשון

שנת מאשפ"ת ירים אביון' - התשפ"א לפ"ק

פרק א

הלכה א

מצות עשה להיות כל הקרבנות תמימין ומובחרין¹ שנאמר תמים יהיה לרצון זו מצות עשה².

¹ כתב האבן האזל (הלכות איסורי מזבח פרק א): הא דילפינן דבעינן מובחרין מדכתיב מבחר נדריך אינו משום דין תמים וא"כ קשה מה שצירף הרמב"ם דין מובחרין לדין תמימין וכתב דהוא מצות עשה מהאי קרא דכתיב תמים יהי לרצון.

ונראה דבאמת דין תמימין ודין מובחרין הם שני ענינים שאינם שייכים זה לזה דאינו תמים הוא פסול ואינו מובחר אינו פסול, אלא דכיון דעכ"פ כתיב בקרא מבחר נדריכם, ואמרו ע"ז בספרי מבחר שלא יביא אלא מן המובחר, וכן איתא הך דרשה בתוספתא דמנחות פ' ט' שנאמר וכל מבחר נדריכם, א"כ גם זהו מצות עשה שלא יביא אלא מן המובחר, אלא דמ"מ לא נוכל למנות זה מצות עשה בפ"ע דכבר כתב הרמב"ם בספר המצות שורש ז' שאין ראוי למנות דקדוקי מצות, וכתב שם בדבריו כי לא מפני שבאר הכתוב ודקדק אותה מצוה או תנאים שבה נמנה אנחנו כל תנאי או פרט שהוא דקדוק ונאמר שהוא מצוה ע"ש שהאריך, א"כ מעיקר יסוד שורש זה לא הי' ראוי למנות גם מצות תמים יהי לרצון, אלא לפי שנאמר ע"ז בספרא בפ"י שהוא מצות עשה לכן נמנה מצוה זו למצוה מיוחדת, אבל מצות כל מבחר נדריכם הוא פרט מפרטי מצות הקרבנות, לפי"ז צריך לפרש דברי הרמב"ם כאן במה שכתב מצות עשה להיות כל הקרבנות תמימין, ומובחרין, שהם שני ענינים וכתב שנאמר תמים יהי לרצון זהו על תמימים, ובזה אם הביא אינו תמים לא הורצה שהוא בעל מום, ודין מובחרין סמך על מה שכתב וביאר בפ"ב שזה נלמד מקרא דכל מבחר נדריכם, אלא שדין זה לא נמנה למצוה פרטית בפני עצמה, אבל מצוה בודאי איכא להיות הקרבנות מובחרין, אלא שאם הביא אינם מובחרין הורצה כמש"כ הרמב"ם, וכן כתב הרמב"ם בפ"ז הל' א', לא כל דבר שאינו פסול מביא אותו לכתחלה כיצד הי' חייב עולה לא יביא שה כחוש וכעור ויאמר הרי אין בו מום ועל זה נאמר וארור נוכל וגו' אלא כל שיביא לקרבן יביא מן המובחר.

והנה בפ"ו הל' א' במה שכתב הרמב"ם כשם שמצוה להיות קרבן תמים ונבחר כך הנסכין יהיו תמימים ונבחרים שנאמר תמימים יהיו לכם ונסכיהם שלא יביאו נסכים לא יין מעושן ולא סולת שהתליעה וכו' צ"ל ג"כ כמו שכתבתי כאן, דהא מובחרין אינו בשביל תמימים וכל מה שכתב שם בהל' א' פסולין, ומה שכתב נבחרים זהו על מה שכתב שם בהל' ט' דלא יביא ואם הביא כשר, אכן בהל' ב' שם כתב וכן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים ולא יהי בהם תולעת וכל עץ שהתליע כשהוא לח פסול למזבח, וקשה דמשום חסרון נבחרים אינו צריך להיות פסול, ולכאורה לא קשה דגבי עצי מערכה מה דאמרין פסול הוא תמיד רק לכתחלה דאפי' אם הביא הא יכול להחליף על מובחרים ואין בזה פסול קרבן, אלא דאכתי אינו מיושב דהא איכא שני גזרי עצים דהיא מצוה מיוחדת, וכיון דאמרין דעץ שהתליע פסול למזבח א"כ אם העלו שני גזרי עצים והדליקו אותם וכבר נשרפו מסתבר דלא מהני ומסתבר דצריך להדליק שני גזרי עצים חדשים, וא"כ הוא הדין דפסול גם בדיעבד וא"כ ע"כ דזה לא ילפינן מדין מובחרים אלא מדין תמימים, ע"כ אני אומר דכיון שכתב הרמב"ם וכן עצי המערכה וקאי על הל' א' שכתב כשם שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר כך יהיו הנסכים תמימים ונבחרים וע"ז כתב וכן עצי המערכה, ולכן יש כאן חסרון וצ"ל תמימים ונבחרים, ודין תמימים הוא לפסול עצים שהתליעו, ודין מובחרים הוא מה שכתב בפ"ז הל' ג' ובאלו היו רגילים וכו', וע"ש במל"מ דסובר הרמב"ם גם טעמא דקטירי ולא כהלח"מ עיין שם בדבריהם.. וע"ע בס' משאת המלך סי' יז.

² ויש לציין דבפסול בע"מ לקרבן יש לאו ועשה, תמים יהי לרצון כל מום לא יהיה בו. ובתו"כ פ' אמור, פרשתא ז': תמים יהיה לרצון, מצות עשה, מצות לא תעשה מנין ת"ל וכל מום לא יהיה בו. ועי' תמורה דף ו': מכאן אמרו המקדיש בע"מ למזבח עובר משום חמשה שמות.

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

ומלבד האיסור לאו יש גם איסור עשה, ועי' רמב"ם פ"א ה"א מאיסורי מזבח: מצות עשה להיות כל הקרבנות תמימין ומובחרין שנאמר תמים יהי לרצון זו מצות עשה. -

הלכה ב

³ וכל המקדיש בהמה שיש בה מום לגבי המזבח עובר בלא תעשה ולוקה על הקדשו⁴ שנאמר כל אשר בו מום לא תקריבו מפי השמועה למדו שזו אזהרה למקדיש בעלי מומין⁵ אפילו הקדישו לדמי [נסכים] לוקה שבזיון קדשים הוא.

³ כתב בס' מעשי למלך: הנה הרא"ה בספר החינוך כתב שורש המצוה נגלה עם מה שהקדמנו למעלה בענין הקרבנות ע"ד הפשט שהן לעורר ולכוין מחשבת בני איש אל הקדוש ברוך הוא כי האדם מתפעל בכח מעשיו ע"כ ראוי עכ"פ להיות הקרבן בלי מום כי מחשבת בני אדם לא ינחו ולא יתפשטו במין הפחות כמו בחשוב כי הלבבות יתעוררו בחשוב ובשלם במינו יותר וזה דבר ידוע לכל מבין, ולי נראה טעם אחר לפי מה שכתב באבודרהם ה' ברכות דאין מברכין על מ"ע דנתינת שקלים יען כי לד' הארץ ומלאה ומבי גזא דרחמנא הוא נותן ולא מדידי' א"כ כל קרבן שמביאין להקריב הנה מגזא דרחמנא מביאין וכמו שהארכנו בפ"א מה' ביהב"ח לכן החיוב שיהא הקרבן תמים ומובחר דהוא חלקו של הקדוש ברוך הוא ולא לבחור לחלקו של הקדוש ברוך הוא מה שאינו תמים רק הגרועה והפחות.

ובהא ניחא לי הא דאיתא בתמורה דף ז' ובפסחים בספ"ב דהמקדיש תמימים לבדה"ב עובר בעשה דכ' נדבה תעשה ואין אתה עושה תמימים נדבה לבדה"ב והפודה אין פודה אלא למזבח וא"י מידי מזבח לעולם ורבינו בפ"ה מערכין יליף לה מקרא דכ' ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לד' כל אשר יתן ממנה לד' יהי קודש כלומר כל הראוי לקרבן ע"ג המזבח יקרב ומבואר שם במשל"מ דזה דאורייתא ודבר זה לכאורה צריך טעמא דתורה תטיל חיוב על האדם להביא קרבן אף שאין דעתו כלל לקרבן [דסתם הקדש לבדה"ב כדאיתא בתמורה דף ל"א ושקלים פ"ד ה"ז] אמנם לדברינו נכון דהנה בתמורה דף כ"ה אמרו כלל דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין מעתה בהמה תמימה אשר יבחר האדם להביאה נדבה הנה מברר חלקו של הקדוש ברוך הוא ורצונו שיהא למזבח משום דאי מביאה למזבח מקיים בזה מ"ע שנותן לחלקו של מזבח מה שראוי לו א"כ לדברי הרב הוא עומד למזבח נדבה לד' א"כ זהו דנדבה לבדה"ב הוה דברי התלמיד ואין דברי התלמיד במקום הרב כלום וא"כ הי' מן הדין שנאמר דמה שעשה אין עשוי ויהיה קרב למזבח זה ילפינן מקרא דאף שעבר ועשה מה שעשה עשוי אבל אחר הפדיון שפיר קרב למזבח ולפי"ז הא דאמרין דמקדיש תמימין לבדה"ב עובר בעשה ואף שעבר בעשה מה שעשה עשוי אין הכונה דעבר בעשה דהקדיש תמימין לבדה"ב ולא הניחה חולין דזה לא מסתבר דיהא עובר בעשה דאם אין דעתו להקריב קרבן גם לבדה"ב לא יתננה רק ישאר חולין אלא הא דאמרין דעבר אעשה היינו מאחר שבורר זה לחלקו של גבוה הוה ל"י לאקדושי למזבח דמקדיש תמימין למזבח מקיים עשה א"כ זה המקדישו לבדה"ב ואין מקדישו למזבח שפיר עובר בעשה.

⁴ וכתב הלחם משנה: אף על גב שאין לוקין על לאו שאין בו מעשה, שאני הקדש, דבדיבורא עביד מעשה, שעושה מחולין קדשים, כמו שאמר רבי יוחנן [לעיל ג ב] "לא תתני מימר דבדיבורא עביד מעשה".

וכתב בספר החינוך [מצוה רפ"ה]: ומן הנראה שלא יהיה בזה מלקות, לפי שאין בו מעשה. אבל רמב"ם כתב שהמקדיש בעל מום לוקה. ואולי דינו כמימר שיש בו מלקות, ואף על פי שאין בו מעשה, שזה וזה הקדש הוא.

הקשה המנחת חינוך [אות ד]: למה אין בו מעשה, הרי משכחת לה מעשה בהגרלה על שני השעירים, וההגרלה הוא מעשה ההקדש? ועיין שם שמפלפל בענין המחלוקת החינוך והמגיד משנה בלאו שאפשר לקיימו בלי מעשה, אם לוקין עליו כשאכן נעשה על ידי מעשה.

אבל החזון איש [תמורה סימן לא אות ה] סובר שההגרלה אינו מעשה ההקדשה, אלא בירור השעירים, ואף שההגרלה קובעת שם חטאת, מכל מקום, אין זה בכלל מקדיש, והוי כמגריל על החולין.

הלכה ג

המתכוין לומר שלמים ואמר עולה עולה ואמר שלמים לא אמר כלום עד שיהיו פיו ולבו שוים⁶, לפיכך המתכוין לומר על בעל מום עולה והקדישו שלמים או שלמים ואמר עולה אף על פי שנתכוון לאיסור אינו לוקה, מי שדימה שמוותר להקדיש בעל מום למזבח והקדיש ה"ז קדוש ואינו לוקה⁷. /השגת הראב"ד/ הרי זה קדוש. א"א טעה בזה כי מי שדימה שמוותר להקדיש בעל

עוד מאריך המנחת חינוך [אות יג] לדון ממשנה מפורשת [לקמן כז ב]: אמר על הבהמה טמאה ועל בעלת מום "הרי אלו עולה" - לא אמר כלום. ואם אמר "הרי אלו לעולה" ימכרו ויביא בדמיהם עולה [משמע כוונתו ל"דמי עולה", דאם רצה להקריב אותם עצמם היה אומר "הרי אלו עולה"]. ועל פי זה יש לדון, שאף על פי שבאומר "הרי אלו עולה" עובר על הלאו, מכל מקום, אינו לוקה, כיון שלא נתפסת קדושה כלל. ובשלמא באומר "לעולה" ונתפסת קדושה, לכל הפחות קדושה לימכר ולהביא בדמיהם עולה - עשה מעשה בדיבורו. אבל כש"לא אמר כלום", למה ילקה הלא אין בו מעשה?

ועיין באבי עזרי המאריך להוכיח מדברי הרמב"ם עצמו [הלכה ג] שכאשר לא חל הקדושה כלל, אינו לוקה.

אך עי' אור שמח תמורה שם הי"ג שכ' שהוא לוקה אף באופן שאין הקדישו חל,

⁵ ועי' בס' מזל שעה שחקר בקטן שהגיע לעונת נדרים דקי"ל שהקדישו הקדש, אם הקדיש בעל מום על גבי המזבח מי לוקה על הקדשו, מי אמרינן כיון דמהנו מעשיו שהקדישו הקדש לוקה נמי בהקדשו או דילמא לא אשכחן קטן בר עונשין כדאיתמר בפרק יוצא דופן דף מ"ו שאם אכל הוא את הקדשו כשהוא קטן. ע"ש.

⁶ ובטורי אבן חגיגה דף י. כתב דהנ"מ היכא דגמר בלבו להוציא בשפתיו לא חייל ההקדש עד שיוציא בשפתיו, ורק היכא דהיה דעתו להחיל ע"י מחשבתו חייל גם בלא הוציא בשפתיו.

⁷ כתב בשו"ת הר צבי (אורח חיים ב סימן ח): לכאורה יש לתמוה טובא בדברי הרמב"ם הללו. (א) מאי קמ"ל בדין זה דהמתכוין לומר עולה ואמר שלמים או איפכא דאינו לוקה, הא מכיון דלא אמר כלום, פשיטא דאינו לוקה, עיין בכ"מ שכתב ע"ז דפשוט הוא, אבל לכאורה הפשיטות גדולה כ"כ עד שא"צ לפנים, ולמ"ל לכותבו כלל. (ב) גם אם נדחוק דמ"מ רצה להשמיענו זה דאינו לוקה הול"ל בקצרה, לפיכך המתכוין לומר על בע"מ עולה והקדישו שלמים אינו לוקה, ומה הלשון אומרת אף על פי שנתכוין לאיסור אינו לוקה, איזה רבותא איכא בזה דנתכוין לאיסור, וכי איצטריך לאשמעינן דבנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה דאינו לוקה משום ל"ת בשר חזיר. (ג) מה אמר אף על פי שנתכוין לאיסור אינו לוקה, למה נקט מלקות דוקא ולא קאמר דעדיפא ממנה דאינו עובר כלל בל"ת, וממילא ידענא דלא שייך כאן מלקות דמדקאמר אינו לוקה משמע דדוקא מילקא הוא דלא לקי אבל מיעבר עבר בל"ת, וכמו שאומר בה"ג הר"ז קדוש ואינו לוקה, עיין רש"י חולין (דף קט ע"ב ד"ה דהתם מיעבר), וטעמא בעי דאמאי יעבור הכא בל"ת כיון דלא אמר כלום. (ד) קושית הראב"ד דמי שדימה שמוותר להקדיש בע"מ למזבח אמאי קדוש נימא דהוי הקדש טעות ולא הוי הקדש כלל. (ה) סדורן של ארבע הלכות אלו כפי שהם סדורים ועומדים כולם כאחת מעורר תמהון לשאול מה ראה הרמב"ם לסומכן על הסדר הזה כאילו כולם מישך שייכי אהדדי.

ובטרם נכנס לשוב כל הנז' נתבונן בטעמו של הרמב"ם שפסק דהמקדיש בעל מום בשגגת אומר מותר דהרי זה קדוש, ואמאי לא נאמר דזה הוי הקדש טעות כמו שהקשה הראב"ד דאי הוה ידע שאסור להקדיש בע"מ לא היה מקדישו ולמיעבד איסורא לא ניח"ל. אך לפי מה שהוכחתי מתמורה (דף ו) ומדברי הרמב"ם בה"א דשרשו של איסור זה להקדיש בע"מ הוא משום בזיון קדשים דשביק תמימים ושקיל בעל מום להקדיש לגבוה. הנה מתוך זה לכאורה יש מקום לדון דגם בכה"ג שנתבטל חלות ההקדש לא פקע איסורא מיניה דמ"מ

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

מום למזבח והקדיש אינו קדוש כלל שהוא הקדש טעות⁸ וה"ג בתמורה עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד בקדשים ואמרינן בגמרא היכי דמי שוגג כמזיד בתמורה אמר חזקיה כסבור מותר להמיר דכוותה גבי קדשים כסבור מותר להקדיש בעלי מומין למזבח גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי פירוש גבי תמורה קדוש והגוזז והעובד בו לוקה אבל גבי קדשים לא לקי לפי שאינו קדוש מפני שהוא הקדש טעות וזה המחבר שדימה גבי קדשים לא לקי אבל קדוש הוא וגבי תמורה מילקי נמי לקי על שהמיר טעות גדולה טעה שלא מצינו לוקה על השוגג ואומר מותר שוגג קרי ליה ובהלכות תמורה ג"כ טעה בזה.⁺

איסורא דבזיון קדשים כבר עבר דזיל בתר טעמא והוי בכלל מעוות לא יוכל לתקון. והנה אם נאמר דבטול ההקדש אינו מוציאו מידי עבירה, שוב י"ל שפיר דאין כאן הקדש טעות, דנהי דלא הוה ניח"ל למיעבד איסורא ואי הוה ידע מעיקרא לא היה מקדישו, מ"מ אנן בתר השתא אזלינן ובכה"ג דבטול ההקדש לא יסלק עבירת הל"ת מעליו שוב לא איכפת ליה וניח"ל שיחול ההקדש, ועכ"פ לית כאן אומדנא ברורה דגם בכה"ג שלא תסולק ממנו העבירה שלא יחול ההקדש, וכן העירני ידידי מחותני הרב הגאון הר"מ ראזין (שליט"א) [זצ"ל] בעהמ"ס דברי סופרים.

שוב מצאתי בספר אור שמח שרוצה לתרץ כן שיטת הרמב"ם הנז', אלא שהוא מפרק לה והוא מותיב לה דלא משמע כן בסוגיא תמורה (דף ה ע"ב) דפריך התם לרבא דס"ל אע"ל"מ דא"כ במקדיש בע"מ אמאי מה שעשה עשוי נימא אע"ל"מ, והרי כבר ידועה סברת מהרשד"ם ומהרי"ט דכלל הוא דכל היכא דלא יתוקן האיסור גם רבא מודה לאביי דאי עביד מהני ומאי פריך, אע"כ צ"ל דבלי חלות ההקדש גם הל"ת ליכא, ואם נאמר דלא מהני יתוקן האיסור ושפיר פריך לרבא דנימא אע"ל"מ. וכדברים הללו העיר גם במנ"ח (מצוה רפח) על המשנה דתמורה (דף כז ע"ב) אמר על בע"מ הרי זה עולה לא אמר כלום, הרי זה עולה ימכרו ויביא בדמיה עולה, ונסתפק המנ"ח באומר על בעל מום הרי זה עולה דלא אמר כלום אם גם לענין עבירת הלאו נמי אמרינן דלא אמר כלום ולא קא עביד איסורא כלל, או אפשר דאע"ג דלא קדוש מ"מ איסורא דבזיון קדשים כבר עבר, ומסיק ג"כ כנז' דמדפריך. ע"ש שהארץ.

וכתב בסופו: ומעתה נהדר לדידן, דיתכן לפרש דמה"ט כתב הרמב"ם דבאומר מותר להקדיש בעל מום חל ההקדש, הוא מהאי טעמא דס"ל דבטול ההקדש אינו מוציאו מידי עבירה ושוב ליכא אומדנא דאי הוה ידע לא ניח"ל, די"ל איפכא דמכיון דהעבירה לא תתוקן, שוב ניח"ל שלא יתבטל ההקדש מכיון דבלא"ה איסורא דעביד עביד, אלא דלפי"ז יש להקשות דא"כ במתכון על בעל מום לומר עולה ואמר שלמים או להיפוך אמאי אינו לוקה דהא יש בזה איסורא דבזיון קדשים, ועכצ"ל כמוש"כ הלח"מ הנז' דהטעם דלוקה במקדיש בע"מ הוא משום דבדבורא איעביד מעשה, מחולין לקדשים. א"כ מעתה דברי הרמב"ם מאירים וכל ארבע ההלכות משולבות זע"ז, ובתר רישא גרירין שהקדים לאשמעינן דרשו של איסור זה הוא משום בזיון קדשים, דהשתא ממילא משתמע דמטעם זה גם היכא דמתבטל חלות ההקדש מ"מ האי גברא באיסורא דלא תקדיש קאי, וא"כ ס"ד אמינא דמעתה גם במתכון לומר על בעל מום עולה ואמר שלמים נמי ילקה, דאע"ג דלא אמר כלום ולא חל ההקדש, מ"מ הוא כבר עבר בל"ת וגם אף על פי שנתכון לאיסור והרי נמצא שהוא מזיד בל"ת זו, אומר הרמב"ם דמ"מ אינו לוקה משום דהוי לאו שאין בו מעשה ושוב אומר דמה"ט שאמרנו דהאיסור תליא בבזיון קדשים, לכן מי שדימה שמותר להקדיש בע"מ הר"ז קדוש דלא שייך בזה הקדש טעות, דאיסורא דעבד עבד וכמו שנתבאר.

⁸ והכס"מ תי' דלא מיקרי הקדש טעות אלא כגון אומר שור שחור שיצא מבית ראשון ויצא לבן, שנתכוין להקדיש גוף זה ונמצא גוף אחר, אבל אם דימה שמותר להקדיש, "שוגג" מיקרי ולא טעות יעו"ש. וע"ע בזה. במחנה אפרים הלכות נדרים סימן ג. ועי' לח"מ פ"א מהל' תמורה ה"ב. ובמרכבת המשנה (חעלמא) הלכות איסורי מזבח פרק א. וע"ע קובץ שעורים כתובות אות רנט חילוק נפלא בזה.

הלכה ד

השוחט בעל מום לשם קרבן⁹ לוקה שהרי נאמר בבעלי מומין לא תקריבו אלה לה', ומפי השמועה למדו שזה אזהרה לשוחט, וכן הזורק דם בעלי מומין על המזבח לוקה שהרי נאמר בהן לא תקריבו (אלה) ליי מפי השמועה למדו שזה אזהרה לזורק, וכן המקטיר אימורי בעלי מומין

---

⁹ ועיין בחידושי הגרי"ז (מסכת תמורה דף ז.) שכתב: ע"ש במל"מ וז"ל, ומיהו כונת רבנו במ"ש לשם קרבן נ"ל שאין כונתו למעט קדשי בד"ה כי אם למעט שוחט קדשי מזבח שלא לשם קרבן דהגע עצמך אם שחט אחד מקדשי מזבח שלא לשם קרבן אלא לתכלית אחר אינו עובר בלאו דלא תשחט בעל מום לפי שאין לאו זה כי אם בשוחט לשם קרבן דומיא דזורק ומקטיר, עכ"ל, ומשמע מדבריו דגם בזריקה והקטרה אינו עובר אם אינו זורק ומקטיר לשם קרבן אבל ברמב"ם אינו מבואר דלשם קרבן אלא גבי שחיטה, וכן הא מבואר בזבחים (דף ע"ז ע"ב) דאי נתערב איברי עולה תמימה באיברי עולה בעל מום שאינו יכול להקריבו לשם עצים ומבואר בגמרא שם משום דמאיסו, א"כ מפורש דאסור להקטיר אפילו לשם עצים, והא דמבואר ברמב"ם דבשחיטה לוקה דוקא אם שוחט לשם קרבן משום דבשחיטה אם אינו שוחט לשם קרבן אינו עושה כלום דמותר לו לשחוט דחולין בעזרה אינו אלא מדרבנן, ולא שייך האיסור דשוחט בעל מום אלא דוקא בשוחט בעל מום לשם קרבן, אבל בזורק ומקטיר כיון דזורק על המזבח בהקטרה א"כ זהו האיסור דזורק ומקטיר בעל מום ואפילו אינו לשם קרבן.

וע"ע במנחת חינוך מצוה רפט מש"כ ע"ד המל"מ הללו.

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

על המזבח לוקה¹⁰ שנאמר ואשה לא תתנו מהם על המזבח אלו החלבים¹¹, נמצאת למד שאם הקדיש בעל מום ושחטו וזרק דמו והקטיר אימוריו לוקה ארבע מלקיות¹².

¹⁰ כתב בחידושי הגרי"ז (עניינים סימן מה): איתמר המעלה איברי בהמה טמאה ע"ג המזבח ריש לקיש אמר לוקה, רבי יוחנן אמר אינו לוקה, וצ"ב הא דנקט בגמ' רק המעלה איברי בהמה טמאה, ולא נקט זריקת הדם. ונ"ל דהנה הרמב"ם כתב דין זה בפ"ה מהל' איסורי מזבח, בפרק שבו שנה את הדברים האסורים בהקטרה, וכדכתב שם בהל' א' שאור ודבש אסורין לגבי מזבח וכו' שנא' כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו וגו' יע"ש, ואיסור דשאור ודבש הרי ודאי שהוא זה איסור הקטרה, ואח"כ כתב דין זה שם בהל' ו', וז"ל המקטיר איברי בהמה טמאה ע"ג המזבח לוקה, ואף על פי שאיסור הקרבתה מכלל עשה שהרי נאמר מן הטהורה אכול ומן הטהורה הקרב, הא טמאה לא תאכל ולא תקריב, כשם שלוקה על אכילת הטמאה הבא מכלל עשה כמו שביארנו במקומו כך לוקה על הקרבתה כו', הרי דהרמב"ם כתב דין זה, דהמקטיר איברי בהמה טמאה וחי' בפרק שבו שנה איסורי הקטרה. והא דלא כתב דין זה בפרק א' מאיסור"מ ששם שנה איסורי בע"מ, אף שנכלל בהם ג"כ איסור הקטרה וכדכ' שם בהל' ד' השוחט בעל מום לשם קרבן לוקה, שהרי נאמר בבע"מ לא תקריבו אלה לד' ומפי השמועה למדו שזו אזהרה לשוחט, וכן הזורק דם בע"מ ע"ג המזבח לוקה שהרי נאמר כו', וכן המקטיר אימורי בע"מ על המזבח לוקה שנא' כו', והוא משום דחלוקים הם באיסורם, דבע"מ איסור הקטרתו הוא איסור קרבן, ובפרק א' כתב הרמב"ם איסורי קרבן, ולפיכך נקט להך דינא בפ' ה' גבי איסור שאור ודבש, להורות דאיסור הקטרת בהמה טמאה יסוד דינו הוא איסור הקטרה ולא איסור קרבן.

והנה לגבי איסור בע"מ, נקט הרמב"ם באיסור הקטרתו "אימורין" והכא גבי בהמה טמאה נקט "איברי" בהמה טמאה וכן "אברי" חי', משמע מדברי הרמב"ם דהאיסור הקטרה דבהמה טמאה וחי' לא הוי דוקא על אימורין אלא דה"ה לבשר ג"כ. והביאור בזה הוא דבע"מ האיסור הוא איסור של קרבן, דאסור לעשות קרבן מבע"מ, ונראה דכיון דהאיסור הוא איסור קרבן של בע"מ, משו"ה אין עוברים אלא אם מקדיש, ואז חייב על שחיטה וזריקה וה"נ על הקטרה. וכיון דאיסור הקטרה הוא באופן שנעשה מעשה קרבן, מבואר הא דהאיסור הוא רק על אימורין, דכיון דהאיסור הוא שלא לעשות קרבן מבע"מ להכי זה שייך רק לאימורין דהם הוו דבר הנקרב, משא"כ בבהמה טמאה הוי איסור הקטרה גרידא ולא איסור קרבן, וכמו שאור ודבש דאי"ז איסור קרבנות, ומשו"ה עוברים על בשר ג"כ. ולפי זה ה"נ יש לפרש הכי דברי הגמ' המעלה איברי בהמה טמאה ע"ג המזבח, דמש"ה נקט רק "איברי" בהמה טמאה ולא זריקת הדם דהאיסור בהמה טמאה וחי' הוי איסור הקטרה ולא איסור קרבנות.

¹¹ כתב המנחת חינוך (מצוה רפט): ועיין ר"מ פ"א מהלכות הנ"ל ה"ד כ' בזה"ל השוחט בע"מ לשם קרבן לוקה וכו' וכן הזורק דם בעל מום על המזבח לוקה כו' וכן המקטיר אימורי בעל מום על המזבח לוקה כו' הרי דגבי זריקה והקטרה כתב על המזבח ובשחיטה לא כתב דהשוחט בעל מום בעזרה לוקה נראה דאפי' חוץ לעזרה אם שוחט לשם קרבן לוקה וצ"ע. וכבר עוררתי דאם שחט בזמן הזה בעל מום אם נאמר כדעת הר"מ דעובר בלא תעשה במטיל מום בבע"מ ואף בזמן הזה א"כ עובר ג"כ משום מטיל מום בבע"מ דשחיטה אין לך מום גדול מזה וכן השוחט קדשים תמימים בחוץ חוץ מה שחייב משום ש"ח עובר ג"כ בלא תעשה דמטיל מום בקדשים ע"ל:

¹² כתב בשו"ת זרע אברהם (סימן ד): על פי דברי ראב"ד ז"ל הללו דחיוב הקטרה כאחת הוא רק בחלבים שהוא אימורי חטאת ושלמים אבל באברי עולה ליכא חיובא דהקטרה כאחת עלה בדעתו ליישב סוגיא דתמורה (דף ז ב) אתמר המעלה אברי בעלי מומין לגבי מזבח [ופרש"י ז"ל אברי הנתחים כמשפט עולה] אמר רבא עובר משום בל תקטירו כולו ומשום בל תקטירו מקצתו יעו"ש ומבואר דבחדא הקטרה יש חיוב משום מקטיר כולן ומשום מקטיר מקצתו והנה צריך מובן מדוע נקיט הש"ס אברים דעולה ולא נקיט גם אימורים דשלמים וחסאת דאם מקטיר כל האימורים הרי עובר משום כולו ומקצתו. אולם לפי שיטת ראב"ד

הלכה ה

אחד בעל מום קבוע או בעל מום עובר אם הקריבו עובר בכל אלו¹³ שנאמר לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום, מפי השמועה למדו שזה אזהרה לבעל מום עובר, כגון שהיה בבהמה גרב לח או חזית אם הקריבה לוקה¹⁴.

ז"ל יתכן עפ"י דברי רבנו גרשום ז"ל בתמורה (ז ב) שם זהטעם דלוקה משום בל תקטירו כולו ומשום בל תקטירו מקצתו אף דהקטיר כולו ולא מקצתו משום דיש בכלל כולו מקצתו יעו"ש ונראה דמשום זה בדקדוק נקיט אברי עולה דהנה הטעם דמקטיר כולו חשוב גם מקטיר מקצתו אינו מובן דהא נצטרף ונעשה אחד ע"י הצירוף והוי רק הקטר כולו ונראה [ד]הוא משום דכל כזית וכזית שנשרף ע"ג המזבח הרי תורת הקטרה עליו מצד הקרבן (עי' ירושלמי פ"ב דשבת ה"א) ואף דנצטרף כולו מ"מ כיון דחל חיוב בתחלה על כל אבר ואבר להקטרה בפ"ע מש"ה לא פקע והוי ע"ז שתי השמות הקטרת כולו מצד הצירוף והקטרת מקצתו משום דכל מקצת ומקצת הוי בגדר חיוב הקטרה בפ"ע אמנם זה רק באברי עולה שאין החיוב להקטירו כאחת ויכול לעשות כמה הקטרות מיוחדות שפיר לא פקע שם מקצתו אף לאחר שצירפו והקטירו כולו אבל באימורים דהחיוב להקטיר כאחת א"כ מצות התורה שיעשה הקטרה אחת שפיר י"ל דכשמצרפו אין עלי רק שם הקטרת כולו ולא הקטרת מקצתו דכיון דהמצוה הקטרה כאחת הוי חדא חיובא הקטרה. ומיקרי הקטרת כולו לחוד ולא הקטרת מקצתו ודו"ק. ולפי זה נמצא דבר חדש דבמעלה אימורי בעל מום אין חייב רק משום מקטיר כולו לא משום מקטיר מקצתו:

אמנם ראיתי ברמב"ם (בפ"א מה' איסורי מזבח ה"ד) נמצאת למד שאם הקדיש בעל מום ושחטו וזרק דמו "והקטיר אימוריו" לוקה ארבע מלקיות ובכס"מ שם ביאר דדעתו ז"ל דאינו לוקה משום בל תקטירו כולו ומשום בל תקטירו מקצתו ותמה טובא בזה יעו"ש שהביא דברי רמב"ם ז"ל בספר המצות שורש ט'. ולמה שכתבתי הלא רמב"ם ז"ל דקדק "והקטיר אמוריו" דבשלמים וחטאת מיירי דאלו בעולה הרי כולו כליל ובזה הלא לכ"ע ליכא חיוב משום מקטיר מקצתו דכיון דחיוב להקטיר כאחת כשמקיים מצותו נעשה הקטרה אחת ואין עליו רק שם הקטרת כולו. [ואיך שיהי צ"ב דברי רמב"ם ז"ל דשינה לשון הש"ס דנקיט אברי עולה ורמב"ם ז"ל דקדק אימורים ואכ"מ]:

¹³ כתב בשו"ת בית יצחק דרשות (בסוף חלק חושן משפט דרוש ז): הנה חתני הרב הגדול מ' נתן נ"י (וכעת הוא הרב הגאון הגדול אבד"ק רישא) הערני להסתפק במקדיש בעל מום עובר אי עובר משום מתפיס בעלי מומין למזבח. ועיין רמב"ם פ"א מאיסורי מזבח הלכה ה' שכ' אחד בעל מום קבוע או בעל מום עובר אם הקריבו עובר בכל אלו שנאמר לא תזבח לד' וגו' מפי השמועה למדו שזו אזהרה לבעל מום עובר והיא מהספרי. וע' בכסף משנה דמייתי להרמב"ן בהשגותיו שכ' וכך אמרו בספרי וישנו בגמ' תמורה אשר בו מום אין לי אלא מום קבוע מום עובר מנין ת"ל כל אשר בו מום ובשניהם עובר בכל חמשה שמות הללו. הנה מ"ש וישנו בגמרא תמורה לא מצאתי לע"ע בגמ'. ועכ"פ מבואר מדברי הראב"ד דעובר בחמשה שמות ומשמע דה"ה דעובר משום בל תקדיש. ושוב מצאתי במנחת חינוך מצוה רפ"ח שמסתפק אי עובר משום בל תקדיש בבעל מום עובר. עי"ש.

¹⁴ עיי' באבן האזל מש"כ בזה.

הלכה ו

ולא קרבנות ישראל בלבד אלא אף קרבנות עכו"ם אם הקריבן והן בעלי מומין לוקה¹⁵ שנאמר ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה.

הלכה ז

המטיל מום בקדשים כגון¹⁶ שסימא עינו או קטע ידו לוקה שהרי נאמר בקרבן כל מום לא יהיה בו, מפי השמועה למדו שזה אזהרה שלא יתן בו מום, ואינו לוקה אלא בזמן שבית המקדש קיים שהרי היה ראוי לקרבן ופסלו, אבל בזמן הזה אף על פי שעבר בלא תעשה אינו לוקה¹⁷.

15 וכתב המנחת חינוך פרשת אמור מצוה רצב דמלשון זה נראה שכתב ולא קרבנות ישראל בלבד אלא אף קרבנות עכו"ם אם הקריבם כו' משמע דאלו לאוין קאי על קרבנות עכו"ם ג"כ והתורה גילתה דלהם אין היתר בבע"מ וגם לפי דעת הרהמ"ח דהוא לאו בפ"ע א"כ אם הקריב בע"מ של עכו"ם והתרו בו משום לאוין דלעיל אין לוקין וכבר כתבתי בח"ז כ"פ דצריך להתרות בו משום איזה לאו ואפי' אם נאמר דא"צ להתרות בו משום איזה לאו מ"מ אם התרו בו משום לאו אחר בודאי א"ח לד"ה אבל אם נאמר דאהדרי' לא"ק בודאי מתרין בו משום לאוין הקודמים ודברי הרהמ"ח צ"ע. וכבר כתבתי לעיל דאפי' אם שחט וזרק מבע"מ אם נשאל אח"כ על הקדשו אינו חייב ובזה חמור קדשי עכו"ם דעל קדשי עכו"ם בודאי אין העכו"ם יכול לשאול כי זה דלא יחל אבל אחרים מחללין זה דוקא בישראל אבל בעכו"ם ל"ש דינים אלו דלישראל נאמרו.

ובס' יכהן פאר הלכות איסורי מזבח פרק אכ' דיש לעיין אם בקרבנות עכו"ם עובר ג"כ במום עובר כמו בקרבנות ישראל או לא. וכן במטיל מום בקרבנות עכו"ם אם לקי ועיין רש"י גיטין נ"ו ע"א ד"ה יאמרו דמשמע דגם בקדשי עכו"ם איכא הלא תעשה שלא להטיל מום.

16 כתב המנחת חינוך (מצוה רפז): ז"ל הר"מ פ"א מהא"מ ה"ז המטיל מום בקדשים כגון שסימא עינו או קטע ידו לוקה שנאמר כו' מפי השמועה למדו כו' והנה לאיזה תכלית פרט הר"מ כגון כו' ולא כתב סתם המטיל מום בקדשים ואפשר לומר לשיטת הר"מ שכתב בהלכה ה' דמום עובר אינו נלמד מפרשה זו רק מלאו לא תזבח כו' בפ' שופטים א"כ בפרשה זו דכתיב כל מום כו' מיירי במום קבוע א"כ אינו חייב מטיל מום בקדשים אלא אם מטיל מום קבוע שאינו עובר כגון סימא עינו או נשברה ידו דהם מומין קבועים כמו שחשב הר"מ אבל אם עושה מום עובר א"ע בלאו הזה כי שם בפרשת שופטים הלאו דלא יקריב מום עובר אבל לא שלא יטיל מום עובר ובפרט שעיקר הטעם שפסלו מקרבן ע"כ פסק המטיל מום בבע"מ פטור וא"כ מום עובר דיעבור המום ויתרפא ויהי ראוי לקרבן אפשר דאינו בלאו הזה. אך לדברי הרמב"ן שהובא שם בכ"מ דגם מפרשה זו מרבין מום עובר א"כ גם מום עובר נכלל בלאו הזה והרהמ"ח סתם הדברים ובודאי אפי' אם נאמר דא"ע במטיל מום עובר מ"מ איסור דרבנן בודאי איכא כי הוא מפסיד קדשים ואפשר כיון דעבר אח"כ לית בו שום איסור ואפשר מכל מקום הוא בזיון קדשים ובעזה"י יבואר עוד לקמן. אבל זה נ"ל פשוט דעכ"פ דוקא מום אבל אם עשה קדשים מח"א בפנים או טרפה או שאר דברים שפוסלים הקרבן בודאי אינו לוקה כי כל מום כתיב אבל כולן אלו לאו בכלל מומין הם כמבואר שם בר"מ א"כ אין לוקין רק אסור משום הפסד קדשים אבל אין לוקין כנלע"ד פשוט.

17 וכתב הכסף משנה: ואינו לוקה אלא בזמן שב"ה קיים וכו'. בפרק קמא דע"ז (דף י"ג) אהא דתניא אין מקדישין וכו' בזמן הזה ואם הקדיש בזמן הזה בהמה נועל בפניה והיא מתה מאליה וכו'. ולשווייה גיסטרא אמר רבא מפני שנראה כמטיל מום בקדשים נראה מום מעליא הוא ה"מ בזמן שב"ה קיים דחזי להקרבה השתא דלא חזי להקרבה לית לן בה ופירש"י ה"מ דהוי מטיל מום גמור ואסור משום כל מום לא יהיה בו בזמן ב"ה דקרינא ביה תמים יהיה לרצון להקריב אבל השתא נראה בעל מום הוא ולא אסור מדאורייתא אבל דעת רבינו דאסור

הלכה ח

הטיל מום בקדשים ובא אחר והטיל בה מום אחר השני אינו לוקה¹⁸.

מדאורייתא אלא שאינו לוקה. ע"כ. וע"ע בלחם משנה מש"כ ע"כ. ומש"כ בשו"ת הרדב"ז (ללשונות הרמב"ם) הלכות איסורי מזבח פרק א ליישב הדברים. וכן בשו"ת בית אפרים יורה דעה סימן עה, ובשו"ת בית שערים חלק יורה דעה סימן ת.

וראה נמי במהרי"ט אלגאזי (הלכות בכורות פרק ה דף מב עמוד ב) שכתב: ודבריו תמוהים כמו שהאריך הרב לח"מ שם, דהא לפי סוגיא דפ"ק דע"ז [יג, ב] הנזכר קאמר רבא דנראה כמטיל מום בקדשים ולא אסר אלא מדרבנן, ואיך כתב הר"ם דעובר בלא תעשה. ולעד"נ דאפשר ליישב סברת הר"ם דסבירא ליה דעובר בלא תעשה דטעמו ונימוקו עמו, מטעם דקי"ל דאם איתא כמ"ש מפשט סוגיא דפ"ק דמסכת ע"ז דבזמן הזה ליכא אלא איסורא דרבנן וכמו שהיא סברת רש"י והתוס', א"כ אמאי אמרי' בריש פרק מעשר בהמה [בכורות נג, א] דחכמינו ז"ל עקרו מצות עשה דמעשר בהמה בזמן הזה מפני התקלה, דאי אפשר להקריבו וצריך להשהותו עד שיפול בו מום ואתי ביה לידי תקלה דגיזה ועבודה או שוחטו בלא מום יעו"ש, ואם איתא דאיסור זה דהטלת מום בזמן הזה אינו אלא דרבנן, אמאי מפני איסור דרבנן עקרו חז"ל בזמן הזה מצות עשה דמעשר בהמה, בהיות שהיה אפשר להקל גבי מעשר בהמה להטיל בו מום תיכף להפרשתו דבהכי לא יבא לידי תקלה, דטפי עדיף דלא יתבטל לגמרי עשה דמעשר מאיסור הטלת מום דמדרבנן, דאתי עשה דאורייתא ודחי איסור דרבנן.

ואף אם נאמר לזה דהא קי"ל בעלמא [יבמות צ, ב] דחכמים עוקרים דבר תורה בשב ואל תעשה מפני תקנתם, והכא נמי מפני שהם גזרו ואסרו להטיל מום בזמן הזה עקרו מצות מעשר בשב ואל תעשה, מכל מקום אכתי קשה דאמרין התם בס"פ מעשר בהמה (דף ס"א ע"א), דמוקי הש"ס הא דתניא יצאו שנים בעשירי ימותו שניהם דבמעשר בזה"ז עסקינן ומשום תקלה, ופריך אי הכי אפי' חד, ומשני לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא חד דלית ליה פסידא אבל תרי כיון דנפיש פסידא לישניהו עד דניפול בהו מומא וניכליניהו קמ"ל, וכתבו התוס' שם בד"ה במעשר בזמן הזה וכו' וז"ל, בריש פרקין מסקינן דאינו נוהג בזמן הזה משום תקלה ומ"מ אם עשר חל עליו שם מעשר עכ"ל, וכ"כ הר"ם בפ"ו מהלכות בכורות [ה"ב] יעו"ש, ואם איתא דאיסור זה דהטלת מום בזמן הזה הוא מדרבנן, אמאי לא התירו להטיל מום אם עבר והפריש מעשר ולמה ימותו דאית להו לבעלים פסידא, הא במקום פסידא התירו חכמים, דהא התירו להקיז את הבכור אפילו במקום שעושה מום משום פסידא וכמ"ש התוס' בשמעתין וכ"כ הרא"ש בפסקיו [סי' ד'] יעו"ש, אלא ע"כ צ"ל דאיסור זה דהטלת מום אפי' בזמן הזה דליכא הקרבה הוא מדאורייתא, ומש"ה לא התירו במקום פסידא, ולפי זה צריך להבין הסוגיא דפ"ק דמסכת ע"ז. וע"ע במאמרו של הרב אברהם יצחק ליכטנשטיין בקובץ מבית לוי (ו, תשנ"ה, עמ' קנא - קנח).

¹⁸ הגאון רבי גרשון לפידות כתב דמ"ש הגאון ר' עזרא עטייה זצ"ל דגרמא למום בבכור אינו אסור אלא מדרבנן. הנה כן מוכח ממ"ש הרמב"ם (בפ"א מאיסורי המזבח ה"ח) שהמטיל מום בקדשים ובא אחר והטיל בו מום אחר, השני אינו לוקה. נראה מדבריו דאסור מה"ת רק שאינו לוקה. והא דאינו לוקה הוא לשיטתו דדבר הבא מריבוי אינו לוקה. וה"נ כיון דהאיסור הוא מדכתיב כל מום ממילא ליכא איסור מה"ת על גרמא כבבכורות (לג). וכ"מ מלשון הרמב"ם (פ"ב מה' בכורות ה"ח) שאם הרגיל לבכור שיפול בו מום כגון שנתן דבילה על אזנו עד שבא כלב ונטלה וחתך אזנו כו' ה"ז לא ישחוט עליו. ולא הזכיר איסור לגרום לו מום. אלמא דהוי רק מדרבנן. (הוב"ד בשו"ת יביע אומר חלק ד - אורח חיים סימן כה).

ובאמת שכדבריו ראיתי שכתב נמי בס' כתנות יוסף לרבי יוסף יצחק מונטיקיי מחכמי שאלוניקי שכתב: הטיל מום בקדשים ובא אחר והטיל בה מום אחר השני אינו לוקה. וקשה קצת דלפי שיטת רבינו דכתב אבל בזמן הזה אף על פי שעבר בלא תעשה אינו לוקה ורוצה

הלכה ט

אחד המטיל מום בקדשים עצמן או בתמורתן חוץ מן הבכור ומן המעשר שהמטיל מום בתמורתן אינו לוקה לפי שאינן ראויין לקרבן כמו שיתבאר במקומו, וכן המטיל מום בתשיעי של טעות עשירי אינו לוקה.

הלכה י

המקדיש בעלת מום למזבח אף ע"פ שלוקה הרי זה נתקדשה¹⁹ ותפדה בערך הכהן ותצא לחולין ויביא בדמיה קרבן, וכן הדין בבהמת קדשים שנפל בה מום, ומצות עשה הוא לפדות קדשים שנולד בהן מום²⁰ ויצאו לחולין ויאכלו שנאמר רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר, מפי

לומר שאסור מדאורייתא אלא שאינו לוקה כמו שכתב שם הרב בעל כ"מ ז"ל והתם טעמא הוא משום דהמטיל מום בזמן הזה הוא כמטיל מום בבעל מום ומשום הכי אסור מדאורייתא אלא שאינו לוקה וכו' ואם כן כל שכן הכא דמיירי בזמן שבית המקדש קיים ואם כן היה לו לכתוב דאסור מדאורייתא להטיל מום בבעל מום וכו' כפי שיטתו דלעיל כדכתיבנא ושמא י"ל דהכי נמי קאמר אינו לוקה דוקא אבל אסור מדאורייתא משום מטיל מום בבעל מום כדלעיל זהו הנראה לענ"ד וק"ל. וע"ע בזה בשו"ת זרע אברהם סי' יז.

¹⁹ ראה מש"כ בזה במל"מ ובאבן האזל. וראה נמי מש"כ בשו"ת משנה הלכות (חלק יז סימן רג).

²⁰ וכתב בביאור על ספר המצוות לרס"ג (הרב פערלא) עשין עשה קל קלא קלב: כתב בכ"מ שם וז"ל ומ"ע היא לפדות קדשים שנולד בהם מום וכו' בפ"ב דבכורות (ט"ו ע"א) עכ"ל. ודבריו נפלאים דאין שום רמז לזה שם שיש בדבר מצות עשה. וכבר עמד בזה בלח"מ שם וכתב וז"ל בפ"ב דבכורות מוקי לה בפסולי המוקדשין וכו'. אבל אין ראייה משם דהיא מצות עשה. אלא ממאי דאמר בספרי הא אינו מדבר אלא בפסולי המוקדשין שיפדו. נראה משם דהיא מצות עשה. ומכאן מייתי סמ"ג ז"ל עכ"ל עיין שם. ובאמת דהסמ"ג שם והחינוך (מצוה תמ"א) והרשב"ץ שם לא הביאוה אלא מהספרי שם עיין שם. אבל דברי הכ"מ כנראה לקוחים מדברי הרמב"ם ז"ל גופי' בסה"מ שם. ובודאי הדברים תמוהים כדכתיבנא. וכבר ראיתי מש"כ בזה במע"ה"ח [במע"ה החכמה] דכוונת הכ"מ למה שאמרו (בפ"ב דבכורות ט"ו ע"ב) דטעמא דוולדות פסה"מ ק דאיעבר לפני פדיון ואיתילדו לאחר פדיון אסורים גזירה שמא יגדל מהן עדרים עדרים עיין שם. וס"ל להרמב"ם דלא כפירש"י שם. אלא פירושו שגזרו שאם יהיה הולד מותר כשפדה אמו קודם לידה יתרשל במצות פדיון דהו"ל מצות עשה. לכך גזרו על עיבור שקודם פדיון אפילו ילדו לאחר הפדיון. שמתוך כך ימהר לפדות עיין שם בדבריו אלא דמלבד דלכל פירושי רש"י ורגמ"ה ז"ל שם אין שום סרך ראייה לזה כלל. ואדרבה יש מקום להוכיח משם איפכא. מדלא חששו לביטול מצות עשה דפדיון ומה שתמה שם על פירש"י השלישי עיין שם. לק"מ. וכבר תירצוה בתוס' חיצוניות הובא בש"מ במזבח כפרה שם. ופירש"י שלפנינו משובש. והעיקר כמו שהביא במזבח כפרה שם פירש"י עיין שם ואכמ"ל בזה. בלא"ה ע"כ לא לזה נתכוון הרמב"ם ז"ל שהרי הביא גם מערכין ומחולין ומתמורה ומעילה. ובכל הני דוכתי ליתא ההיא סוגיא דפ"ב דבכורות שם. וגם הכ"מ בלתי ספק לא היתה כוונתו לכך. כיון דלפירש"י שם ליכא שום סרך ראייה כלל אם לא נחדש פי' אחר לגמרי אליבא דהרמב"ם ז"ל. ובודאי דכיו"ב הו"ל לפרש ולא לסתום כ"כ. גם אין שום טעם לומר שחששו שלא יתרשל לקיים מצות פדיון אם לא יקנסוהו לאיסור הוולד. דמהיכא תיתי שיתרשל מלקיים מצות עשה שעליו. כיון שאין לו שום ריוח מזה כלום. ועכצ"ל כדפירש"י ושאר ראשונים ז"ל שם. וא"כ ליכא שום ראייה מזה כלל. ויפה כתב הר"ב לח"מ שאין מקום ראייה אלא מהספרי שם. וכמש"כ בסמ"ג ובחנוך והרשב"ץ ז"ל.

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

השמועה למדו שהכתוב מדבר בפסולי המוקדשין שיפדו²¹, וכבר ביארנו בערכין שזה שנאמר ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנו קרבן לה' שהוא מדבר בבעלי מומין שנפדו.

הלכה יא

מה בין בעלת מום קבוע לבעלת מום עובר, שבעלת מום קבוע אם ילדה והיא קדש יפדה הולד ויצא לחולין, אף על פי שהוא תמים כדי שלא יהיה טפל חמור מן העיקר, ואם נתעברה קודם שתפדה וילדה אחר פדיון הולד חולין, ואם מתה קודם שתפדה נפדית אחר שתמות חלה קדושה גמורה על גופה אלא על דמיה מפני שהיתה בעלת מום קבוע, אבל המקדיש בעלת מום עובר או תמימה ואחר שהקדישה נולד לה מום קבוע, אם מתה קודם שתפדה תקבר כשאר הקדשים התמימים, מפני שהיא צריכה העמדה והערכה כמו שביארנו בערכין, ואם נשחטה קודם שתפדה ה"ז נפדית כל זמן שהיא מפרכסת²² ואח"כ תאכל ואם ילדה יקרב ולדה²³, נתעברה קודם שתפדה וילדה אחר שנפדית הולד אסור ואינו נפדה, אלא כיצד יעשה סמוך לפדיון אמו מתפס זה הולד לשם אותו הזבח²⁴, לפי שאינו יכול להקריבו [מכח אמו] מפני שבא מכח קדושה דחוויה²⁵.

²¹ ובס' יכהן פאר כתב: ומצות עשה הוא לפדות קדשים שנולד בהם מום ויצאו לחולין ויאכלו שנאמר תזבח ואכלת בשר. ויש לעיין אי המצוה רק הפדייה או דגם האכילה בכלל המצוה דהרי גם פסולי המוקדשין יש בהן צד קדושה דאין נשחטין באטליז ואין נמכרין בלטרא ועיין בבכורות (דף ל"א) ובתוס' שם דמשמע דהיא מן התורה. גם יש לעיין אי מצוה זו רק בקדשים שנפל בהם מום או גם במקדיש בעל מום יש מצוה זו לפדותן ומלשון הרמב"ם ז"ל משמע קצת דזה רק בקדשים שנפל בהן מום. גם נסתפקתי אי כשנפדה צריך ליקח מהמעות ממש אותו הקרבן שהיה או דיכול ליקח גם קרבן אחר. וביותר יש להסתפק במקדיש בעל מום קבוע אי צריך ממש ליקח כאותו הקרבן שהקדיש או לא. ועיין לשון הגמ' בכורות (ט"ו) מתפסין לשם אותו זבח אבל עם כל זה צ"ע בנידון דידן.

²² עיין בהערות הגרי"א למס' מעילה יט: וע"ע בשו"ת דברי חיים (ליקוטים והשמטות סימן כט).

²³ ותמה הלחם משנה מסוגיא דריש פרק אלו קדשים בתמורה (י"ז ע"ב) דאמר דלמאן דאמר במפריש נקיבה לעולתו וילדה דירעה, הכא נמי ירעה, ורבינו פסק (שם ה"ה) במפריש נקיבה וילדה דירעה, וכאן פסק דיקרב, ובחדושי תמורה הארכתי ליישב, עיין שם. ועיין באור שמח (הלכות איסורי מזבח פרק ג

²⁴ ומשמע מהרמב"ם שמכח אמו אינו יכול להקריבו שבא מכח קדושה דחוויה אבל כשמתפסו יכול להקריבו,

²⁵ עיין בזה בחי' הגרי"ז (תמורה לא:). וכן השפת אמת (מסכת בכורות דף טו:ו) סמוך לפדיון מתפסין כו' פרש"י וממתין עד שיוממו ופריק להו ויותר הי' נראה לפרש דכה"ג מיקרב קרבי כיון דמקדישו לגמרי קודם פדיון האם וכן משמע לשון הרמב"ם (פ"א מאיסורי מזבח) ע"ש ומהתימא על הכ"מ שם שהביא לשון רש"י והשמיט סוף הלשון של רש"י דממתין עד שיומם דבזה חולק הרמב"ם עם רש"י ואפשר לא הי' גורס כן ברש"י.

הלכה יב

כל פסולי המוקדשין כשיפדו מותר לשוחטן בשוק של טבחים ולמוכרן שם ולשקול בשרם בליטרא כשאר החולין חוץ מן הבכור ומן המעשר, מפני שמכירתם בשוק מוסיף בדמיהן²⁶, שאר הקדשים שדמיהן חוזרין להקדש שהרי מביא בדמיהם בהמה אחרת מוכרין אותן בשוק כחולין, אבל הבכור והמעשר שאין דמיהם להקדש אלא נאכלין במומן כמו שיתבאר אין שוחטין אותם

---

²⁶ ראה בס' עלי תמר (שביעית פרק ח) שכתב: ודע שרש"י בבכורות פירש הטעם שאינו נשחט ונמכר באיטליז שמפני הנאת הדיוט לא מזלזלין בקודשין לנהוג בהם מנהג חולין למכרו באיטליז אלא דווקא בביתו. אולם מלשון הרמב"ם שכתב מפני שמכירתם בשוק מוסיף בדמיהם משמע שהטעם הוא שהרי הוא עושה סחורה להרויח בבכור ואין עושים סחורה בבכור כמ"ש לעיל ברפ"ז. וכ"ה משמעות לשון הירושלמי דקאמר שהמכירה בשוק אסור שלא יהיה כעושה סחורה בגופו. וכן הטעם שאינו נשקל בליטרא פירש רש"י הטעם מפני זלזול בקדשים. אבל בירושלמי מו"ק פ"ב ה"ג קאמר כלום אסור בשר בכור להשקל בליטרא לא כדי שיהיו מוכרים אותו בזול. ומשמע שהטעם של איסור שקילה בליטרא הוא משום איסור סחורה שע"כ הוא מוסיף בדמים לשם ריווח על הסחורה וכדלעיל בטעם של שביעית, וכ"ה משמעות הרמב"ם בהלכות איסורי מזבח שם, ובתוס' זבחים ע"ה: עיין שם. ושורש של דברי כתוב בספר ברכת אברהם ח"ג בחידושי ירושלמי למו"ק מכבוד הרה"ג רא"צ ברודנא ז"ל עיין שם.

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

בשוק של טבחים, ואין מוכרין אותם שם²⁷, אפילו התפיש בכור לבדק הבית אינו נשקל בליטרא ולא ימכר בשוק שאינו יכול להתפיש אלא דבר הקנוי לו קנין גמור²⁸ 29.

<<<>>

²⁷ ובס' כתר המלך דן בזה בארוכה אי איסור הוי מדאו' או מדרבנן וז"ל: והנה רבינו ז"ל לא ביאר לא כאן ולא בפ"א מהל' בכורות שכתב שם נמי שאסור למכור בשר בכור ומעשר באיטליז ולמכור בליטרא אי איסור זה הוא מן התורה או רק מדרבנן אסור.

ונ"ל לבאר דהנה התוס' כתבו במס' בכורות (דף לא) דהאיסור זה הוא מה"ת דכתבו בד"ה חוץ וז"ל ואף על פי שמפרש טעם מפני שהנאתן לבעלים על כרחך הוא מדאורייתא כדמוכח בפ"ק דתמורה (דף ח) ובמס' סנהדרין (דף קיב) גבי עיר הנדחת דדרש בהמתך מי שנאכלין בתורת בהמתך יצאו בכור ומעשר שאינו נאכל בתורת בהמתך דתנן כל פסולי המוקדשין נמכרין באיטליז וכו' חוץ מן הבכור והמעשר שמא משום קרא נפקא דאין נוהגין בזיון בדבר שאין הנאתן להקדש עכ"ל. והרא"ש ז"ל שם בדף ל"א הביא דעת הרמב"ן וז"ל כתב הרמב"ן ז"ל ומסתברא לנו דחלבו של בכור וגידו ועורו וקרניו נמכרין באיטליז ונשקלין בליטרא דלא עבדי רבנן מעלה אלא בבשר דחזי ליה אבל בהני לא וגמרינן להא מילתא ממעשר דלא שרינן ביה [מכירה כלל בבשר ושרו בהני] כדתניא מעשר בהמה ששחטו מבליע בעורו ובחלבו וכו' וכן כתב בעל הלכות חלבו של בכור מוכרין אותו לעכו"ם וכו' מיהו עבוד רבנן וכו' חלבו דאינו ראוי לאכילה העמידו על דין תורה עכ"ל וכן איפסק להלכה בטור שו"ע יו"ד סי' ש"ו ס"ק ו' כדעת הרא"ש בשם הרמב"ן בהני דברים נמכרין ונשקלין וכתב הב"י דלא עבדו רבנן מעלה אלא בבשר ולא בהני אלמא ס"ל להפוסקים דדבר זה דאינו נמכר ואינו נשקל הוא רק מדרבנן דלא כהתוס'. ע"ש עוד באורך.

²⁸ כתב בס' דף על הדף (זבחים דף עה:): כתב הגר"מ אילן זצ"ל בקובץ מוריה (שנה י"ז גליון ט - י ע' נד): יש להסתפק בפסולי המוקדשין דאסורין בגיזה ועבודה, והקדישן לבדק הבית, אם דינם ככל הקדש מזבח שהקדישן לבדק הבית דקדושתם היא רק מדין הקדש עליו כדאיתא בתמורה לב. או דילמא דבפסולי המוקדשין עדיף דהוי בעלים והקדש חל על גוף הדבר כמו חולין בעלמא.

והעירני הגרי"ז מבריסק שליט"א [זצ"ל] להוכיח מזבחים (ע"ה ב) דאמרי' שם אילו אמר הפדו לי בכור שהתפישו לבדק הבית כלום שומעין לו וכו', כלום הקנה זה אלא מה שקנוי לו, וברש"י: כלום הקנה הכהן זה לבדק הבית אלא מה שקנוי לו בכור זה, וכיון דאצלו לא הותר לישקל בליטרא אין יכול להקנות לבדק הבית עודף דמי צמצום משקל הליטרא, וברמב"ם סופ"א מאסורי מזבח כתב אפי' התפיש בכור לבדק הבית וכו' שאינו יכול להתפיש אלא דבר הקנוי לו קנין גמור, הרי מבואר דהוי מחסרון בעלות, וי"ל דהטעם דאינו בעלים להתפיש את גוף הדבר לבדק הבית, אלא רק כדין הקדש עליו ע"כ.

²⁹ כ' הקרן אורה (זבחים דף עה:): ע' בלשון הרמב"ם ז"ל פ"א מה' איסורי מזבח שכת' (הי"ב) דאין יכול להתפיש אלא דבר הקנוי לו קנין גמור, ולא זכיתי להבין דקדוק לשונו ז"ל דבר הקנוי לו קנין גמור, משמע דמקצת קנין יש לו, אלא דאין לו קנין גמור, והרי אין לו קנין כלל בזה, וצ"ע.

פרק ב

הלכה א

כל המומין הפוסלין באדם ובבהמה חמשים וכבר נמנו.

הלכה ב

ויש מומין אחרים מיוחדין בבהמה ואינן ראויין להיות באדם וכ"ג הם ואלו הן: אם היה גלגל עינה עגול כשל אדם³⁰, עינה אחת גדולה כשל עגל³¹ והשניה קטנה כשל אווז³², אבל אם היתה אוזן

---

³⁰ וכן איתא בטור יו"ד שט. ועי' כס"מ ביא"מ פ"ז ה"ז ותוי"ט שם מ"ח וחזו"א בכורות סי' כה ס"ק טז, בטעם שהלכה כן.

ונחלקו ראשונים: יש שכתבו שמקום מושב העין הוא שאין דרכו להיות עגול, והשחור שבעין הבהמה דרכו להיות עגול כשל אדם. (רגמ"ה בכורות שם; עי' הערוך ע' צר (ו), וע"ש שגי' ר"ח: הא באוכמא והא בציהרא, ופי' שהשחור שבעין דרכו להיות עגול, והאדום שסביבו אין דרכו להיות עגול; רש"י בכורות שם לגי' צאן קדשים שם (ועי' להלן), ורש"י נדה כג א ד"ה דומות וד"ה באוכמא; ב"י יו"ד שם ד"ה ומ"ש מושב, ועי' לקוטי הלכות בכורות שם עין משפט אות ג, שמש"כ הרמב"ם: היה גלגל עינה עגול, היינו הלבן, שמקום מושב העין קרוי גלגל (ועי' להלן), ועי' בית ישחק (גאטיניו) שם, שכיון שפשוט שיש הבדל במציאות בין השחור ללבן, סתם הרמב"ם ומי שאין פסול אלא כשהיה הלבן עגול, וכע"ז בר"י קורקוס שם בפ"י הב' ובלחם יהודה שם ובערה"ש איסו"מ סי' נב ס"ג, עי' רא"ש בכורות שם סי' ד, וגי' ב"י שם ומעדני יום טוב שם; טור שם; שמ"ק (מהד' עוז והדר) בכורות שם. וכ"מ במאירי נדה שם. ועי' רש"י נדה שם, שגלגל העין היינו מקום מושב העין, ועי' רש"ש שם, שעין סתם היינו השחור, וגלגל העין היינו הלבן, ועי' סיני כרך טו עמ' 153).

ויש שכתבו להיפך, שהשחור שבעין אין דרכו להיות עגול כשל אדם, ומקום מושב העין דרכו להיות עגול. (רש"י דפו"י בכורות שם ד"ה באוכמא וד"ה והא (וכן גרסו ברש"י ר"י קורקוס וכס"מ ותוי"ט שם ומעדני יום טוב שם אות ק וב"ח שם); רדב"ז אסו"מ שם בד' רמב"ם שם: היה גלגל עינה עגול, וגלגל היינו השחור (ועי' רש"ש שבציון הקודם), וכן צידדו לומר ר"י קורקוס וכתונת יוסף שם, שיי"מ בע"א; פרי"ד שם; רמב"ן הל' בכורות שם; לבוש יו"ד שם, ועי' מעדני יום טוב שם). וע"ע באנציקלופדיה התלמודית (מומי קרבן) מש"כ בזה

³¹ ובגמ' בבכורות ג: וברא"ש שם מבואר דאם היו שתי העיניים גדולות כשל עגל או קטנות כשל אווז, אין זה מום, שאין זה חשוב משונה כמין אחר, לפי שעיניים גדולות נגרמות מחמת בריאות הבהמה, ועיניים קטנות נגרמות מחמת שהבהמה כחושה.

³² בתוס' רעק"א (כאן) מדייק מרש"י (לעיל ג' ע"ב) דהכוונה או זה או זה, או עין אחת גדולה כשל עגל הוה מום, או עין אחת קטנה כשל אווז הוה מום, ואף שהעין האחר הוא רגיל.

אמנם מהרמב"ם והטור מדייק דהיינו בחדא מחתא, שאם עין א' הוא גדולה כשל עגל - וגם העין השני קטנה של אווז אז הוה מום, אבל רק א' גדולה או קטנה והעין השניה רגילה לא הוה מום. [וכן הוא בחי' הגרי"ז שם ולקוטי הלכות בכורות מ ב עין משפט אות מ, בד' רמב"ם וטור שם, ועי' שי' רי"מ פיינשטיין שם ג ב (עמ' פד)].

ובחזון איש בכורות (סי' כ"ה ס"ק י"א) הוכיח כשיטת רש"י מהסוגיא דף ג' ע"ב ע"ש.

ועיין בשפת אמת (כאן) שמדלא קאמר ו"עינו" אחת קטנה, מוכח דחדא הוא, וכדעת הרמב"ם הנ"ל. וכתב דכן מוכח דהרי מתניתין סתמא קתני - אפילו בעגל ובפרה, והאיך נאמר שגדולה של עגל הוא מום בפרה, אלא ע"כ דמשמענו שאם ההבדל שבין שני העינים הוא כמו ההבדל שבין עגל לאווז - אז הרי זה מום. [ז"ל שם: ויש להסתפק בפ"י המשנה אי מום א' היא בדוקא כשאחת גדולה כשל עגל וא' קטנה כאווזא או דתרי מילי נינהו כלומר עינו א' גדול' או עינו אחת קטנ' [וכן פרש"י לעיל (ג' ב) ועי' מ"ש בתוס' רעק"א כאן] ופ"י גדולה מכי אורחי וקטנה מכפי אורחי ומלשון הרמב"ם מוכח דמום א' הוא וכן משמעות המשנה מדלא אמרו ועינו א' קטנה רק ואחת קטנה ש"מ דמום א' הוא שוב ראיתי דמוכרחין לפרש כן דהא שיעור דעגל אין מובן דהרי עגל קטן הוא א"כ א"א לפרש דזה הוי גדולה מכי אורחי' אדרבא הפ"י דאפי' עינו א' גדולה קצת רק כשל עגל והאחרת כאווזא חשוב שינוי והוי מום ומכש"כ אי גדולה כי אורחי' והשני' כאווז רק שיעור הריחוק מזה לזה הוא כמו בין עגל לאווזא אבל להיות גדולה בעצמה מום א"א לומר כשל עגל דאדרבא כולהו גדולים מזה כנ"ל [דסתמא קתני אפי' בבכור עגל ודוחק לומר דמייירי דוקא בגדי וטלה ולא דמי להא דלעיל בשיעור אורך הזנב דאם אין בה ג' חוליות הוי מום דמוקמי' בטלה דהתם ע"כ לאו סתמא הוא דבעגל איכא שיעור אחר שאין מגיע לערקוב]. ועי' בזה בחידושי ר' אריה לייב מאלין חלק ב סימן מט.

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

גדולה ואוזן קטנה אפילו קטנה עד כפול כשר³³, אם יש בלובן עינה יבלת שיש בה שער³⁴, אם ניקב העור שבין שני חוטמיה במקום הנראה³⁵, פיה דומה לשל חזיר פרוס אף על פי שאינו מחודד כשפוד³⁶.

³³ כתב הבית יוסף (יורה דעה סימן שט): אזנו אחת גדולה מחבירתה עד שניכר למראית העין שהיא גדולה מחבירתה הוי מום אבל אם אינו ניכר עד שימדדו אותו ביד אינו מום. משנה שם רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר את שיבלת בעינו וכו' אזנו אחת גדולה ואחת קטנה במראה אבל לא במדה. והרמב"ם פסק בפ"ב מה' איסורי מזבח (ה"ב) אם היתה אוזן אחת גדולה ואחת קטנה אפילו קטנה עד כפול כשר וטעמו משום דאמרינן בגמרא ורבנן עד כמה תניא אחרים אומרים אפילו אינה לשניה אלא כפול כשרה ומשמע ליה דאזנו אחת גדולה ואחת קטנה קאי ופסק כרבנן דרבים נינהו ורבינו סובר דהא דאמרינן ורבנן עד כמה וכו' לא קאי אאזנו אחת גדולה ואחת קטנה אלא אהא דקתני התם רבי יהודה אומר אחת מביציו גדולה כשתים בחבירתה ולא הודו לו חכמים וכן פרש"י והרא"ש ז"ל (סי' ו):

³⁴ כתב הערוך השולחן העתיד (הלכות איסורי מזבח סימן נב סעיף ה): אם יש בלובן עינה יבלת שיש בה שיער, הוא תמוה, דמדבריו משמע דווקא בלבן, ואדרבא בשחור הוי מום טפי אפילו בלא שיער, ואלבן אמרינן בגמ' דדווקא בשיער, ואשחור מפורש בבכורות (מ, ב) דהוי מום אפילו בלא שיער, וכ"כ הרע"ב ע"ש שהוא ג"כ קיצר בדבריו. וכבר הקשו כן על הרמב"ם (כ"מ ולח"מ). ולענ"ד דבריו נכונים, דפשיטא דאין כוונתו בלבן דווקא, אלא שזה שבשחור הוי מום אף בלא שיער כבר ביאר זה בפ"ז מביאת מקדש בין המומין הכוללין, שהרי חשב שם בין מומי העין מי שאינו רואה בעינו או באחת מהן ראייה ברורה וכו', ופשיטא כשיש יבלת על השחור שבעין שממנה עיקר הראייה אין ראייתה ברורה והוי מום גמור, ובכאן כתב ביבלת על הלבן שבזה אין הראייה מתקלקלת ולכן אין בזה מום עד שיהיה בה שיער.

ובמעשה רקח כתב: נראה לענ"ד דהכא ביאר רבינו שאלו המומין מיוחדין בבהמה ואינן ראויין להיות באדם ובפ"ז דביאת מקדש הל' ה' מנה מי שיצא בשר יתר בעינו עד שחפה מעט מן השחור של עין ע"כ דזה הוי קרוב ליבלת ועיין מ"ש הראב"ד ז"ל שם שוב ראיתי שהדבר יוצא מבואר ממ"ש רבינו בפרקין הל' ח' מי שבלובן עינו יבלת שאין בה שער דמשמע דאם היא בשחור אף שאין בה שער הוי מום גמור ובשו"ת הרדב"ז שנדפס מחדש דף נ"א ס' ק"ג האריך בדינים אלו בדעת רבינו להשיב לשואלו ולענין מ"ש הרב לח"מ ז"ל יש ליישב בשופי וע"ע בס' לחם יהודה ז"ל.

והב"ח יורה דעה סימן שט כתב: והרמב"ם ברפ"ב כתב וז"ל אם יש בלובן עינה יבלת שיש בה שער עכ"ל נראה דסבירא ליה כגירסת רש"י ולכן כתב דבלובן דוקא לא הוי מום אלא א"כ יש בה שער אבל בשחור הוי מום אפילו לית בה שער דפשיטא דטפי הוי מום ביבלת שבשחור מביבלת שבלובן וא"כ בעל כרחך כיון שכתב דבלובן לא הוי מום אלא ביש בה שער מכלל דבשחור הוי מום אפילו לית בה שער והא דלא כתב הרמב"ם בפירושו דבשחור הוי מום אפילו אין בה שער היינו משום כיון דלא שכיחא כלל יבלת בשחור לכך לא כתב אלא דין יבלת בלובן דשכיחא ומדיוקא נשמע לשחור ובדרך זה אפשר נמי לומר דהרא"ש ורבינו שכתבו בסתם זהו לפי שסתם יבלת שבעין לא שכיחא כלל בשחור אלא בלובן וא"כ כשכתבו לחלק בין אית בה שער לאין בה שער ודאי דבלובן קאמר אבל בשחור הוי מום אפילו לית בה שער והכי נקטינן וב"י האריך בישוב דברי הרמב"ם והרא"ש ואינו מתקבל לעניות דעת:

³⁵ הערוך השולחן ציין דהנה בגמ' (לט, א) תניא: ניקבו חוטמין זה לתוך זה מבחוץ ה"ז מום, מבפנים אינו מום, ומפרש לה הרמב"ם דזהו הכל על המחיצה המחלקת בין שני החוטמין ומבחוץ נקרא למטה במקום שהרואה יכול לראות שחסירה המחיצה, ומבפנים נקרא למעלה. אבל רש"י ז"ל פי' מבחוץ שניקבו מחיצות החצונות, ומבפנים היא המחיצה המחלקת ע"ש.

הלכה ג

חטיה החיצונית שניקבו או שנפגמו אף על פי שנשאר מקצתן או שנגממו³⁷, אם נעקרו חטיה הפנימיות שהרי בעת שפותחת פיה וצווחת הן נראין חסרין.

כתב בשו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק א סימן קצט): נשאלתי מקעמפ במום שנעשה מהממשלה ומנכרים בשור שהוא בכור וידידי הרה"ג ר' חיים בער שליט"א היה שם וראה את הבכור ויש בו נקב בהאזן שנקבו מהממשלה כדיניהם שעושין כן בכל בהמה וכפי שצייר מקום הנקב היה לנו ספק אם נחשב זה מהסחוס משום שהיה במקום הקשה למעלה או שדוקא חדר פנימי נחשב מהסחוס להתחשב מום עיין ברש"י וברמב"ם ובדברי חמודות. אבל ראה עוד נקב שעשו הנכרים מעצמם בשביל שלא יזיק נקב גדול במחיצה הפנימית שבחוטם ששם הכניסו שלשלת להחזיקו שלא יזיק והנקב גדול שנראה לכל אף שהוא במחיצה הפנימית. והשבתי שכיון שנראה לכל הוה מום כמפורש ברמב"ם פ"ב מאיסורי מזבח ה"ב אם ניקב העור שבין שני חוטמיה במקום הנראה, משמע שאף במחיצה הפנימית אם נראה הוא מום דאם כוונתו במקום הנראה שכתב, הוא בחיצונית איך כתב שבין שני חוטמיה. ואף שרש"י פי' מבחוץ שניקב מחיצות החיצונית אף שבברייתא איתא זה לתוך זה, מ"מ ברמב"ם א"א לפרש כן שהרי נקט שניקב העור שבין שני חוטמיה א"כ מפורש שהנקב הוא רק בפנימי וכן אולי מפרש בברייתא ומפורש שבמקום הנראה הוא מום. ומסתבר שלדינא גם רש"י לא יפלוג ע"ז דהא רש"י פי' שאינו מום משום שבמקום סתר הוא וא"כ בנראה הרי אינו מקום סתר רק משום שברוב הפעמים לא נראה נקב שנעשה במחיצה הפנימית פי' בברייתא שהוא בחיצונית אבל באופן שנראה גם בפנימית יודה שהוא מום. ולכן יש להורות שהוא מום ומותר לשוחטו בשביל מום זה שבחוטם ובפרט הכא שיש ספק מצד האזן.

³⁶ ראה בס' הר המוריה מש"כ בזה.

³⁷ כתב בס' כתונת יוסף (לרבי יוסף יצחק מונטיקיי מחכמי שאלוניקי): וכתב הרב כ"מ דנראה דטעות סופר הוא במה שכתב שניקבו אלא שבסמ"ג מצאתי כמו שכתוב בספרי רבינו ונראה שנוסחא אחרת היתה להם וכו' עכ"ל. וקשה קצת במה שכתב שנוסחא אחרת היתה לו וכו' דאם איתא זה למה לא הביאו רבינו שניקבו בפירוש המשנה שהרי כל הבבות הביאם וזאת הבבא לא הביא וא"כ משמע שלא היה בנסחאתו שניקבו כלל וכו' ושמה י"ל דלעולם שהיה בנוסחתו שניקבו וכו' ומה שלא הביאה בפירוש המשנה היינו משום דלא צריך פירוש, דמילתא דצריכא פירוש הוא אומר אבל זה פשוט הוא ואינו צריך פירוש ומשום הכי לא הביאו וכו' יעו"ש.

ועוד קשה על מה שכתב או שנפגמו אף על פי שנשאר מקצתן או שנגממו וכו' וכתב הרב כ"מ ז"ל וכו' [ע"כ הכ"מ] וקשה דמנא ליה לרבינו זה דאע"פ שנשאר מקצתן דהויא מום ונראה דזה שכתב אף על פי שנשאר מקצתן הוא פירוש של נפגמו ורבינו אזיל לשיטתיה דהוא פירש כפירוש המשנה וכו' וז"ל וכבר ידעת שהפגימה הוא חסרון וכו' וכן משמע ממה שפירש בפרק שישי דפגימה הוא חסרון ומשמע אף על פי שנשאר וכתב הרב ר' עובדיא מברטינורה וז"ל ושיעור פגימה הוא כדי שתחגור בה צפורן וכו' ועיי"ש ואם כן לזה [כתב] רבינו אף על פי שנשאר מקצתן דכיון דנפגמו הוא חסרון אם כן חסרון הוא אף על פי שנשאר מקצתן ודוק אי נמי דמדקאמר בפנימיות דוקא אם נעקרו הויא מום משמע דבחיצונית אף על פי שלא נעקרו ונשאר מקצתן הויא מום וזהו נכון יותר אצלי מפירוש שכתבתי וכו' אך קשה לפי זה דכיון דרבינו אזיל לשיטתיה ומשום הכי כתב אף על פי שנשאר מקצתן אם כן בנגממו נמי אמאי לא כתב אף על פי שנשאר מקצתן שהרי הוא ז"ל פירש בפירוש המשנה שם וז"ל ונגממו הוא שכוסו ונימוקו עד שלא נשאר בהם אלא רושם מעט ואינן בולטות כמו שהיו וכו' וכיון שפירש דנגממו הוא שנשאר רושם מעט אם כן למה לא כתב נמי בנגממו אף על פי שנשאר מקצתן או רושם מעט כמו שכתב בפירוש וכו' ודוק.

הלכה ד

אם ניטלו קרניה וזכרותן עמהן ולא נשאר מהן כלום, אבל נקבה שיש לה קרנים כשירה, אם נפגם³⁸ העור שחופה את גיד הבהמה, אם נפגמה הערוה של נקבה³⁹, אם נפגם הזנב מן העצם אבל לא מן הפרק, אם היתה ראש הזנב מפוצל לשנים בשני עצמים⁴⁰, אם היה בין חוליא לחוליא

ועוד קשה למה לא כתב בחוטין החיצונות שנראין בשעה שפותחת את פיה וצווחת כמו בפנימיות וליכא למימר דדוקא בפנימיות נאמר דין זה ולא בחיצונות דהרי רבינו ז"ל בפירוש המשנה פירש בהדיא בחיצונות שנראין בשעה שפותח את פיו שהם חסרים ואם כן למה לא כתב הכי נמי בחיצונות ושמא י"ל דבחיצונות לא אצטריך למימר הכי כיון שהן חיצונות בלאו הכי נראין וכו' ודוק.

³⁸ וכתב התפארת ישראל (בכורות פ"ו משנה ה'): ודוקא נפגם הוה מום דלא הדר בריא, אבל בנחתך כל הנרתיק זה לגמרי, לא הוה מום, דהדר בריא.

³⁹ עיי רש"ש חולין יז ע"ב דנראה ששיעורו בכדי חגירת ציפורן.

רואה בערוך השולחן העתיד שכתב: לא הזכיר דניטל כשרה וכן פגימה בגיד וצ"ע. וניטל הגיד לא הוזכר כלל, ואין זה מן התימא משום דזה אינו מהמומין המיוחדין לבהמה בלבד דכבר נתבארו בסי' מו במומין הכוללין נמעך הגיד או נכתת וכו', אבל פגימת עור הגיד אינו אלא בבהמה ובאדם אין זה כלום, והטעם נ"ל דעור האדם רך ותשוב לקדמותה אבל של בהמה קשה ולא תשוב לקדמותה.

⁴⁰ הנה בבכורות לט ע"ב איתא: או שראש זנב מפצל את העצם. וברש"י כותב: "ראש הזנב התלוי למטה נקלף העור והבשר ונשאר העצם מגולה, שוב אין מעלה ארוכה, הואיל ובראש הזנב הוא. מפצל כמו אשר פצל" עכ"ל.

והיינו דרש"י קאי לשיטתו שמפרש עה"פ (בראשית ל, לז): ויפצל בהן פצלות קילופים קילופים וכו' ע"כ. ולכן מפרש גם כאן מש"כ: מפצל - דר"ל מקלף.

אך בתוס' (ד"ה או וכו') כותבים: "פי בקונטרס שנקלף העור והבשר ונשאר העצם מגולה. כמו אשר פצל. וקשה דבלשון משנה והש"ס הוה ליה למימר ונקלף. ונראה לפרש שמפצל את העצם לשנים, כמו מפוצלות דגבי קרנים שמפוצלות לכאן ולכאן, ובתוספתא נמי קתני, או שהיה ראש הזנב מפצל לשני עצמות" עכ"ל.

וכתב בספר עיונים ומחקרים להגרש"ח קוק זצ"ל (ח"א ע' 5): הננו רואים, שהתוס' מפרשים דברי המשנה ע"פ לשון התלמוד. לשיטת התוס' יש רק מום אחד בראש הזנב, שהעצם נחלק לשנים, ומום זה נזכר במשנה ובתוספתא. לשיטת רש"י אפשר שיש בראש הזנב שני מומים: נקלף העצם הנזכר במשנה, ונחלק העצם הנזכר בתוספתא.

והנה הרמב"ם (איסורי מזבח פ"ד ה"ד) כותב: "אם היה ראש הזנב מפוצל לשנים בשני עצמים", היינו על פי התוספתא שהובאה בתוס', ומדלא הביא הרמב"ם מום של נקלף העצם הנזכר במשנה, נראה שגם הרמב"ם פירש המשנה כהתוס' שהכוונה נחלק. [וכן מבואר בפירוש המשניות להר"מ כאן. וראה נמי בבית יוסף יורה דעה סימן שט שכתב: פרש"י או שראש הזנב מפצל עצם ראש התלוי למטה נקלף עור ובשר ונשאר העצם מגולה שוב אין מעלה ארוכה כמו אשר פיצל ברהטים (בראשית ל לח) והקשה עליו הרא"ש (שם) דאין זה לשון משנה וגמרא והוה ליה למימר נקלף ונראה לפרש דמתפצל העצם לשנים ובתוספתא (פ"ד ה"ג) נמי קתני או שהיה ראש הזנב מפוצל לשני עצמות עכ"ל וכן דעת הרמב"ם שכתב בפרק ב' מהלכות איסורי מזבח (ה"ד) אם היה ראש הזנב מפוצל לשנים בשני עצמים].

וראה ברבינו גרשום שכותב: "מפציל העצם הוי מום דלא הדר בריא". לכאורה אין הכרח בדבריו לאחד הפירושים וצ"ע.

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

מלא אצבע בשר⁴¹, אם היה הזנב קצר ועד כמה בגדי חוליא אחת מום, שתים כשר, ובטלה אורך שתי חוליות מום, היתה שלש כשר, זנב הגדי שהיה רך ומדולדל דומה לשל חזיר, אם נשבר עצם מן הזנב⁴², אבל אם נשבר עצם מצלעותיו כשר מפני שאינו בגלוי⁴³. /השגת הראב"ד/ זנב הגדי. א"א דומה שהוא גורם דרכיכא וקטינא ולא היא אלא דרכיכא וקטינא פירוש עגולה וקטינא דקה וזנב הגדי אף על פי שהיא קצרה הרי היא רחבה וגסה⁴⁴.

⁴¹ ובגמ' אמרו תנא אצבע שאמרו אחד מארבע בטפח של כל אדם, דהיינו גודל.

⁴² כתב האור שמח: אם נשבר עצם מן הזנב כו' - נ"ב תורת כהנים מפורש (אמור פ"ז ה"ח) מנין לרבות נשבר עצם מן הזנב, ת"ל או שבור ובצלע כשר, ולא כספר יראים (ח"ב שמ"א).

⁴³ בשו"ת פעולת צדיק חלק א סימן קמב דן בנידון זה וכתב: (סי' קמ"א) יורונו רבותי בעגל בכור שזרק בו גוי אבן בעצם הקולית מבחוץ עד שנעשה השבר לפני כנגד השלפוחית ונפל למשכב, ואח"כ בא רופא גוי בקי והחזירו שבר אל שבר יחדו ידובקו ונתרפא עד שלא נשאר בו מום הניכר. האם ישחט ע"פ אותו המום שכבר נתרפא או אינו נשחט אלא עד שיפול בו מום אחר.

תשובה: הרמב"ם בה' בכורות פ"ג כ' שאין שוחטין את הבכור בזמן הזה אלא ע"פ ג' בני הכנסת, ודוקא שהיה בו מום מן המומין הגלויין המובהקין. כגון שנסמית עינו או נקטעה ידו או נשברה רגלו וכו'. הרי שאין שוחטין הבכור אלא במום גלוי וניכר לכל. וכ"כ מר"ן הש"ע י"ד סי' ש"ט, ובפ' ב' כתב כל המומין הקבועין הפוסלין את הקדשים ונפדים עליהם אם נפל א' מהם בבכור ה"ז נשחט עליו ע"ש. ובפ"ב מה' איסורי מזבח כ' **אם נשבר עצם מן הזנב אבל נשבר עצם מצלעותיו כשר מפני שאינו בגלוי ע"כ. הרי לך מבואר דנ"ד כיון שהשבר לפני לא הוי מום ודמי לצלע שנשבר דלא הוי מום.** וכ"ש וק"ו בנ"ד שאפי' היה מום גלוי כיון שנתרפא כמות שהיה הרי עבר מומו ולא מקרי תו מום, ודמי למומי עין שאמרו בו שאם נתרפא כשר לקדשים וה"ה לבכור שאינו נקרא מום. וז"ל רמב"ם פ"ו מה"ב משנה ד' והכל מודים שמן הפיקה ולפנים אל הגוף אין חוששין לחסרון ולא יהיה שם מום, אמרו מום כלל, פסח או עור פרט, כל מום רע חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מומין שבגלוי ואינן חוזרים אף כל מומין שבגלוי ואינם חוזרים וכו', ע"ש. וזה מבואר כמו שהעלינו.

עוד נציין למש"כ בשו"ת אור שמח (ליקוטים סימן ג) בענין זה שכתב: הנה מכבר הבאתי ראי' שלא כדעת הב"ח (סי' נ"ד) בנשבר הצלע דמצריך בדיקה בריאה, ממה שכתב הרמב"ם באיסורי מזבח פ"ב הל' ד' אבל אם נשבר עצם מצלעותיו כשר מפני שאינו בגלוי, ואם הי' צריך בדיקה שמא נקב הריאה הלא ע"ז אמרו הקריבהו נא לפחתך כו' כיון דאיחזוק בה ריעותא דצריך לבדוק אותה וכמוש"כ רש"י בר"פ כל הזבחים שנתערבו דף ע"ד ע"ב סד"ה נפולה, וזה ראי' חזקה. אולם פירוש רש"י ז"ל אינו מוכרח דאפשר לפרש כיון דמחיים ליכא בדיקה תו לא מצינן לשחוט אותן בעזרה ולבודקן דהם נתערבו בטרפה חולין (יעוין תוס'), אם כן אסור לשחוט בעזרה דספק שמא חולין הוי, ואי דיקדיש הלא על טרפה לא חל הקדש קדוה"ג כמבואר בתמורה (י"ז) יעו"ש דלא כשמואל, וא"כ אסור לשחוט חולין בעזרה וספיקא ג"כ אסור, ואימור פירש הרמב"ם כך, ולכן הכשיר להקריב שבירת הצלע, ובתו"כ אינו מפורש להכשיר הקרבן, ואולי כוונתו כהפירוש מיראים דהוי כמום עובר יעו"ש, ואכמ"ל.

⁴⁴ כתב הדברי חמודות (מסכת בכורות פרק ו סימן ה): לא תימא דכריכ' וקטינא וכו'. פירש רש"י כריכ' עגולה וכו' וכ"כ הטור אבל הרמב"ם כתב זנב הגדי שהיה רך ומדולדל דומה לשל חזיר וכתב עליו הראב"ד דומה שהוא גורם דרכיכא וקטינא ולא היא אלא דרכיכא וקטינא פי' עגולה וקטינא דקה וזנב הגדי אף על פי שהיא קצרה הרי היא רחבה וגסה עכ"ל ולענין הלכה נ"ל דהרמב"ם הוי יחידאה לגבי רש"י והראב"ד ורבינו והטור ז"ל וכבר כתבתי בסעיף דלעיל דרמ"י השמיט לזה המום ולא כתבו.

ובערוך השולחן (איסורי מזבח סימן נב סעיף יג) כתב: עלח"מ שכתב דהראב"ד תרתי בעי כריכא וקטינא והשיג על הכ"מ, ותמיהני עליו דהראב"ד כוונתו על הלא תימא וכו' והוא ממש כרש"י וצדקו דברי הכ"מ.

וראה מש"כ נמי להעיר ע"ד הלח"מ בזה בס' יתר הבז לרבי נהוראי ג'רמון מחכמי תונים הקדומים שכתב: 'ואני הצעיר כד הוינא טליא כתבתי עליו וז"ל ואחרי נשיקת עפר רגליו אחר המחילה דבריו לא נתחוורו לי זה יצא ראשונה דאם הוא כדבריו דרבינו גריס לא תימא דקטינא לחוד סגי אלא דרכיכא וקטינא ובעי תרתי א"כ לעיל גבי פיו דומה לשל חזיר דאמר לא תימא דפריש ושפיד אלא דפריש אף על גב דלא שפיד קשה מ"ש הכא פירש דמתני דקתני דומה דומה ממש לשל גדי והתם לאו ממש ועוד קשה ג"כ לרב פפא גופיה דאמר לא תימא דעגולין ולא סדיקן אלא דעגולין אף על גב דסדיקן ופסקן רבינו כאן ועוד קשה מהיכא ס"ד נמי דומה לשל חזיר דקתני מתני' דומה לאו דומה ממש דקאמר לא תימא דקטינא אלא דקטינא ורכיכא ועוד קשה מ"ש מדולדל דקאמר רבינו הו"ל למימר דק אלא נראה ודאי דגירסת רש"י והר"א ורבינו גירסא אחת היא אלא דאיכא בנייהו בין כריכא לרכיכא והכי הגירסא לא תימא דרכיכא וקטינא אלא דרכיכא אף על גב דאלימא משום דקס"ד מלת דומה דומה ממש ולזה קאמר רב פפא אל תחשוב בדעתך עד דאיכא תרוייהו אלא דרכיכא אף על גב דאלימא והוי כי אינהו שכתבתי ואף על פי שלא היתה בגירסא אלא לא תימא דקטינא ולא מלת כריכא הגירסא היא כך דרכיכא וקטינא וכן נראה מדברי רש"י שהקדים בפירושו כריכא לקטינא ודו"ק וכן הוא ממש בהרא"ש עיין שם ורבינו גורס ממש כרש"י אלא הוא גורס במקום כריכא רכיכא ור"ל דרכיכא אף על גב דאלימא ומ"ש מדולדל הוא פירושו דרך מסתמא הוא מדולדל ולהכי נקטיה רבינו ועל זה השיגו הראב"ד וכתב וז"ל א"א נראה שהוא גורס לא תימא דרכיכא וקטינא ולא היא אלא דרכיכא וקטינא ואלא תימא קאי וזה אמת וישר וממילא נפל התימה שתמה הרב על הכ"מ שהבין כמ"ש מיהו לפי זה קצת קשה לי למה לא כתב רבינו בזה הלשון דרך אף על פי שהוא עבה כמ"ש לעיל בדין גבי דומה לשל חזיר פרוס אף על פי שאינו מחודד בשפוד וכן לקמן בדין ה' עגולה כשל חמור אף על פי שהיא סדוקה ופרוסה וק"ל.

ובאנציקלופדיה תלמודית כרך מא מומי הקרבן סיכמו דינים אלו וציינום ללא המ"מ: היה זנב הגדי - ויש שפירשו בטלה - דומה לזנבו של חזיר, הרי זה מום. ונחלקו ראשונים ואחרונים במהות הדמיון הפוסל: יש גורסים ומפרשים בדברי רב פפא, שאם הוא דומה לזנב החזיר בכך שהוא עגול, די בכך לפסלו, אף על פי שאינו דק כזנב החזיר, או אף על פי שאינו רך. ויש סוברים שאינו חשוב מום אלא כשהוא דומה לזנב חזיר בכך שהוא רך, ומדולדל, ונחלקו לדעה זו: יש שפירשו שהם גורסים בדברי רב פפא, שאם הוא דומה לזנב החזיר בכך שהוא רך, די בכך לפסלו, ואין צריך שיהיה דומה לגמרי לזנב החזיר, ואף על פי שאינו דק כזנב החזיר חשוב מום, ויש שפירשו שהם גורסים בדברי רב פפא שצריך שיהיה הזנב דומה לשל חזיר בשני דברים, שיהיה רך, ושיהיה מדולדל. ויש גורסים ומפרשים בדברי רב פפא, שכדי שייחשב דומה לחזיר, צריך שיהיה הזנב דומה בכך שיהיה עגול, ושיהיה מדולדל.

הלכה ה

בעלת חמש רגלים⁴⁵ או אין לה אלא שלש רגלים⁴⁶, אם היתה אחת מרגליו וידיו פרסתה עגולה כשל חמור אף על פי שהיא סדוקה ופרוסה, אם היתה ידו או רגלו קלוטה כשל חמור וזהו קלוט

⁴⁵ כתב בס' כתונת יוסף על הרמב"ם: בעל ה' רגלים או אין לה אלא שלש רגלים וכו'. וכתב הר"ב כ"מ ז"ל בעלת חמש רגלים משנה פ' על אלו מומין. ותימה דלמה סתם רבינו דבריו ולא פירש היכן הוא זה התוספת דרגלים או המגרעת וכו' דמשמע לכאורה דבין היה זה התוספת בידיים בין היה ברגלים וכן המגרעת הוי מום וזה ליתא דדוקא אם היה התוספת או המגרעת בידיים הוי מום אבל אם היה זה התוספת או המגרעת ברגלים לא הוי מום לבד אלא הוי מום וטרפה נמי והכי איתא בגמרא שם בעל חמש רגלים או שאין לו אלא שלש רגלים וכו' אמר רב הונא לא שנו אלא שחסר ויתר (ביה) [ביד] אבל ברגל טרפה ופרש"י לא שנו אלא דבעל חמש או בעל שלש דהוי מום ולא טרפה אלא שהחיסור או היתור הוו ביד שיש לו לבעל חמש שלש ידיים ושני רגלים ולבעל שלש שני רגלים ויד אחת וכו' הכי דלא שייך טרפות וכו' וליכא למימר דהא חילק רבינו בדבר זה בדיני שחיטה מכל מקום היה לו לפרש נמי כאן אגב כמו שפירש הוא עצמו לעיל בהל' ד' אגב דכתב אם ניטלו קרניה וכו' הוי מום וכו' נקבה שיש לה קרנים כשרה ואם כן מה איכפת לן אי הוי כשרה או לא דהכא בכ"ג מומין עסקינן ולא בכשרות וכו' וכשיבא לפרש דיני כשרות יפרש זה נמי אלא ודאי אגב ארחה פירש וכו' וכן לעיל מזה בהל' ב' אבל אם היתה אוזן גדולה ואוזן קטנה אפילו עד כפול כשר ואם כן הכא נמי מה איכפת לן אי הוי כשרה דהכא במומין עסקינן אלא ודאי אגב אורחיה קאמר דכשרה ואם כן הכא נמי לכתוב אגב אורחיה דטרפה או לפרוש לן דמיירי דוקא בידיים ולא ברגלים וכו' ועוד דרבינו ז"ל הוא עצמו פירש כן בפירוש המשנה שם וז"ל בעל חמש וכו' התוספת הזו או המגרעת שאמר עליו שהוא בעל מום ויאכל עליו הוא כשהיה התוספת והמגרעת לצד הראש דהיינו הידיים אבל יש לו רגל אחת או שלש רגלים הרי הוא טרפה גם כן וכו' וא"כ למה סתם דבריו ולא פירש בענין זה באיזה ענין קאמר דהוי מום לבד ולכאורה צריך עיון דהיה לו לפרש אגב כדלעיל

⁴⁶ בס' שלמי ירוחם לתלמיד הגר"ח מבריסק כתב: בעלת חמש רגלים או אין לה אלא ג' רגלים ה"ז מום, ע"כ.

והנה כלשונו ממש איתא במתניתין בכורות דף מ' ע"א ע"ש, ואמר רב הונא על משנה זו, לא שנו אלא שחסר ויתר ביד, ופירש"י לא שנו דבעל ה' רגלים או ג' הוה מום ולא טריפה דביד לא שייך טריפות אבל ברגל טריפה נמי הוה דכל יתר כנטול דמי, ופירש"י ובהמה שניטלה ירך וחלל שלה נבילה, וקיימ"ל בבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה טריפה וכו' ע"ש.

אכן כל האי כללא דרב הונא כל יתר כנטול דמי לא נאמר אלא בבהמה לענין טריפות או בבהמת קדשים לענין מום, כלומר דוקא בבעלי חיים אבל לא לגבי עינים אחרים, כדאיתא במס' זבחים י"ח ע"ב על ארבע כנפות כסותך ארבע ולא שלש, או אינו אלא ארבע ולא חמש, כשהוא אומר אשר תכסה בה הרי בעלת חמש אמור וכו' ותניא אידך ארבע ולא שלש ארבע ולא חמש, מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר יתר כמאן דאיתיה דמי ולא קרינא לה ארבע, ומאן דמחייב ס"ל יתר כמאן דליתיה דמי פירוש האי חמישי הוה כמאן דליתא וקרינא לה ארבע, חזינן דפלוגתייהו רק בהיתר גופיה אם הוה כמאן דאיתיה או כליתיה, אבל תרוייהו סברי דלא אמרינן בהכי יתר כנטול דמי וליהוי כמו ג' כנפות, אלמא מזה דכל דינא דיתר כנטול דמי אינו אלא בבהמה וכל בע"ח ולא לגבי דברים בעלמא. [ועי' בשו"ת דובב מישרים חלק א סימן פט שדן בזה באריכות רבה].

אולם בבהמה גופה נסתפקתי כבר בס' דברי ירוחם סימן נ"ב חלק יו"ד, אם כללא דרב הונא נאמר בכל איברים שבבהמה, כגון אף באבר כזה שאם ינטל ג"כ הבהמה כשרה, כגון יתר טחול בבהמה שאם ינטל הטחול כשר אמרינן ביתר טחול דכנטול דמי וכשרה מטעם דניטל

הטחול כשר, או דילמא האי דינא דרב הונא אינו אלא באברים שאם ינטלו טרפה בהני הוא דאמרינן כל יתר כנטול דמי, אי משום דיתר הוה ג"כ מחלה של טריפות כניטל או דהלכה למשה מסיני דיתר כנטול נאמר רק באברים הניטלים דמיטרפא אבל באברים שאם ינטלו ג"כ כשר לא אמרינן בהו כל יתר כנטול, לפיכך אפשר לומר אם נמצאו ב' טחולים בבהמה כשר לאו משום דכניטל הטחול דמי, אלא פשוט דמכשרינן אף בשני טחולים, ונפ"מ לדינא אם נמצאו בבהמה שני טחולים ואחד מהן ניקב בסומכיה, אם מטעם נטול הרי ליכא שום טחול דאף הטחול הניקב בסומכיה כמאן דליתיה דמי וכשר, אבל אם נאמר דגבי אברים שאם ינטלו ג"כ הבהמה כשר לא אמרינן בהו כל יתר כנטול דמי, א"כ שני טחולים חשבינן להו כל הני תרתי כמאן דאיתנייהו וכיון דחד מנייהו ניקב בסומכיה הדין הוא דטריפה, והנה הצ"צ סימן צ"ח פסק שם בהדיא שני טחולים ואחד מהן ניקב בסומכיה טריפה, משמע דס"ל דבהני אברים הניטלים שכשר לא אמרינן בהו יתר כנטול אלא חשבינן להו כאיתנייהו עם היתר משוה"כ פסק שפיר דטריפה.

ובכן חקירה זו יש ג"כ להסתפק בנ"ד לגבי מום בקדשים, כלומר אם נמצאו ג' ידים בבהמה דחשבינן למום, אם המום הוא משום כל יתר כנטול והוה כמו שאין לה אלא יד אחת, או כיון דידיים הא הוו לגבי טריפה לא מיטרפא אם ניטלו לא אמרינן בהו כל יתר כנטול דמי, והא דחשבינן ג' ידים למום היינו משום דג' ידים גופייהו הוה מום ולא משום דחשבינן כנטול, לפי זה בע"כ לומר שהצ"צ סובר דג' ידים בבהמה הוה מום בקדשים משום יתר ולא משום נטול.

ויש לפשוט מהא דאיתא ברמב"ם פרק ב' מה' איסורי המזבח הלכה י"א וכן אם נמצא אחד מאיבריה הפנימיין חסר אעפ"י שאינה טריפה, כגון שנמצאת בכוליא אחת או שניטל הטחול ה"ז אסורה למזבח ותשרף, לא מפני שהיא בעלת מום שאין חסרון מבפנים מום אלא ומפני שאין מקריבין חסר כלל שנאמר תמימים יהיו לכם כל היתר כחסר לפיכך אם נמצא שם שלש כוליות או שני טחולים פסולה עכ"ל, הרי בהדיא סובר הרמב"ם דשלש כוליות הוה מום לאו משום דיתר גופיה הוה מום אלא משום דיתר הוה כמו ניטל, דאף בכוליא וגם ידים בבהמה אעפ"י דהני מן האברים שאם נטלו כשר לגבי דין טריפות, ג"כ אמרינן בהו כלל דרב הונא דכל יתר כנטול דמי, א"כ לכאורה קשה על הצ"צ מהרמב"ם עפ"י מאי דבארתי, אמנם יש לתרץ דהני מילי לגבי מום כיון דאם ניטל הוה מום בזה הוא דאמרינן יתר כנטול דמי, דכמו לגבי טריפה כיון דאם ניטל טריפה אמרינן יתר כנטול, אבל בדין טריפות גופה באברים שאם ינטלו כשרים בהכי לא אמרינן יתר כנטול דליכשר מטעם נטול, דזהו הכלל דכל דינא דיתר כנטול דיינינן כל דינא בפני עצמו דין טריפה לגבי טריפה ודין מום לגבי מום.

ואהא דאמר רב הונא לא שנו אלא שחסר ויתר ביד אבל ברגל טריפה נמי הוה דכל יתר כנטול דמי, לכאורה קשה הא יש לפרש גם ברגל ובגוונא דהוה רק מום ולא טריפה, כגון דיתר הרגל היה מן הארכובה ולמטה, דאם אפילו אמרינן כניטל הרי נוטל מן הארכובה ולמטה דאינה טריפה מיהא מום הוא דהוה, אך יש להוכיח מכאן להא דפסק הפרי חדש ביו"ד סימן נ"ה דבכהאי גוונא טריפה נמי הוא דהוה דדיינינן ליה כנוטל הרגל לגמרי, אולם אף להני פוסקים דסברי כשרה, ג"כ לא קשיא דהא טעמייהו דיתר הרגל מן הארכובה ולמטה כשר משום דלאו רגל הוא כי אם דלדול בעלמא, דלדידהו לא שייך לומר אמאי לא מפרש הגמרא בכהאי גוונא וברגל גופיה דהא לאו רגל הוא, והרמ"א בסימן נ"ה דפליג על הפרי חדש וסובר מן הארכובה ולמטה יתר כשר משום דלדול בעלמא הוא עי"ש.

בעצם החקירה אם אמרינן כל יתר כנטול אף באברים שאם ינטלו כשר, כבר בארתי בס' דברי ירוחם סימן נ"ב דיש להוכיח מתשובת הרשב"א סימן צ"ח עי"ש, דהנה הרשב"א נשאל על בהמה שנמצא בה יתר במקום שנטרפה בו ונתברר שעברו י"ב חדש, והיה מי שהכשירה בעבור זה אם דעתו ג"כ מסכים להאי דינא דכשר, והשיב דיתר הריהו טריפה ודאית ובלא שום תנאי נאסר, ולא נאמר ביה משהינן ביה י"ב חדש משום שודאי אי אפשר ליה לחלות י"ב חדש למ"ד טריפה אינה חיה, וא"ת מה נעשה הא הרי ראינו בעינינו יתרת אבר ששהתה י"ב חדש, הוה כאילו אנו מעידין על דבר שאי אפשר כי ודאי בזה שכחה או טעות או נתחלף

בהמה זו בבהמה אחרת, ואין לנו לבטל דברי חכמים כי אם לקיים, עוד השיב באופן שני שלא אמרו שהיתרת זו אינה חיה אלא כך אמרו חכמים שהיתרת כנטול וכל שאילו ינטל אינו חי י"ב חדש, אפילו מעתה שלא ניטלה כאילו ניטלה דמי אעפ"י שהיא מרבה כחול ימים עם יתרונו ע"כ ע"ש.

והשתא לפי האופן הראשון של הרשב"א אפשר דלא אמרינן יתר כנטול אלא באברים דמיטרפא הבהמה אם ינטל אותו אבר, דיתר הוה ג"כ מחלה כמו נטול, אבל באברים הניטלים הכשרים בהני לא אמרינן יתר כנטול דמהיכא תיתי למימר הכי, אמנם לגבי מום איכא למימר הכי אבל לגבי טריפה דהא לא שייך בה איזה מחלה אחרי דניטל גופה ליכא בה שום מחלה, אולם לפי אופן השני דיתר לא הוה שום מחלה אלא כך הוא הלכה למשה מסיני דיתר כנטול בלי שום טעם דמחלה, א"כ גם בהני אברים שאם ינטלו כשרה איתא ג"כ האי כללא דרב הונא דכל יתר כנטול, וכבר הבאתי שם בס' דברי ירוחם את המרדכי דפרק אלו טריפות על מס' חולין דף נ"ה גבי האי דינא דבהמה שהיו לה ג' ד' כליות, דאיכא שם שני טעמים אשר בהו תליא החקירה דילי.

והנה איתא במס' מנחות דף ל"ז ע"א גבי ינוקא דאית ליה תרי רישי תני חייב ליתן לו י' סלעים, ופריך הגמרא והתני רמי בר חמא מתוך שנאמר פדה תפדה את בכור האדם שומע אני אפילו נטרף בתוך ל' ת"ל אך חלק, ומשני שאני הכא דבגולגולת תלי רחמנא, והקשו האחרונים הניחא לרש"י דמפרש שם נטרף היינו נהרג בתוך ל' הילכך שפיר תירוצו של הגמרא, כדפירש רש"י לשיטתו שאני תרי גולגולת דבהא תלי רחמנא ואם תרי איתא חייב ליתן פעמים, ולא קשה מהקרא דאך חלק דממעט רק נהרג בתוך ל' אבל תרי גולגולת הא השתא מיהא לא מיית, אבל לר"ת דמפרש שם נטרף היינו דנעשה טריפה אעפ"י שחיה יותר מל' יום וכיון שיש לו שני ראשים היינו טריפה דכל יתר כנטול דמי, א"כ איך לפרנס תירוצא דגמרא, דבגולגולת תלי רחמנא הילכך נותן י' סלעים בעד כל גולגולת חמש, סוכ"ס אמאי פודה לגמרי הא הקרא דאך חלק מיעט את הטריפה ושתי גולגולת טריפה נינהו, לכן מסביר הטהרת הקודש וז"ל המתרץ שתירץ שאני גולגולת, צ"ל לפירש ר"ת דגזיה"כ הוא דאף דבשאר טריפות פטור מפדיון אבל בטריפות של שני ראשים חייב בפדיון דאל"כ לענין מאי תלה הכתוב את הפדיון בגולגולת ע"כ, אולם אכתי קשה סוכ"ס כיון דגם שני ראשים טריפה נינהו איך אפשר למעט מקרא טריפה ממש ולא טריפה של שני ראשים, מהיכא תיתי לחלק בין הני טריפות.

אכן לפי מאי דהבאתי את אופן השני של הרשב"א דס"ל דיתר חי יותר מי"ב חודש רק הלכה למשה מסיני דאיכא ביה דין טריפה, החילוק שפיר דהקרא ממעט רק טריפה ממש כגון ניטל ממש דאינו חי יותר מי"ב חודש, מה שאין כן בתרי ראשי אמנם טריפה מצד הלכה למשה מסיני אבל כיון דחי יותר מי"ב חודש לא הוה טריפה אלימא כמו נטול ממש וא"ת הרשב"א הא לא אמר אלא גבי בהמה, זה אינו דאם בהמה יתר, חי יותר מי"ב חודש כש"כ אדם, תדע הא מצינו עדיפא דאף טריפה דניטל דבהמה לכו"ע אינו חיה יותר מי"ב חודש, ס"ל להכסף משנה בפרק י"ג מה' גירושין דאדם חי יותר מי"ב חודש, וכן איתא בפסקי תוספות מס' זבחים ק"א, אלמא דאדם בבריאותו ואית ליה מזלא עדיף מבהמה, אמנם הרב המגיד בפ"ג מה' גירושין מביא שהרמב"ם והרשב"א לא ס"ל הכי, אלא ס"ל דגם אדם טריפה אינו חי יותר מי"ב חודש ע"ש, אולם אם נמצא יתר באדם ודאי דס"ל להרשב"א דחי יותר מי"ב חודש כמו בבהמה דודאי לא גרע כמו דבארתי.

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

האמור בתורה⁴⁷, אם נגממו טלפיה וזכרותן עמהן אף על פי שנשאר מזכרותן מעט קרוב לבשר⁴⁸.

הלכה ו

כל מום משלשה ושבעים מום המנויין בבהמה פוסלין אותה מן הקרבן, ואם נפל אחד מהם בתמימה שהיא קדש תפדה ותצא לחולין, חוץ מזקן וחולה ומזוהם שאע"פ שאינו כשר לקרבן אינו נפדה⁴⁹, אלא יהי קיים ורועה עד שיולד בו מום אחר קבוע משאר המומין ויפדה, וכן בהמת קדשים שנולד בה מום עובר אינה קריבה ולא נפדית.

הלכה ז

ארבעה מומין עוברים יש באדם ובבהמה ואלו הן: גרב לח⁵⁰, חזזית שאינה מצרית, מים שיורדין בעין ואינן קבועין⁵¹, סנוירין שאינן קבועין.

---

⁴⁷ וכתב המשנה למלך: אם היתה ידו או רגלו קלוטה כשל חמור. בירושלמי פרק עגלה ערופה נסתפקו בזה אם משום מום נגעו בה או משום מחוסר אבר ונ"מ לדברים שאין המום פוסל ומחוסר אבר פוסל יע"ש.

ועי' עוד בס' כתונת יוסף שהעיר דהיינו הך דלעיל.

⁴⁸ וראה בערוך השולחן (יורה דעה סימן שט סעיף טז) שכתב: ועוד כתב הטור ניטלו הטלפיים עם בשר שבהם הוי מום עכ"ל ובגמ' [מ"ד א] איתא אפילו נחתכו מלמעלה ושרשיו נשאר הוה מום וכ"כ הרמב"ם שם דאע"פ שנשאר מזכרותן מעט קרוב לבשר ע"ש אלא דהטור חש לה דשמא בכה"ג לא הוי מום מובהק [פרישה].

ושו"ר בשו"ת דברי מלכיאל חלק א סימן סג שדן בזה באריות רבה כמה שיעור הגמימה, ובדברי הטור הנ"ל. עיש"ב.

⁴⁹ ועי' במל"מ מה דינו בעבר והקריב. ובס' יכהן פאר כתב: עי' מל"מ שהאריך לומר דאם עבר והקריב זקן דפסול. והביא ראיה מהא דכתב הר"מ ז"ל בפ"ז מביאת מקדש דאדם זקן שהקריב פסול וה"ה בבהמה זקן פסול גם בדיעבד. וקצת יש לדון בזה דטעם דזקן פסול באדם שאינו ראוי כ"כ לשירות ולעבודה וכדכתיב בקרא גבי לויים דמבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה משא"כ בבהמה דלא שייכא זאת מנ"ל דפסול. אך מדכיליניהו הרמב"ם ז"ל זקן חולה ומזוהם בחדא. משמע דפסול. דחולה בודאי דפסול גם בדיעבד וכדכתיב בקרא והבאתם גזול וגו' ואת החולה הקריבהו נא לפחתך. וגם מזוהם נראה כן דפסול גם בדיעבד ועיין ברכות נ"ג ע"ב כשם שמזוהם פסול לעבודה.

⁵⁰ הלח"מ בהל' איסורי מזבח פ"ב ה"ז וז"ל ועל כן דברי הכ"מ נפלאו ממני שכתב שם דגרב שכתב רבינו הוי יבש מבפנים ולח מבחוץ דאיך אפשר לומר כן דהיינו חזזית המצרית שכתב רבינו שם ע"כ. וכתב בס' יצחק ירנן (הלכות ביאת המקדש פרק ז): ועליה דידיה תפול התימה ג"כ דאיך כתב רבינו בהל' איסורי מזבח גרב לח חזזית שאינה מצרית הא לדידיה הכל אחד גרב לח מבחוץ ומבפנים וחזזית כן לח מכל וכל דאילו חזזית לח מבחוץ ויבש מבפנים היינו חזזית המצרית וכמ"ש הוא בפירוש ודו"ק. ועיין בס' כתונת יוסף מש"כ בזה.

⁵¹ כתב בשו"ת בית אפרים (אורח חיים סימן סא): צ"ע דבפ"ב מהל' איסורי מזבח הלכה ז' כתב ד' מומין עוברים יש באדם ובבהמה כו' ולפי"ז ה"ל למחשב נמי ניקב פחות מכרשינא וע"כ לומר דס"ל דפחות מכרשינא אפי' מום עובר נמי לא הוי.

הלכה ח

יש שם ארבעה חוליים אחרים אם נמצא אחד מהם בבהמה אין מקריבין אותה, לפי שאינה מן המובחר⁵² והכתוב אומר מבחר נדריך⁵³, ואלו הן: מי שבלובן עינו יבלת שאין בו שער⁵⁴, אם

⁵² דייק בספר "שהם וישפה" דמהרמב"ם מבואר דלא ילפינן מובחרים מ"זה קלי ואנוהו", אלא הוא מצות עשה, ונראה דהנפק"מ היא, דאם ילפינן מ"זה קלי ואנוהו" מספיק להוסיף רק שליש, כמבואר במסכת ב"ק (דף ט ע"א), אבל אם הוא מצות עשה, יש להוסיף אפילו כפול. (הוב"ד בס' חשוקי חמד זבחים קיט ע"ב).

וע"ע בס' אבן האזל מש"כ בהלכה זו.

⁵³ כתב בחידושי הגר"ז (עניינים סימן ס): הרמב"ם פ"ז מאיסורי מזבח ה"א כתב לא כל דבר שאינו פסול מביא אותו לכתחילה, כיצד היה חייב עולה לא יביא שה כחוש וכעור ויאמר הרי אין בו מום, וע"ז נאמר וארור נוכל וכו', אלא כל שיביא לקרבן יביא מן המובחר. וצ"ב מה שהביא ע"ז הכתוב דדברי קבלה דארור נוכל וכו'. והלא מקרא מלא הוא בתורה (פ' ראה י"ב) "מבחר נדריכם" שמזה הוא דילפינן עיקר הדין מובחר בקרבנות.

והנראה בזה, דהנה ז"ל הרמב"ם שם פ"ב ה"ח, יש שם ד' חוליים אחרים אם נמצא אחד מהם בבהמה אין מקריבין אותה לפי שאינה מן המובחר והכ' אומר מבחר נדריך וכו', אם היה אחד מאלה בקדשים לא קריבין ולא נפדין, אלא ירעו עד שיפול בהם מום, ואם הקריבין יראה לי שהורצו עכ"ל, והמבואר בדברי הרמב"ם אלה דיסוד הדין של מבחר נדריך הוא באמת דין פסלות שאין קריבין והוא חלות דין פסלות בעצם החפצא של הקרבן שהוא פסול להקרבה לכתחילה, שהרי סיים שאם הקריבין יראה לי שהורצו. משמע דהוי פסלות להקרבה רק דבדיעבד אם הביא הורצה דאל"ה פשיטא דהורצו, ומשו"ה הוא דחילל ביה הדין שירעו עד שיפול בהם מום, מאחר דהוי פסלות להקרבה. אבל הדין כחוש וכעור דנלמד מארור נוכל נראה דאינו כלל פסלות בעצם הקרבן, אלא הוא חלות דין על בעל הקרבן שיקדיש קרבנו מהודר ועל הקרבן עצמו אינו דין כלל, ואם אין לבעל הקרבן מהודר יותר אז יכול להביא בהמה זו לקרבן לכתחילה, וזהו שהביא הר"מ הכתוב דארור נוכל וכו', כיון דעל בהמה שכשרה לקרבן איירי, אלא שהוא דין על בעל הקרבן שיביא מן המובחר וכלשון הכתוב וארור נוכל ויש בעדרו זכר וכו', היינו שכל הדין נאמר רק היכא שיש לבעל הקרבן יותר מהודר ומשובח, ומביא הגרוע שבעדרו דאז עובר בארור נוכל וכו', משא"כ הא דנלמד בפ"ב ממבחר נדריכם הוא אפילו אם אין לו אחר כיון דהוא פסלות בעצם הקרבן.

והנה עפ"י דהר"מ בפ"ב הנ"ל, נראה לבאר הא דדרשינן בספרי פ' ראה (פיסקא ט"ז) ממבחר נדריכם לרבות בכור ומעשר שגם בהם נאמר דין מובחר דקרבנות, ותמוה טובא דמה שייך גבי בכור ומעשר דין מובחר, והרי בכור קדוש מאיליו דתלוי בפטר רחם, וכן במעשר כתי' לא יבקר בין טוב לרע, ואין הבעלים בוררין את מי להקדיש. ועי' בהגהות וביאורים שנדפס בסוף הספר שהביא מהראב"ד שפי' דדין מובחר גבייהו היינו שיפטמנו דלהוו מן המובחר עיין שם.

אכן לפי"ד הר"מ הנ"ל א"ש דנ"מ להנך דמנאן הרמב"ם שנתמעטו ממבחר נדריך דהוו פסולין להקרבה, ודין זה שייך גם במעשר ובכור, דאם נולד בכור עם פסולים אלו או שיצא עשירי אסור להקריבין וירעו עד שיפול בהם מום. ע"כ ממרן ז"ל. [א"ה, וע"ע באבן האזל על הר"מ שם ובהשמטות בסופו].

עוד נציין שבספר חקרי הלכות (ח"ב סי' ס"ג) דן בענין מצוה מן המובחר, והביא מש"כ הרמב"ם (פ"ב מהל' איסורי מזבח הל' ח') דיש עוד ענין מצוה מן המובחר לכתחילה מן התורה, וז"ל יש שם ארבעה חוליים אחרים אם נמצא אחד מהם בבהמה אין מקריבין אותה לפי שאינו מן המובחר והכתוב אומר מבחר נדריך וכו', ואם הקריבין יראה לי שהורצו עכ"ל ועיי"ש. ושוב הביא מדברי התוס' מנחות (ק"ז ב) בד"ה כבש בא"ד, שכתבו וז"ל ויש לומר דודאי מן התורה יכול להביא אפי' בפרוטה וכו', ושמא עין יפה בסלע, עין רעה בדנקא, ואם

יוזלו טלאים אפי' פחות מדנקא אם הוא טוב ומובחר וכו' עכ"ל. הרי מבואר מדברי התוס' דאם הוא טוב ומובחר, ליכא שום מצוה מדינא לחזור אחר יותר טוב.

ועוד הביא מהגמ' לעיל (ס"ד ע"א) (לגבי שתי חטאות אחד כחושה ואחד שמינה וקאמר התם) דהשני דוחה שבת אם נמצא הראשון כחוש, ולמה לא אמרו אם נמצא השני שמינה ויותר טוב מהראשון ג"כ דוחה שבת, אלא וודאי בכה"ג כיון דאינו מדאורייתא לא דחי שבת וכבר יצא בראשון.

וזהו כוונת הירושלמי בפרק אלו דברים בפסחים (פרק ו' הל' א') מובחר דוחה, אין מובחר מן המובחר דוחה שבת, הוא הדין הכא דמן התורה אחד המיוחד או מבחר נדריכם היינו להוציא כחוש, אבל מובחר שבמובחר, דהיינו שמינה ביותר, אינו דוחה שבת, דהא כבר יצא בראשון, ואינו דומה למה שפסק הרמב"ם ז"ל בהלכה הקודמת (פ' ט"ז ממעה"ק הל' ג') דאם נדר סתם הרי עלי עולה מבין הבקר, דמביא גדול, דהיינו שור ולא קטן דהיינו עגל, דהתם שאני, דאנן אמרינן דדעת הנודר הוי מן הגדולים, כיון דבבן בקר ישנו סוג גדולים וישנו סוג קטנים, ומקדיש בעין יפה הוא מקדיש, ומסתמא היה דעתו על גדולים, אבל היכא דנדר שור או איל, אין דעתו באיזה מעות, כי פעמים יכול להיות בזול מובחר מן המובחר, ואנן הוא דאמרינן דצריך מדינא לפזר רק מעות על בינוני, שלא יהא כחוש, וזאת הוא דין תורה, ויותר אינו מחויב מדין תורה.

וסיים עם דברי הגמ' ורש"י שהבאנו לעיל ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה, פירש"י ז"ל באתריה דת"ק גרוע כבש מעוף וכו', והרי דאליבא דכ"ע יכול להביא הגרוע שבהם אף על פי דמצוה מן המובחר הוא שור כהנ"ל, ודו"ק היטב.

ובס' יכהן פאר כתב: יש שם ארבעה חוליים אחרים וכו' לפי שאינה מן המובחר והכתוב אומר מבחר נדריך וכו' ואם הקריבן יראה לי שהורצה. פשוט דטעם הרמב"ם ז"ל דאינו מעכב משום דלא שינה עליו הכתוב לעכב. ועיין במנחות (ס"ד) גבי שחט כחושה ואח"כ שחט שמינה דפירש"י ז"ל דצריך להביא שמינה משום דכתיב הקריבהו נא לפחתך. ולכאורה למה לא יליף רש"י ז"ל מקרא דמבחר נדריך דקרא דהקריבהו הוי רק דברי קבלה אך פשוט דמבחר נדריך קאי רק אקודם השחיטה אבל כשכבר שחט ונמצא כחושה בבני מעיים לא שייכא זה. ולזה מייתי מקרא דדברי קבלה דהקריבהו וגו'. והנה מלשון הרמב"ם ז"ל כאן משמע דלא הוי מום כלל רק דאינו ממבחר נדריך אבל רש"י ז"ל בבכורות (מ"א) פירש דלא הוי מום גמור לשחוט עליו ומשמע דעכ"פ עבר בעשה דתמים וגו'. ועי' בחולין (דף פ') דכל הפסולין שבשור ושה בלא ירצה וא"כ לדעת רש"י ז"ל היה נראה דפסול גם בדיעבד ועיין בבכורות שם גבי שרוע וקלוט ודו"ק.

⁵⁴ כ' בס' כתונת יוסף: קשה דלמה לא כתב נמי אם היה בשחור עינה יבלת שאין בה שער דכל שכן דהוי פיסול מום כמו השאר דקתני כאן דהא הקשה הר"ב כ"מ לעיל בהל' ב' גבי מומין גמורים אם יש בלובן עינה יבלת שיש בה שער והקשה הוא שם דלמה סתם דבריו ולא כתב נמי אם היה בשחור עינה נמי ואם כן לפי דעתו היה לו לומר הכא נמי גבי מומין שאינן גמורים אם היה בשחור עינה יבלת שאין בה שער דהוי פסול כמו השאר דקתני אחר כך וכו' ולפי דעת הרב בעל כסף משנה ז"ל יש לומר דכיון דכל שכן הוא לא איצטריך למכתב דהשתא בלבן דאין מומין בלבן כשאין בה שער אפילו הכי כשאין בה שער הוי מיהא פיסול כל שכן בשחור דאית ביה מומין דהוי פיסול אפילו דלית בה שער וכו'. ולפי מה שכתבת ב' בקונטרסי לעיל בהל' ב' בזה אין אנו צריכים לזה ויעו"ש באורך.

ועוד קשה במה שכתב רבינו אם נפגמו חטיה הפנימיות אם נגממו חטיה הפנימיות דלפי מה שכתב הרב כ"מ לעיל בהל' ג' דנוסחא אחרת היה לו לרבינו והיה כתוב נמי שניקבו וכו' א"כ אם איתא למה לא כתב כאן נמי בפסולים שניקבו במקום שנפגמו או כל השלש חלוקות כמו לעיל שניקבו או שנפגמו או שנגממו וכו' דדומיא דהן הוי הלאו ועיי"ש באורך ודוק.

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

נגממו קרניו אף ע"פ שנשאר מזכרותן מעט סמוך לבשר⁵⁵, אם נפגמו חיטיו הפנימיות, אם נגממו חיטיו הפנימיות, אם היה אחד מאלו בקדשים לא קריבין ולא נפדין, אלא ירעו עד שיפול בהן מום ואם הקריבין יראה לי שהורצו⁵⁶.

הלכה ט

וכן בהמת קדשים שנעבדה בה עבירה⁵⁷ או שהמיתה את האדם בעד אחד או על פי הבעלים לא קריבה ולא נפדית עד שיוולד לה מום קבוע⁵⁸.

⁵⁵ ראה מש"כ בזה בס' חשוקי חמד בכורות דף מד.

⁵⁶ וכתב בחידושי הגרי"ז (עניינים סימן ס): הנראה בזה, דהנה ז"ל הרמב"ם שם פ"ב ה"ח, יש שם ד' חוליים אחרים אם נמצא אחד מהם בבהמה אין מקריבין אותה לפי שאינה מן המובחר והכ' אומר מבחר נדריך וכו', אם היה אחד מאלה בקדשים לא קריבין ולא נפדין, אלא ירעו עד שיפול בהם מום, ואם הקריבין יראה לי שהורצו עכ"ל, והמבואר בדברי הרמב"ם אלה דיסוד הדין של מבחר נדריך הוא באמת דין פסלות שאין קריבין והוא חלות דין פסלות בעצם החפצא של הקרבן שהוא פסול להקרבה לכתחילה, שהרי סיים שאם הקריבין יראה לי שהורצו. משמע דהוי פסלות להקרבה רק דבדיעבד אם הביא הורצה דאל"ה פשיטא דהורצו, ומשו"ה הוא דחייל ביה הדין שירעו עד שיפול בהם מום, מאחר דהוי פסלות להקרבה. אבל הדין כחוש וכעור דנלמד מארור נוכל נראה דאינו כלל פסלות בעצם הקרבן, אלא הוא חלות דין על בעל הקרבן שיקדיש קרבנו מהודר ועל הקרבן עצמו אינו דין כלל, ואם אין לבעל הקרבן מהודר יותר אז יכול להביא בהמה זו לקרבן לכתחילה, וזהו שהביא הר"מ הכתוב דארור נוכל וכו', כיון דעל בהמה שכשרה לקרבן איירי, אלא שהוא דין על בעל הקרבן שיביא מן המובחר וכלשון הכתוב וארור נוכל ויש בעדרו זכר וכו', היינו שכל הדין נאמר רק היכא שיש לבעל הקרבן יותר מהודר ומשובח, ומביא הגרוע שבעדרו דאז עובר בארור נוכל וכו', משא"כ הא דנלמד בפ"ב ממבחר נדריכם הוא אפילו אם אין לו אחר כיון דהוא פסלות בעצם הקרבן.

ועיין משה"ק בזה הרש"ש בבכורות לז. עוד ראה בביאור על ספר המצוות לרס"ג (הרב פערלא) עשין עשה קה שכתב: והנה ודאי כל בהמה שיש בה אחד מאלו ארבע חלאים מדאורייתא אסור להקריבה מיהת לכתחילה. כנראה להדיא מלשון הרמב"ם שכתב הטעם משום שהכתוב אומר מבחר נדריך. וכן כתב בקרית ספר להמב"ט ז"ל שם עיין שם. ודלא כהמרכבת המשנה שם בח"א שכתב איפכא עיין שם בדבריו שאינם נכונים כלל. ואין להאריך בזה.

⁵⁷ וכתב הקרית ספר (איסורי מזבח ב) דמיירי שנעבדה בה עבירה שיש בה חיוב מיתה דאלו חרש בשור וחמור לא נפסל דכתיב אלה מאלה אי אתה מקריב אבל אתה מקריב קדשים שנעבדה בהם עבירה.

⁵⁸ וכתב הערוך השולחן העתיד (הלכות איסורי מזבח סימן נב סעיף כו): ונסתפקתי אם המקדיש זה עובר בלאו דלא תקדישו דלא נאמרה רק במומין, ומ"מ נראה דעובר דכל מקום דקרינן בזה לא תשחטו ולא תזרוקו ולא תקטירו דזה למדנו ממנן הבהמה ממילא דקרינא בזה לא תקדישו. אמנם נראה דעל כולן אינו עובר רק בעשה דזהו לאו הבא מכלל עשה, ועוד יתבאר בזה לקמן.

הלכה י

⁵⁹ בהמה שנולד בה אחת מן הטרפיות האוסרות אותה באכילה⁶⁰ אסורה לגבי המזבח הרי הוא אומר הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך⁶¹, ואף על פי שאינה ראויה לקרבן אין פודין אותה שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, אלא ירעו עד שימותו ויקברו.

⁵⁹ ראה בכ"ז מה שציינו באנציקלופדיה התלמודית [כרך כא, טרפה (בעלי חיים)].

⁶⁰ ראה בשו"ת בית שערים (חלק יורה דעה סימן פט) שעמד ע"כ על לשון הרמב"ם פ"ב מאיסורי מזבח ה"י שכתב בהמה שנולד בה אחת מן הטרפיות האוסרות אותה באכילה אסורה לגבי מזבח הרי הוא אומר הקריבהו נא וכו' והנך תיבות האוסרות אותה באכילה הם שפת יתר דכל טרפות אסורות באכילה, ולמ"ש א"ש דאתי לאפוקי אם נולד בה טרפות דמהני ליה בדיקה ל"ש הקריבהו וכנ"ל רק אם אוסרות אותה באכילה לחלוטין אז שייך הקריבהו נא לפחתך וא"ש:

ואמנם הדרנא בי ונ"ל דכונת הרמב"ם הוא רק לאפוקי אם נולד בה טרפות שצריך בדיקה אם הוא לפנינו אבל אם נאבדה בלא בדיקה כשרה כגון נפלה לאור לדעת בעה"ע בזה ל"ש הקריבהו כיון שאינה אוסרות אותה באכילה בלי בדיקה אבל טרפות שצריך בדיקה ואם נאבד בלא בדיקה אוסרות אותה באכילה יש בו משום הקריבהו, ובזה מיושב קושית כ"מ שם הלא ילפינן דטרפה פסולה מקרא דמן הבקר במנחות ה' ע"ב ובכורות נ"ז ותמורה כ"ט ולמה ליה לרמב"ם משום הקריבהו, ולמ"ש א"ש דודאי אי לאו קרא דמן הבקר ל"ש כלל בטרפה הקריבהו נא אף דאסור להדיוט כמו חלב דאסור להדיוט וכשר לגבוה ועיין תמורה שם להכי צריך קרא מן הבקר, ואי מקרא דמן הבקר שרי להקריב טרפה שכשרה בבדיקה אלא כיון דפסול רחמנא טרפה לגבוה יש בזה משום הקריבהו כיון דקרוב הדבר שלא יהיה ראוי לפחת וא"ש. ועי"ש מש"כ בזה. וע"ע בשו"ת זרע אברהם סימן יד.

ושו"ר בשו"ת נשמת חיים סימן פז שאחר שכתב שיש להבין דברי מרן הכסף משנה ז"ל שכתב דהוי אסמכתא דרשה דמן הבקר, וגם ליישב קו' השעה"מ מסוגיא דחולין. כתב: דבאמת דברי הרמב"ם ז"ל תמוהין מאד, מה זה הי' לו לדחות ברייתא דתורת כהנים וסוגיא שלמה במנחות דממעטינן טריפה לקרבן ממן הבקר, ולומר על כל זה שהוא אסמכתא ולחדש טעם מעצמו לפסול טריפה משום הקריבהו נא לפחתך. ונראה לענ"ד אחרי שנדקדק בדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בהמה שנולד בה אחת מן הטרפיות "האוסרות אותה באכילה" אסורה לגבי מזבח ה"ה אומר הקריבהו נא לפחתך. הרי מבואר דעיקר כוונת הרמב"ם במש"כ הקריבהו נא לפחתך לא מפני שבהמה זו חולה או חלושה או כחושה אלא מפני שאסורה באכילה להדיוט, ואין זה דרך כבוד לשמים להקריב לה' קרבן האסור להדיוט, וא"כ הרי הוא בעצם דרשת הש"ס הידועה גם בסוגי' דמנחות שם, ממשקה ישראל, מן המותר לישראל.

ומה שהכריח לרבינו ז"ל לתפוס דרשה זו ולא דרשה דמן הבקר הוא ליישב הערת התוס' במנחות שם ו' א' ד"ה כתב, על הא דאמר"י בסוגיא שם דאי ממשקה ישראל הו"א דוקא בלא ה"ל שעת הכושר אבל ה"ל שעת הכושר כשר, כתב רחמנא כל אשר יעבור. ובתמורה כ"ט א' ילפי' דנעבד שרי להדיוט מדמעט רחמנא לגבוה מכלל דלהדיוט שרי, דאס"ד דאסור להדיוט לא בעי קרא לגבוה דהא כתיב ממשקה ישראל, ולפי סוגיא דמנחות הא לעולם אימא לך דנעבד אסור גם להדיוט ואפ"ה בעי קרא לאסור לגבוה דמשום ממשקה ישראל לא הי' נאסר כיון שה"ל שעת הכושר. ויישבו התוס' במנחות משום דע"י תלתא קראי דבמנחות שם מסקינן דאין לחלק בין ה"ל שה"כ ולא ה"ל שה"כ, וכן הסביר גם הרמב"ם ז"ל באופן זה דקראי דמן הבקר וכל אשר יעבור גלו לן דבכל אופן אסור משום ממשקה ישראל, ונמצא דעיקר האיסור בטריפה הוא משום ממשקה ישראל והוא משום הקריבהו נא לפחתך והיינו הך, אלא דקרא דמן הבקר הוי רק אסמכתא כמש"כ הכסף משנה.

ואין כונת הכ"מ ז"ל שהוא מדרבנן, אלא דדרשה זו דמן הבקר אינה עיקר טעם האיסור ועיקר הטעם הוא משום ממשקה ישראל, ודרשה זו דמן הבקר אינה אלא להורות לנו שאף אם ה"ל שעת הכושר הוי בכלל ממשקה ישראל, ודרשה דממשקה ישראל היינו דרשה דהקריבהו נא לפחתך דכיון דאינו מן המותר לישראל אין זה כבוד שמים להיות מותר לגבוה. ושני דרשות אלו שניהם מן התורה כמש"כ התוס' בפ' אלו עוברין פסחים מ"ז ב' ד"ה שה על דרשה דממשקה ישראל, דדרשה גמורה היא. וכן נמי הא דהקריבהו נא לפחתך הוא מן התורה כמו שפירש"י בזבחים ס"ח ב' ד"ה שנסמית לענין מחוסר אבר בעופות, והתוס' שם הקשו על רש"י מסוגיא דקידושין דממעטין מחוסר אבר בעוף מדרשא דמן העוף. אבל גם דעת רש"י כהסבר הרמב"ם ז"ל דמדרשה דמן העוף ידעין דגם הי"ל שעת הכושר הוא בכלל הקריבהו נא לפחתך, ומה שהכריח לרש"י ז"ל לזה הוא סוגיא דתמורה שם דאי לא"ה מנא ידעי דנעבד שרי להדיט, כהערת התוס' במנחות שם, אלא ודאי דכל הני דרשות דמן הבקר בבהמה ומן העוף בעופות גלו לן דאיסורא דממשקה ישראל וגם איסורא דהקריבהו נא לפחתך שייכים גם בהי לה שעת הכושר, והכי פירש"י להלן בפ' המזבח מקדש זבחים פ"ה ב' ד"ה הואיל, דמחוסר אבר בעופות פסול משום הקריבהו נא לפחתך.

ואיך שיהי' הא מבואר בהדיא דדרשה דהקריבהו נא לפחתך הוא מה"ת, והכי מוכחא סוגיא דמנחות פ' ר' ישמעאל ס"ד א' דאם שחט כחושה בשבת אומרים לו לכתחילה הבא שמנה ושחוט, ופירש"י ד"ה אפילו משום הקריבהו נא לפחתך, הרי דמחללין שבת לכתחלה משום זה, וע"כ הוא מה"ת. ושם בסוגיא אי' נמצאת הראשונה כחושה בבני מעיים מהו, בתר מחשבתי אזלי' או בתר מעשה אזלי', ופירש"י דמתחלה הי' נראית שמנה והשתא הוא דמשתכח כחושה. אבל הרמב"ם בפ"ב מה' שגגות ה' ט"ו פירש שנמצאת הראשונה השמנה טרפה בבני מעיים וקיי"ל דבתר מעשה אזלי' ופטור, וע"כ מוכח דלדעת הרמב"ם טרפה בבני מעיים אסורה לקרבן מה"ת, דאי לא"ה לא הי' פטור מחטאת, ומכאן ראי' עוד לדעת הרמב"ם דעיקר פסולה דטריפה לקרבן הוא משום הקריבהו נא לפחתך ומש"ה קרא הש"ס לטריפה בלשון כחושה, משום דהני תרתי טריפה וכחושה, תרווייהו מחד נבגא דאיסורא נינהו משום הקריבהו נא לפחתך.

עכ"פ מוכח מכל זה דגם לדעת הרמב"ם גם טרפה דבני מעיים אסורה לגבוה מה"ת, ושוב אין מקום לקו' השעה"מ כלל.

⁶¹ אמנם רש"י על התורה (פרשת ויקרא פרק א' פסוק א') מפרש על פי הספרא דטרפה נתמעטה מגזה"כ: מן הבקר - להוציא את הטרפה. ועיין בס' פרדס יוסף ריש ויקרא אמאי לא יליף הרמב"ם מהתם.

ובס' נוה שלום (איזראלסון) כתב: תמהו המפרשים הא בכמה דוכתי בש"ס ממעטינן טרפה מקרא דמן הבקר להוציא את הטרפה או מקרא דכל אשר יעבור תחת השבט פרט לטרפה שאינה עוברת, ורבינו שבק קראי דתורה והביא קרא דדברי קבלה.

וליישב דברי רבינו נראה לי לומר דהרמב"ם מיירי כאן בספק טרפה וזאת הוא פשוט דקרא דמן הבקר דממעטינן טרפה לא הוי אלא וודאי טרפה, דעל הספק לא אתי קרא למעוטי ובפרט לשיטת רבינו דספיקא דאורייתא לקולא הנה ספק טרפה מותרת לגבי מזבח אולם משום הקריבהו נא לפחתך כתב רבינו דגם ספק טרפה אסורה לגבי מזבח, ואין לומר דסוף כל סוף תקשה למאי אצטריך הך קרא הא בלאו קרא אמרינן סד"א מדרבנן לחומרא, זה אינו דהו"א קדשים שאני ולא גזרו בה רבנן קמ"ל רבינו דמשום הקריבהו נא לפחתך אסורה להקריבהו, ומה מאד דקדק רבינו בלשונו הטהור שכתב, "נולדה בה אחת מן הטרפות האוסרות אותה באכילה" שהיה מספיק לומר "נולדה בה אחת מן הטרפות" ותו לא, ולא יזה צורך הוסיף וכתב הנך ג' תיבות "האוסרות אותה באכילה" מזה נראה דכוונתו הוא דיהיה איך שיהיה דאפילו אם כל עיקר האיסור של אכילה הוא רק משום ספק אבל מ"מ כיון שאנו אוסרין אותה באכילה הרי היא אסורה לגבי מזבח מהך קרא דהקריבהו וכו'.

וקצת יש להביא ראיה לזה דבפ"י מהלכות בכורות הלכה י"ד כתב רבינו הכל וכו' חוץ מן הכלאים והטרפה ולא כתב שם שום טעם אלא ודאי דהתם מיירי בוודאי טרפה וסמיך אקרא דמכל אשר יעבור תחת השבט, וכאן מיירי בספק טרפה, לכן הביא הך קרא, ולא פעם אחת כתבתי בחבורי דשיטת הרמב"ם הוא דחולין בעזרה הוא לאו דאורייתא כדמוכח בפ"ג מהלכות גניבה ועיין בזבחים ע"ד ע"ב ברש"י ד"ה נפילה, ואולי סובר נמי גם רש"י דחולין בעזרה לאו דאורייתא, או י"ל דהתם בזבחים קאי לר"ל וריש לקיש הא סובר בנזיר דף כ"ט דחולין בעזרה לאו דאורייתא ודו"ק כי קצרתי הרבה.

וראה בשו"ת משנה הלכות חלק יט סימן פט שכתב נרא' לפענ"ד ליישב עוד דברי הרמב"ם (איסורי מזבח פ"ב ה"י) שכתב וז"ל, בהמה שנולד בה אחת מן הטרפיות האוסרות אותה באכילה, אסורה לגבי המזבח, הרי הוא אומר (מלאכי א ח) 'הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך', עכ"ל. ותמה עליו הכסף משנה (שם), דהרי בתורת כהנים (נדבה פר' ב' אות י') ובמסכת תמורה (דף כ"ט ע"א) דרשו, כשהוא אומר (ויקרא א ב) 'מן הבקר' למטה וכו' להוציא את הטרופה. משמע שמן התורה הוא דהא דריש לה מקרא, וגם שאר פוסקים הקשו עליו כן. אמנם להנ"ל אתי שפיר מאוד, דהרמב"ם לשיטתיה דסבירא ליה דכל מיני טריפות חוץ מדרוסה לא הוי אלא דרבנן, אם כן היה הוה אמינא לומר דלמזבח היו כשרים, קמשמע לן דמכל מקום אסורים משום 'הקריבהו נא לפחתך' וגו'.

ועי' באבן האזל איסורי מזבח ב, ח שהק' שקשה דהא בקרא כתיב וכי תגישון עור לזבוח אין רע וכי תגישון פסח וחולה אין רע הקריבהו נא לפחתך, וכיון דקרא כתיב בסתם חולה מנ"ל להרמב"ם ללמוד מזה על טריפה דהא מהך קרא יש לפסול כל חולה, ולפלא שלא עמדו בזה הכ"מ והלח"מ. עי"ש מש"כ בזה.

ועי' בס' אור הישר איסורי מזבח שכתב לעיין בזה בס' עין יצחק חלק או"ח סי' כ"ה ובחלק יו"ד סי' ט' ובמש"כ בחידושי לתמורה דף ז' ע"א ולזבחים פ"ה ע"ב ברש"י ד"ה הואיל ועיין עוד נודע ביהודה תניינא חלק או"ח סי' קל"ד.

הלכה יא

⁶²נשחטה ונמצאת טריפה הרי זו תצא לבית השריפה⁶³ וכן אם נמצא אחד מאיבריה הפנימיין חסר⁶⁴ אף על פי שאינה טריפה כגון שנמצאת בכלי אחת⁶⁵ או שניטל הטחול הרי זו אסורה

⁶² ע"י בכל הלכה זו אריכות גדולה בס' מנחת חינוך פרשת אמור מצוה רפו.

⁶³ כתב בשו"ת משנה הלכות (חלק יט סימן פט): הנה המשנה למלך (שם הי"א) על מה שכתב הרמב"ם (שם), נשחטה ונמצאת טריפה הרי זו תצא לבית השריפה. ציין לעיין ברמב"ם (בכורות פ"ג ה"י) ובתוספות יום טוב (זבחים פ"ב מ"ד ד"ה וחכמים). שכתב הרמב"ם (שם), בכור שנמצא טריפה, אם תמים הוא ונמצא טריפה אחר שהופשט, העור ישרף כמו שביארנו בהלכות פסולי המוקדשין (פי"ט ה"ט), והבשר יקבר. ואם במומו נשחט, הבשר יקבר ויהנו הכהנים בעורו, והוא שנשחט על פי מומחה. והתוספות יום טוב הקשה דדברי הרמב"ם סותרין, דבאיסורי מזבח (פ"ב הי"א) פסק דתצא לבית השריפה, ומשמע דבכל גווני. ובהלכות בכורות (שם) פסק, דאם נמצא טריפה אחר שהופשט העור, אז העור ישרף והבשר יקבר. עוד הקשה התוספות יום טוב, הא גופיה מאי טעמא העור בשריפה כשהבשר בקבורה, ועיין שם מה שהאריך. ובספר אבן האזל (איסורי מזבח שם) גם כן האריך בזה. ולפי מה שכתבנו יש לומר, דהרמב"ם לשיטתיה, דבשאר קדשים כיון דאיסור טריפה אינו אלא משום הקריבהו נא לפחתך, אם כן ממילא אם נשחט בעזרה, הבשר בשריפה, כיון דמן התורה הבשר כשר ויש לו דין קדשים. אבל בבכור, כיון שאם היה תמים הרי העור נשרף והבשר אי אפשר לאכול, לכן נקבר. ובבעל מום הבשר יקבר והעור לכהנים, ודו"ק היטב כי קצרת.

וראה עוד בשו"ת אמרי אש (אורח חיים - חושן משפט החדשות סימן יב) שכתב: צ"ע אם נמצאת טריפה שאסורה מספק דאפשר שנולד טריפות זה לאחר שחיטה אלא כיון שאין דבר לתלות צריך לאסור מספק כדעת הרשב"א והר"ן בפ"ק דחולין (י" ע"ב) והביאם הש"ך [יו"ד] סימן נ' (סק"ג), ולדעת הרמב"ם (פ"ט מטומאת מת הי"ב) כה"ג מדרבנן אסור דספיקא דאורייתא לקולא מן התורה, ואולם בקדשים דילפינן דטריפה פסול מן בן הבקר וכתבו האחרונים דספק אסור מדברי תורה, עיין בחוות דעת (סו"ס ק"י בקונטרס בית הספק) ובבית אפרים (אהע"ז סי' ב' ד"ה ועכ"פ, שו"ת שבסוף ראש אפרים סי' ד' ד"ה והנה יש, ולפי זה כהאי גוונא הוי פסולו בקדש לפי מה שכתבו התוס' (זבחים ס"ח ע"ב ד"ה אמר) בפירושו של פסולו בקודש וכה"ג אולי צריך שריפה. וראה עוד בדברי המהדיר שם.

⁶⁴ כתב רבי משה ישראל בשו"ת משה ידבר [הלכות פסח סימן יג] נשאלתי אם קרבן פסח ושאר קרבנות היה צריך לבדוק הריאה או לא.

והשבתי דמדברי הרמב"ם מפרק שני מהלכות איסורי מזבח הלכה י"א, ובפרק שני מהלכות שגגות הלכה י', נראה שהיו בודקין הריאה. ויש לדחות דלעולם לא היו בודקין, אלא דאיירי באם אירע שנמצא טרפות שלא במתכוין. שוב ראיתי להריב"ש ז"ל סימן קס"ג שכתב בפשיטות מכח הסברא שאין ספק שהיו בודקין בקרבנות, שאין להקל לקרבן יותר מן החולין, ואדרבא צריך להחמיר בקדשים יותר מבחולין, יעויין שם.

ועיין בפרשת חקת שכתב בפירוש יונתן בן עוזיאל שהיו בודקין הפרה אדומה בח"י טרפות. ושם המהדיר בהערות כתב דעי' בשו"ת שואל ומשיב מהד' רביעאה חיו"ד סי' קמז ד"ה והנה, שסובר שדווקא בקודשים הנאכלים צריך לבדוק את הריאה ולא בקודשים העולים כליל. ועי' בנחלת בנימין (ברויאר) סי' קז שכתב שהשאלה אם צריך בדיקת ריאה בקודשים תלויה בשאלה אם בדיקת ריאה מדאורייתא או מדרבנן, ועי' כת"ס או"ח סו"ס פח ד"ה נבוא לנידון, שמשמע שחולק על רבנו. ועי' בשו"ת מהרא"ב ח"ב סי' ב' שדן בשאלה זו, ומקשה שם על תרגום יונתן דלהלן שהרי הפרה צריכה להיות שלמה בשעת שריפה. ועי' בדברי ישראל לר"י וולף חיו"ד סי' ט עמ' קסח שלדעתו מדברי הרמב"ם בפיה"מ לא משמע כדעת הריב"ש הנ"ל, שהר"מ כתב שמשקים את התמיד לצורך ההפשטה ולא מזכיר את בדיקת הריאה.

ובענין מש"כ מדברי התרגום כתבו שם דעי' שו"ת הר צבי או"ח חלק ב סי' מה שמשמע שחולק על רבנו, שאין הוכחה מיונתן בן עוזיאל, כי הבדיקה בזמן מרע"ה הייתה ניסית ע"י עמוד הענן. ועי' שו"ת דברי יציב חו"מ סי' צז שהיו בודקים את הפרה כפי שכתב ספר חסידים סי' תסג ותתלג שיש חוכמה להכיר בבהמה בחייה אם היא טריפה, וכ"כ הרמ"א יו"ד סי' לה.

⁶⁵ כתב בהערות הגרי"ש אלישיב (בכורות לט): הנה ברמב"ם בהלכות שחיטה [פ"ח הכ"ה] כתב בהמה שניטלה האום שלה וכו' או שניטלו מכליות הרי זו מותרת, לפיכך אם נבראת בכוליא אחת או בשלש כוליות מותרת. בפירוש נקט דיש בריה באחת ולא הוה טריפה עכ"פ יש בריה באחת והוא נגד סוגיתנו דמבואר דאין בריה באחת, דאי יש בריה באחת לא הוה לך לפסול לקרבן יש לו כוליא אחת. ועוד דמפורש כתב באיסורי מזבח [פ"ב הי"א] נשחטה ונמצאת טרפה וכו', וכן אם נמצא אבר מאיבריה הפנימיים חסר אף על פי שאינה טריפה כגון שנמצאת בכוליא אחת או שניטל הטחול הרי זו אסורה למזבח ותשרף בפירוש כתב נמצאת כוליא אחת והיינו שנולדה כן דאם ניטל הוה ליה לכתוב ניטל כש"כ לגבי טחול. ולכאורה סותר עצמו מיניה וביה, דאי לכתחילה נולד בכוליא אחת הרי בפשטות מבואר בסוגיא דבכה"ג לא הוה ואינו פסול למזבח, רק אם היה לכתחילה שנים ונחסר לאחת.

וכתב החכם צבי [סי' נ"ג בחדשים] וכן כיון לדבריו המשכנות יעקב [יו"ד סי' כ"ב] דהרמב"ם למד הסוגיא אחרת מרש"י והוא דהא פשיטא דלכו"ע שייך ה"ת שיוולד בכוליא אחת וכמו באברים אחרים אפשר שיוולד בחסרון אבר, ה"נ בכוליות והסברא נותנת זה וכל הנדון בגמ' אם יש בריה באחת או לא היינו האם זה משונה שיוולד בכוליא אחת, ואז הוה חסרון אבר אם נולד כן, וכמי שנולד בשנים ונחסר אחד דמי או דאינו משונה כ"כ, ולא הוה חסרון אם נולד מחוסר אחד, וזהו נדון הגמ'. ולמסקנא דאוקי הגמ' דפליגי בזה גופא אם משונה או לא, ונקט הרמב"ם דהוה חסרון, והיינו דמשונה הוא אם נולד כן, והוה חסרון אבר, והכל על מקומו בא בשלום, כך שלא תקשה נמי קושית רבו של רש"י דלכתחילה שהעמידה הגמ' דנחלקו אם חסרון בפנים שמיה חסרון, ולכו"ע אין בריה באחת היינו ששייך שיוולד באחת, אבל משונה הוא, והוה חסרון כנולד בשנים ונחסר והוה שפיר דומיא דשלש, דה"נ איירי בנולד באחת אבל כשעמדה הגמ' כאן כשנבראה בשתיים וחסרו, מזה שפיר מקשה הגמ' והא דומיא דשלש קתני דמה שלש מעיקרא אף אחת מעיקרא. ובתירוץ זה סברא הגמ' דלכו"ע יש בריה באחת, והיינו דאינו משונה כ"כ אם יוולד בכוליא אחת וזה עצמו לא הוה מום, ודו"ק.

וע"ע מש"כ בס' בית ישחק על הרמב"ם

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

למזבח ותשרף, לא מפני שהיא בעלת מום שאין חסרון שבפנים מום⁶⁶ אלא מפני שאין מקריבין חסר כלל שנאמר תמימים יהיו לכם, וכל היתר כחסר לפיכך אם נמצא שם שלש כוליות⁶⁷ או שני טחולים פסולה.

הלכה יב

⁶⁸אי זו היא סנוירין קבועים כל ששהה שמונים יום ולא ראה ובודקין אותו שלש פעמים ביום שבעה ועשרים מעת שהרגישו בו וביום ארבעה וחמשים וביום שמונים אם ראה מונים לו שמונים מעת שפסקה הראייה.

הלכה יג

ובמה יודע שהמים קבועין כשאכלה עשבים לחים מראש אדר עד חצי ניסן ואכלה אחרי כן עשבים יבשים אלול וחצי תשרי ולא נתרפאה הרי אלו מים קבועים⁶⁹.

---

⁶⁶ כתב בס' כתונת יוסף על הרמב"ם: לא מפני שהיא בעלת מום שאין חסרון שבפנים מום אלא מפני שאין מקריבין חסר כלל שנאמר תמימים יהיו לכם. וקשה דהכא כתב שאין חסרון שבפנים מום וכו' שאין מקריבין חסר כלל וכו' ואף על פי שאינו מום אלא פסול אפילו הכי ישרף וכו' ולעיל כתב בהל' ח' אם נפגמו חוטיה הפנימיות אם נגממו חוטיה הפנימיות וכו' דהיינו חסרון מבפנים דשמם מוכיח (דגם) [דהם] פנימיות וכמו שפירש רבינו בפ"י המשנה לעיל בנפגמו או נגממו דהוי חסרון ואעפ"כ כתב דאם הקריבין יראה לי (שהוצרכו) [שהורצו] וכו' ואם כן קשיין תרי לישני אהדדי וכו'.

ולכאורה י"ל בדוחק דהתם בהל' י"א לא איירי אלא באיברים דהיינו חסרון איברים מבפנים אבל במידי דלא הוי איברים איברא דהוי חסרון שבפנים אבל לא הוי אבר ומשום הכי בדיעבד הורצה אבל הכא בחסרון איברים שבפנים ישרף כמו שכתב כאן וא"כ זה הענין לחוד וזה הענין לחוד וכו' דהכא מיירי באבר והתם במידי דלאו אבר אלא כל שהוא ובדיעבד הורצה התם ועוד י"ל בדוחק דהכל הוי ענין אחד דהכא בהל' י"א מיירי קודם קבלת הדם ומשום הכי לא הורצה כיון שלא קיבל הדם בדיעבד ואי אחר שנמצא חסר קיבל הדם הוי לכתחילה אבל התם מיירי דהקריבו הכל בדיעבד ואחר שקיבל הדם וכו' והקריבו ראהו שהיה חסר משום הכי הורצה בדיעבד אבל לכתחילה בין הכא ובין התם לא הורצה אלא דהכא אף לאחר שנשחט לא חשיב בדיעבד אלא אחר שקיבל הדם ואם נמצא אז אחר קבלת הדם חסר חשיב בדיעבד והורצה אבל היכא דלא הוי אחר קבלת הדם כמו הכא לא הורצה וישרף כמ"ש כאן בפ"י ויעו"ש לעיל בהל' ח' ודוק.

⁶⁷ ע"י פר"ח יו"ד סי' מא. וע"י מחזיק ברכה יו"ד מד.

⁶⁸ ע"י באנציקלופדיה תלמודית כרך מא, מומי קרבן שהאריכו בהלכה זו ובהלכות הבאות. ובערוך השולחן סי' נב.

⁶⁹ כתב בס' הר המוריה: רש"י ז"ל פי' דעשב הלח הוא שגדל בזמן הלח דהוא אדר וניסן ויבש הוא הגדל באלול ותשרי שאז יבושת על פני האדמה אמנם רבינו כתב בפ"י המשניות וז"ל ולפיכך אמר אם אכל העשב הלח והיבש בזמן הקור ולא הבריא או אכלה העשב הלח והיבש שצומח בארצות הציה (היינו בית השלחין שבגמרא שם) ולא הבריא או אכל העשב היבש שבזמן הקיץ ואח"כ אכל העשב הלח שצומח אח"כ בתחלת החום ולא הבריא הרי הוא לא יאה בע"מ עם כל זה לפי שלא נקבע המום עדיין ואפשר שיבריא ואם אכל עשב לח החם עד אדר וניסן ועמד בענין זה שלא ראה ואכל אח"כ יתר העשב שיבש בארץ בזמן החורף אלול וחצי תשרי ולא הבריא הרי אלו מים קבועים עכ"ל הנה מדבריו נראה כי הוא מפרש

הלכה יד

וכמה תאכל מעשבים אלו הלחים בזמן הלח והיבשים בזמן היבש כגרוגרת או יותר קודם סעודה ראשונה של כל ימים בשלשה חדשים אלו, וצריך שתאכל אותן בכל יום אחר שתייה, ותהיה מותרת בשדה בעת אכילה, ולא תהיה לבדה אלא היא ובהמה אחרת לצוות עמה, אם נעשה לה כל אלו ולא נתרפאת הרי אלו קבועין ודאי ואם חסר אחד מכל אלו הרי זה ספק ואינה קריבה ולא נפדית.

הלכה טו

כיצד אכלה הלח כמשפטו באדר כולו וחצי ניסן ואכלה אחריו היבש כמשפטו בחצי ניסן ואייר שנמצא שאכלה בשלשה חדשים על הסדר, או שאכלה כגרוגרת אחר אכילה או קודם שתייה או שהיתה קשורה או שהיתה לבדה או שהיתה בגינה הסמוכה לעיר ולא נתרפאת מכל אלו ספק קבועין או עוברים, לפיכך אם הטיל בה מום אחר אינו לוקה⁷⁰ ⁷¹, אכלה כמשפטו בזמני האכילה ולא נתרפאה הרי היא בעלת מום קבוע.

שהעשב הצומח באלול ותשרי מיקרי לח וחם והצומח בקיץ מיקרי יבש ולכן בעיני שיאכל הלח בזמן הקור והיבש בזמן החום שהוא אלול ותשרי ומש"כ בזמן החורף אלול וחצי תשרי ט"ס וצ"ל בזמן החום אלול וכו' עי' ב"מ ק"ו ב' יעו"ש היטיב וע"ע מדרש רבה פרשת נח פ' ל"ד. וצ"ל דרבינו מפרש מאי דקאמר שם בש"ס אדר וחצי ניסן לח היינו שיאכל אז לח שגדל באלול ותשרי עד ר"ח אדר. וכן אלול וחצי תשרי יבש היינו שיאכל אז יבש שגדל בכל הקיץ עד חדש אלול ולא קאי חדשים אלו על זמן הצמיחה כמו לרש"י רק קאי על זמן האכילה שיאכל אז העשב שגדל עד זמן הזה וכן צריך לפרש שם על דרך זה כל הסוגיא יעו"ש היטיב וק"ל.

⁷⁰ כתב האור שמח (איסורי מזבח ב, טו): מוכח מלשונו דאם הוי ודאי חוורור ומום שאינן קבועים אז אם הטיל בו מום אחר לוקה, וזה נגד דברי הרא"ש (בכורות פ"ה סימן ד'), שפסק שמטיל מום קבוע בבעל מום עובר מה"ת שרי, ולרבינו לוקה, ולפלא על מרן הבית יוסף שלא הביא דעת רבינו, ובסימן שי"ג (יו"ד) בשו"ע (סע"ה) סתם כהרא"ש וצ"ע. וזה דעת רבינו במטיל מום במוקדשין בזה"ז דאינו עובר בל"ת, אבל מה"ת אסור, ובזה"ז גרע ממום קבוע, דלא לדמיה חזיא, וכש"כ מום עובר, ויש להאריך בזה, ועוד חזון בס"ד:

⁷¹ כתב בחדושי הגרי"ז (מנחות נו ע"ב): הרמב"ם בהל' איסורי מזבח (פ"א הל"ז) פסק דמטיל מום בזה"ז אינו לוקה מן התורה ורק בזמן המקדש לוקין על זה משום דהיה ראוי לקרבן ופסלו, ומשמע מדבריו דהא דלוקין על הטלת מום הוא משום דאהני מעשיו לפוסלו מקרבן, ולכך בזה"ז דלא מהני מעשיו אף על גב דבעצם הקרבן לא הוה שום חיסרון דהא יהיה ראוי להקריב כשיבנה בית המקדש או למ"ד דמקריבין אעפ"י שאין בית מ"מ כיון דבמציאות לא חזי להקריב לא מהני מעשיו משו"ה אינו לוקה, דכל המלקות הוא משום דאהני מעשיו ולא משום דעושה מעשה הטלת מום בקדשים כ"א מה שע"י המום פוסלו מהקרבן, ולפי"ז ניחא הא דס"ל להר"מ דהא דמטיל מום בבע"מ אינו לוקה היינו דוקא במום קבוע כמבואר להדיא בדבריו שכתב שם (פ"ב הל"טו) דחשיב שם המומין דהוו ספק קבועין ספק עוברין וכתב ע"ז לפיכך אם הטיל בה מום אחר אינו לוקה ע"ש, ומשמע דאם היה מום עובר בודאי היה לוקה [וזהו דלא כשיטת הטור והרא"ש הנ"ל] והיינו משום דבמום עובר אהני מעשיו לפוסלו מקרבן אחר שיתרפא משו"ה לוקה ודוקא על מום קבוע אינו לוקה משום דלא אהני מעשיו, אלא דצריך עיון לפי"ז מהא דאמרינן בגמרא דע"ז (דף י"ג ע"ב) דבע"מ נהי דלגופיה לא חזי לדמי מיהא חזי, דאם הטעם דלוקה הוא משום דאהני מעשיו מאי אהני מעשיו שייך בהא דחזי לדמי הא סוכ"ס לא אהני מעשיו כלל בהטלת המום הזה השני, וצ"ע, [והרב הלל כגן אמר דהגמרא אזלא אליבא דר"מ דאוסר להטיל מום בבעל מום ולדידיה הא לא תלוי באהני

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

הלכה טז

יש בדבר ספק אם למפרע היא בעלת מום קבוע מעת שבאו לה המומים או מעת שנתייאשו מרפואתה לפיכך הפודה אותה קודם שנתייאשו מרפואתה ונהנה באותו הפדיון אחר שנתייאשו מרפואתה הרי זה ספק מועל ואינו מביא קרבן מעילה כמו שיתבאר במקומו.

<<>>

מעשיו ומשו"ה מחלק הגמרא דכיון דחזי לדמי אסור ובזה"ז מותר מן התורה, אבל לרבנן אה"נ דאינו לוקה במטיל מום בבע"מ משום דלא אהני מעשיו ולא איירי לדידהו כ"א באיסור, וצ"ע].

פרק ג

הלכה א

אין המומין פוסלין בעוף⁷² וכן אחד הזכר ואחד הנקבה בעוף שלא נאמר תמים זכר אלא בבהמה בלבד⁷³, בד"א במומין קטנים אבל עוף שיבש גפול⁷⁴ או נסמית עינו⁷⁵ או נקטעה רגלו אסור לגבי

⁷² כ' המעשי למלך: הנה מדברי רבינו משמע דבעוף ליכא שום מום שיפסול אלא מחוסר אבר אמנם לא כן שיטת רש"י בזבחים דף צ"ה ד"ה הואיל שכתב דמחוסר אבר דפוסל משום דמגונה ה"ה כל מום מגונה ולא שרי רק מום שאין מגונה כעין דוקין שבעין דע"כ איכא משום דוהקריבהו לפחתיך וא"כ קשה לרבינו דס"ל אפי' טריפה פסול לגבוה רק משום הקריבהו לפחתיך א"כ בע"מ מגונה דאיכא נמי משום הקריבהו לפחתיך ג"כ יפסול בעוף והנה דעת התוס' להלן בשמעתין דמום מגונה פסול מדרבנן אך לכאורה קשה הא ר"ע מחייב בש"ח בבהמה יען דבעוף ראוי הוא וכי משום גזירה דרבנן יפטור ולכן אמאי נאמר דירדו כיון שמה"ת כבר קידשו המזבח אך י"ל דתוס' סברו ג"כ בהא כרש"י דרבנן סמכוהו אקרא דוהקריבהו חמיר כעין דאורייתא דהוה דברי קבלה ולכן שפיר ירדו ואם שחטו בחוץ פטור.

⁷³ כתב בס' שלמי ירוחם לדקדק: הנה מרישא שכתב אחד הזכר ואחד הנקבה בעוף, משמע דבעוף דין זכר ונקבה תרווייהו שוין הן, דכמו עולת העוף כשר גם נקבה כמו כן חטאת העוף כשר ג"כ זכר, אולם מאי דמסיק בסיפא שלא נאמר תמים זכר אלא בבהמה בלבד, הרי משמע דוקא דין זכר האמור בעולת בהמה ליתא בעוף כי בעוף גם נקבה כשר בעולה אבל חטאת העוף אפשר דבעי דוקא נקבה כמו בבהמה.

ומצאתי ביד אליהו [כתבים אות ק'] שחקר בהאי דינא, וז"ל הא דקיימ"ל תמות וזכרות בבהמה ולא בעוף, אם בחטאת העוף יוכל להיות זכר או לא, דרק בחטאת בהמת יחיד צריך להיות נקבה אבל בעופות אפשר רשאי להביא זכר, לכאורה ודאי אין שום חילוק בעופות, דכמו דיכול להיות עוף נקבה כמו כן ה"נ דכשר בחטאת העוף זכר, אלא קשה דבתמורה דף י"ד פריך הש"ס ולא חטאת בהמה דנקבה אתיא ולא זכר, וקשה הלא כבר תירץ הש"ס מעולת העוף דתמות וזכרות בבהמה וכו', א"כ אמאי פריך מחטאת בהמה, אלא ודאי דחטאת העוף צריך להיות דוקא נקבה, וזה חידוש גדול ולא מצאתי ברמב"ם כלום עכ"ל, וכפי דבארתי לעיל אמנם ליכא שום הוכחה מהרמב"ם דמסיפא משמע איפכא מרישא והדין אינו מבורר. ועי"ש שהאריך בכ"ז.

⁷⁴ עיין בזה בשו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן ח ומה שדן בזה לעניין מי שנתייבשה ידו להנחת התפילין. וע"ע בס' עמודי אש סי' ו.

⁷⁵ כתב האבן האזל: או נסמית עינו והוא מלשון המשנה בזבחים דף ס"ח, אכן התוס' שם כתבו דהוא דוקא בנחטטה והוכיחו זה מגמ' קדושין דף כ"ד מדכתב העוף ולא כל העוף פרט לשיבש גפה, והנה בספרי תניא נסמית וצ"ל גם בספרי דהכונה נחטטה ובאמת קשה דנסמית אינו נחטטה וראיתי שגם החינוך כתב נסמית, ונראה לחדש דאף דבכל המומין פסול גם מום מתולדה אבל בנסמית בעוף הוא דוקא אם אינו מתולדה כלשון נסמית דאף דהפסול הוא משום מחוסר אבר ובדיני טרפות חסר הוא אפילו בתולדה אבל כאן כיון דבאמת אין חסרון אבר ורק דחסר תשמיש האבר בזה יש לומר דדוקא אם כבר ראה העוף בזה העין ונסמית הוא חסרון, ובזה מיושב דבאמת גם נסמית פסול כדתניא בספרי ותנן במשנה, והגמ' בקדושין מוכיחה מברייתא אחריתא דקתני נחטטה וע"כ דמיירי שהיתה סמויה מעיקרא בתולדה ועל זה מייתי דין עבד ובזה יתיישב קו' התוס' שם ע"ש דלפ"ז בעבד מה שהיה מתחילה בתולדה אינו שייך שיצא בו לחרות. ועי"ש עוד אופו אחר שכתב ליישב [וע"ע בס' מעשי למלך].

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

המזבח שאין מקריבין חסר כלל⁷⁶ ⁷⁷, וכן אם נולד בו אחת מן הטריפות שאוסרין אותה באכילה הרי זה נפסל לקרבן⁷⁸.

⁷⁶ כתב בחידושי הגרי"ז (מסכת זבחים דף לה:): והנה יש לחקור הא דפסול מחוסר אבר בעוף, אם הוא חד דינא עם פסול מחוסר אבר בבהמה, דבהמה יש שני פסולים דין בעל מום, ודין מחוסר אבר באופן דלא הוי בעל מום כגון מחוסר אבר בפנים דמום לא הוי אלא דוקא בגלוי ולא מיפסל אלא משום מחוסר אבר, ונפק"מ לענין פדיון, דדין פדיון הוא רק בבעל מום ולא במחוסר אבר בפנים כמבואר בבכורות (דף ל"ט ע"א), ובעוף ליכא פסול בע"מ אלא פסול מחוסר אבר, וזהו דגלי לן הקרא דמן העוף ולא כל העוף, דפסול דמחוסר אבר לא נתמעט בעוף, או דהוא פסול מיוחד דמום דנאמר בעוף דהוא רק במחוסר אבר, ואינו דין מחוסר אבר הנאמר בבהמה, ומלישנא דהרמב"ם בהל' איסורי מזבח (פ"ג ה"א) נראה דדין אחד הוא עם בהמה, מדכתב אין המומין פוסלין בעוף וכו' בד"א במומים קטנים, אבל עוף שיבש גופו או נסמית עינו או נקטעה רגלו אסור לגבי המזבח, שאין מקריבין חסר כלל עכ"ל, ומלשון זה משמע דהוא פסול חסר הנאמר בבהמה, וזה חשיב גם בעוף. ולשיטת רש"י אפ"ל דהוא פסול חדש מדין מום, וכונת רש"י ג"כ דעיקר הלימוד הוא מן הקרא דמן העוף וכו', אלא דהקריבהו נא לפחתך מגלה לן על איזה מום אמרה תורה לפסול בעוף. [א"ה, וע"ע בחידושי הגר"ח על הש"ס זבחים דף פה ע"ב מש"כ בזה].

והמקדש דוד (סימן לד) כתב: והנה הרמב"ם ז"ל פ"ג מהל' איסורי מזבח הלכה א' כתב וז"ל: אין המומין פוסלין בעוף בד"א במומין קטנים אבל עוף שיבש גפו כו' אסור לגבי מזבח שאין מקריבין חסר כלל עכ"ל, ונראה דהפסול הוא משום חסר דאין מקריבין חסר לגבי מזבח והוי כמו ניטל כוליא בבהמה דליכא פסול בע"מ רק פסול חסרון כדאמרינן בבכורות (ל"ט א), והתם הטעם דלא הוי בע"מ הוא משום דהוי בפנים כדאמרינן שם, ובעופות אעפ"י שהוא בחוץ כיון דאין תמות וזכרות בעופות הוי כמו חסרון בפנים דאין שם פסול בע"מ אלא פסול חסרון, ואפילו למ"ד שם בנחסרה כוליא דכשר אמרינן שם הטעם משום דכתיב תמים יהיה לרבות כל מום לא יהיה בו מה מום מאבראי אף חסרון מאבראי, וא"כ בעופות ביבשה גפה כו' דהחסרון הוא מאבראי פסולה משום פסול חסרון. והנה לפ"ז הא דאין לעוף פדיון במחוסר אבר הוא משום דעל פסול חסרון אין פודין, דאפילו אם יש מחוסר אבר בפנים אמרינן בבכורות שם דאין פודין עליו, משום דעורת או שבור כתיב דאין פודין אלא על מום ולא על פסול אחר.

עוד נציין למש"כ בחידושי הגרי"ד סימן כו ז"ל: זכיתי לשמוע ממור"ד הגרי"ד הלוי סאלאוויציק זצ"ל בשם הגר"ח שאמר שפסול מחוסר אבר בעוף לא הוי פסול מום כי אם פסול חדש. וכן משמע מהרמב"ם פ"ג מהל' איס"מ הל' א' שכתב וז"ל אין המומין פוסלין בעוף וכו' בד"א במומין קטנים אבל עוף שיבש גפו או נסמית עינו או נקטעה רגלו אסור לגבי מזבח שאין מקריבין חסר כלל עיין שם, הרי שכתב שהוא דין חדש "שאין מקריבין חסר" אבל לא משום דמום כזה פוסל בעוף.

ומהאי טעמא רצה מור"ד זצ"ל לחדש שאע"פ שביאר הגר"ח זצ"ל בספרו בהל' איס"מ שבעל מום הוי בעצם מידי דקרבן ומה שאין קדושת הגוף חל על בע"מ קבוע הוא דין מסויים בבעל מום הואיל ויש לו פדיון, דחפצא של קדושת הגוף הוא מידי דלית ליה פדיה עיין שם, היינו דוקא בע"מ, אבל מחוסר אבר הוא פסול אחר שמונע קדושת הגוף מלחול עליו אף בלא טעמא דפדיון.

ולפי דבריו אם הקדיש עוף מחוסר אבר לא תחול הקדושה אף על פי שלית להו פדיון, והוא דלא כמו שהיה אומר הגר"מ סאלאוויציק זצ"ל בשם אביו הגר"ח שלפי דבריו תחול קדושת הגוף על עוף שמחוסר אבר הואיל ואין לעופות פדיון, ע"כ שמעת'.

וראה במנחת חינוך (פרשת אמור מצוה רפו) שכתב: אבל אם נבראת בגף אחת או בלא רגל אפשר דכשר כי זה מיקרי תמים אם נבראת כך וכן אם יש חסרון בפנים בעוף ג"כ פסול

הלכה ב

תורים קטנים פסולין ובני יונה גדולים פסולין שנאמר מן התורים או מן בני היונה, תחלת הציהוב בזה ובזה פסול, ועד מתי יהיו בני יונה כשרים⁷⁹ כל זמן שעוקר כנף ומתמלא מקום עיקרו דם והתורים כשרים משיזהבו.

דלאו תמים הוא כ"נ לכאורה. אך באמת בר"מ פ"ג ה"א כתב אין המומין פוסלין בעוף כו' שלא נאמר תמים זכר אלא בבהמה לבד בד"א במומין קטנים אבל עוף שייבש גפו כו' אסור שאין מקריבין חסר כלל. והוא בכ"מ בגמרא עי' בכ"מ עכ"פ מלשון זה נרא' דהתורה דהקפידה על תמים אינו בעוף א"כ בעוף דפסול מחוסר אבר אינו מטעם תמים דא"צ תמים בעוף אלא מלימוד אחר מן העוף ולא כל העוף מכאן שאם ייבש כו' פסול. א"כ אפ"ל דאף אם נברא כן פסול כמו במומין הקטנים בבהמה אף שנולד במומו דינו כבע"מ גמור

⁷⁷ כתב הצפנת פענח - קונטרס השלמה השמטה יח: הנה מדברי רש"י זבחים ד' ל"ה ע"ב וחולין ד' כ"ג נראה דס"ל דהא דקי"ל דגבי עוף פסול מחוסר אבר זה רק אם חסר כל האבר אבל היכא דחסר מקצת האבר ועי"ז נעשה שינוי בהאבר אז הפסול רק משום הקריבהו לפחתך ועי' תוס' מעילה ד' ח' ע"ב. וכן דייק רבינו בהל' איסורי מזבח פ"ג ה"א שאין מקריבין חסר כלל. וכ"כ בזה בהל' מא"ס מדברי הירוש' פ"א דע"ז גבי קוטע אצבעו:

⁷⁸ כתב בס' יכהן פאר לרבי חנוך צבי הכהן לוי חתן השפ"א: יש קצת לדקדק בלשון הרמב"ם ז"ל במה דנקיט בד"א במומין קטנים וכו' ומשמע דהחילוק הוא בין מומין קטנים לגדולים ומנא ליה להר"מ ז"ל זה הלא בגמ' קידושין (כד) ובכמה דוכתי משמע דבעוף פוסל רק מחוסר אבר. ועיין ברש"י תמורה (יד) דנסמת עינו היא משום דהוי מגונה וכתב הקריבהו וגו' אבל בתוס' שם דמיירי בנחטטה והוי מחוסר אבר יעו"ש ונראה דהר"מ ז"ל ס"ל כשיטת רש"י ז"ל דנסמית עינו לא מיירי בנחטטה ומ"מ פוסל בעוף ולזה הכריח הר"מ ז"ל דמומין גדולים פוסל גם בעוף משום דכתיב הקריבהו וגו' ורק מומין קטנים נתמעטו מקרא דמן העוף ועי' לקמן ברמב"ם ז"ל שכתב וכן אם נולד בו אחת מן הטרפיות שאוסרין אותה באכילה הר"ז נפסל לקרבן ועי' בכ"מ דטעמא משום דכתיב הקריבהו נא לפחתך והוא טעמא שייך נמי בעוף יעו"ש. ואינו מובן למה לי זאת דתיפוק ליה דכיון דאסור להדיט אסור גם לגבוה משום דאינו ממשקה ישראל. ויש לעיין אם זקן חולה ומזוהם פסול גם בעוף דגם בזה שייך הטעם דהקריבהו וכו' ובאמת לא נתבאר שיעור זקן בעוף ולא מצינו כלל פסול זה בעוף גבי תורים.

⁷⁹ בחולין דף כב: מאימתי בני יונה כשרים וכו'. וברש"י: דביום שנולדו מאוסים הן וכו' ע"כ. וכתב בספר מעשה הקרבנות (ע' ק"ח הערה ל'): אך ברמב"ם ז"ל כתוב לא כך, דכתב הרמב"ם (בפ"ג מאיסורי מזבח ה"ב): ועד מתי יהיו בני יונה כשרים, כל זמן שעוקר כנף ומתמלא מקום עיקרו דם ע"ש. הרי שהרמב"ם (הנ"ל כאן) כותב את זה לא על תחילת זמן כשרות בני יונה, אלא על זמן פסלותם, עד מתי הם כשרים עד אז. ומאימתי הם כשרים לפי הרמב"ם כתב מהריק"ו ז"ל שם דהם כשרים לרמב"ם כבר ביום לידתם, ולא כרש"י, דלא מצינו כזה פסול ע"ש. ועכס"מ ז"ל שם דגירסת הרמב"ם היא הנכונה.

ולכאורה נראה שגם הרמב"ם יודה שעכ"פ אין זה מצוה מן המובחר להביא בן יונה בן יומו, דהוא לא נראה כל כך יפה ומשופר עדיין, והרמב"ם הרי כתב להביא מן היפה והמובחר ודו"ק.

הלכה ג

הטומטום והאנדרוגינוס אף ע"פ שאין לך מום גדול מהן הרי הן פסולין למזבח מדרך אחרת לפי שהן ספק זכר ספק נקבה הרי הן כמין אחר, ובקרבנות נאמר זכר תמים ונקבה תמימה עד שיהיה זכר ודאי⁸⁰ או נקבה ודאית⁸¹, לפיכך אף העוף שהוא טומטום או אנדרוגינוס פסול למזבח.

⁸⁰ עיין בלח"מ (פ"ד מאישות הי"א) שהק' דהא ספיקא ומי אצטריך למעוטי ספיקא. עי"ש. והוסיף חכ"א בקובץ מוריה (שנה י גליון יא - יב ע' 30) על דברי הלח"מ: ובהא דכתב הלח"מ דלרמב"ם ס"ל דצריך קרא למעוטי ספיקא, נראה לומר, דהנה בדין ספק יש לדון, אי הוי חוסר ידיעה גרידא בעצם הדבר אי הוי זכר גמור או נקבה גמורה, או דנימא דהמצב המסופק יוצר חסרון בעצם הדבר, ואף על פי דכלפי שמיא גליא דהוי זכר או נקבה, אך כדי שיחשב זכר גמור או נקבה גמורה הוא דוקא גם בצירוף מה דניכר וידוע לפנינו.

ונראה דהסברא דלא איצטריך קרא למעוטי ספיקא הוי דוקא לצד הראשון, דכיון די ש צד דהוי נקבה ודאית לכן אין לחייבו, אבל אי נימא כהצד השני דהא דלדין הוי ספק, יוצר חסרון בענין מה דהוי זכר ונקבה, א"כ שפיר איצטריך קרא למעוטי, כיון דלולא זכור הו"א דכיון די ש פגם בצד נקבה אינו נפטר. והנה במקו"א כתבנו להוכיח בדעת הרמב"ם דס"ל כהצד השני, דכשצריך שם זכר או שם נקבה ולא ידעינן את מהותו הוי כמין אחר, וא"כ לשיטתו איצטריך קרא למעוטי ספיקא כיון דהוי ענין בפנ"ע והוי פגם בצד נקבה. וזהו מש"כ הלח"מ ודו"ק היטב.

⁸¹ כתב בחידושי הגר"ח (מסכת בכורות דף מא:): הרמב"ם (בפ"ב מהל' בכורות ה"ה) פסק כרב חסדא דמחלק בין טומטום לאנדרוגינוס, וז"ל, בכור שהוא אנדרוגינוס אין בו קדושה כלל והרי הוא כנקבה שאין בו לכהן כלום וכו' נולד טומטום הר"ז ספק בכור ויאכל במומו לבעליו. ועיין בלח"מ שהקשה במה שפסק כאן כר"ח ולדידיה סמי מכמה ברייתות טומטום, ורבינו לא סמינהו עיין שם.

והנה ז"ל הרמב"ם (בפ"ג מהל' איסורי המזבח ה"ג) טומטום ואנדרוגינוס אף על פי שאין לך מום גדול מהן הרי הן פסולין למזבח מדרך אחרת, לפי שהן ספק זכר ספק נקבה הרי הן כמין אחר ובקרבנות נאמר זכר תמים ונקבה תמימה עד שיהיה זכר ודאי או נקבה ודאית, לפיכך אף העוף שהוא טומטום או אנדרוגינוס פסול למזבח עכ"ל. ופשטות דברי הרמב"ם משמע דזהו גופא מה שהנו ספק זכר ספק נקבה פסולות הוא למזבח, ומתבאר זה בשני אופנים, או משום דבקרבנות בעינן זכר ודאי ונקבה ודאית, ואף בקרבן שכשר בין זכר ובין נקבה היינו דאלה שני המינים הוכשרו לקרבן זה, וכל אחד כשר בשמו המיוחד לו, וטומטום ואנדרוגינוס כיון שהם ספק לאו שם זכר ונקבה עליהם, ופסולים משום שאינם זכר ונקבה ודאים הצריך לקרבן, או דנימא דכיון דהם או זכר או נקבה ממילא דליתא כאן חסרון בעצם שם זכר או נקבה הצריך לקרבן, ורק דזהו גופא מה שהם בספק הוי פסולות מיוחד דנאמר שהם פסולים למזבח, ונפ"מ בזה לענין עוף, דבעוף לא כתיב כלל זכר או נקבה דאין תמות וזכרות בעופות, ולא בעינן כלל שם זכר או נקבה, ומשום חסרון זכר ודאי או נקבה ודאית לא מפסלי, ומ"מ פסק הרמב"ם דפסיל בהו טומטום ואנדרוגינוס הרי דמה שהם ספק זהו גופא פסולות הוא למזבח וכאופן השני, ופסול זה שייך גם בעוף כמו בכל הקרבנות. וכמו"כ נראה לענין טומטום בזה, דאם הפסול בספק הוא משום לתא וחסרון שם ומין זכר ונקבה אין שייך זה בטומטום דאין חסר לו בשם זכר ונקבה דהרי אם נקרע ונמצא זכר או נקבה הרי הם בכשרותם, אולם אם נימא דזהו גופא מה שהוא בספק הוי פסולות למזבח שפיר שייך זה גם בטומטום.

והנה לקמן (דף מב ע"א) נחלקו אם טומטום ואנדרוגינוס פסול בעוף דר"א פליג שם וס"ל דהואיל ולא נאמר זכר ונקבה בעוף אין אתה מוציא טומטום ואנדרוגינוס מביניהם, והיינו דלדידיה פסולא דטומטום ואנדרוגינוס הוא משום לתא וחסרון שם ומין זכר ונקבה, וכיון דלר"ח מחולק טומטום מאנדרוגינוס בזה שהטומטום הוא במציאות זכר או נקבה ולכן אין

הלכה ד

וכן הכלאים ויוצא דופן ומחוסר זמן פסולין אף על פי שאין בהם מום שנאמר שור או כשב או עז עד שיהיה כל מין ומין בפני עצמו לא שיהיה מעורב מכבש ועז, כי יולד פרט ליוצא דופן, והיה שבעת ימים פרט למחוסר זמן, תחת אמו פרט ליתום שנולד אחר שנשחטה אמו⁸².

שייך בטומטום פסול זה דאין חסר לו כלום משום זכר או נקבה, וע"ש בבכורות דכל הסוגיא לר"א היא, ולדידיה הוא דסמינהו הגמ' לטומטום מהברייתא, ולכן להרמב"ם דפוסק כרבנן דגם בעוף שייך פסול טומטום ואנדרוגינוס הרי דמה שהוא ספק זהו גופא הוי פסלות למזבח ושייך פסול זה גם בטומטום, ומש"ה הוא דלא סמינהו הרמב"ם מהברייתות. אך יקשה עדיין מה דלא סמינהו הרמב"ם לטומטום גבי דינא דערכין דכתב (פ"א מהל' ערכין ה"ה) טומטום ואנדרוגינוס אין להם ערך, והלא כיון דממנ"פ הוא זכר או נקבה ופסלות ספק ל"ש התם, ואמאי אין לו ערך, וצ"ע.

⁸² כתב בהערות הגר"ש אלישיב למסכת בכורות דף נז. ובחולין (ל"ח ב) אמרו, האי יתום ה"ד אילימא דילדתיה אמיה והדר מתה לעולם תיחי ותיזיל, אלא דמתה והדר ילידתיה מכי יולד נפקא, אלא פשיטא זו פירש למיתה וזה פירש לחיים. ע"כ.

ויש לדקדק דלישנא דמתני' הכא כל שמתה אמו או שנשחטה ואח"כ ילדה, משמע שילדה "אחרי" השחטה, ולא [רק] בזה פירש למיתה וזה פירש לחיים, וכ"כ הרמב"ם בהלכות איסורי מזבח (פ"ג ה"ד) וז"ל: פרט ליתום שנולד אחר שנשחטה אמו. וכלשון משנתנו, ויקשה כנ"ל דתיפוק ליה דהוי יוצ"ד כמ"ש בחולין.

והנראה בזה דיש חילוק בין מתה אמו לבין נשחטה אמו דדוקא לענין מתה אמו אמרו בחולין דלא משכחת לה אלא בזה פירש למיתה וזה פירש לחיים, אבל גבי נשחטה אמו, משכח"ל אפילו בילדה אח"כ, ומשום דבנשחטה קיי"ל דמפרכסת הרי היא כחיה, וכתב הרמב"ם ז"ל (פ"א מאיסמ"ז הי"א) דבקדם הקדישן למומן דצריך העמדה והערכה אם נשחטה ועדיין מפרכסת ה"ז נפדית, ומעתה נראה דמשכחת לה למיעוטא דפרט ליתום בנשחטה ועדיין מפרכסת ונולד כשהיא מפרכסת, דכשאנו באין לדון לפסול מצד יוצ"ד א"א לפסלה, דכיון דהרי היא כחיה, שפיר קרינן כי יולד, דסוף סוף הלידה באה מכח האם דעדיין יש לה כח וחיות, אבל כשאנו באין לדון מצד דין "יתום" ה"ז נפסלת דכיון שכבר "נשחטה לא חשיב תחת אמו. וכן כתב באבן האזל (פ"ג מאיסומ"ז הי"ג).

עוד יש להעיר בדברי הרמב"ם ז"ל דבהל' איסומ"ז (פ"ג ה"ד) כתב פרט ליתום שנולד "אחר" שנשחטה אמו, ואילו בהל' בכורות (פ"ו הי"ד) כתב וכן היתום שמתה אמו או שנשחטה "עם לידתו".

והנה להרמב"ם יתום הוא שנולד בשעה שנשחטה או מתה, ונמצא דבה' איסורי מזבח לא כתב כלל פסול דיתום אלא פסול דיוצא דופן וכנ"ל, ונראה שבדווקא נקט הרמב"ם הכא דלגבי קרבן הרי במציאות אין נ"מ בפסולא דיתום דמכיון שא"א לצמצם כמו"ש התוס', א"כ ממ"נ הוא פסול מספק שמא הוא יוצא דופן. אבל לגבי מעשר הוצרך הרמב"ם לכתוב פסולא דיתום דהוי אמינא שמספק יכנס עכ"פ לדיר להתעשר שהרי מכיון שאינה וודאי יוצא דופן, שהרי לא ברור שנולד אחר מיתת אמו, וא"כ הו"א שיכנס לדיר להתעשר, ומה שאח"כ לא יוכל להקריבו מספק שמא הוא יוצ"ד, לא גרע מבע"מ לגמרי שג"כ נכנס לדיר להתעשר, וע"ז קמ"ל הרמב"ם דמכיון שמיעטה התורה להדיא יתום א"כ א"א כלל להכניסו לדיר להתעשר.

וכן ראה בספר חבלים בנעימים (ח"א סוגי' א' אות א') הביא דברי הרמב"ם (פ"ה דבכורות הלכה א') דס"ל דהא דאי אפשר לצמצם הפירוש שאי אפשר כלל בעולם שיהי' מצומצם בבת אחת, ובודאי לא אירע שיהי' מצומצם, וז"ל (שם): רחל שלא בכרה וילדה ב' זכרים אי אפשר שלא קדם א' וכ"כ בפ"י המשניות שם, וכן משמע פשוט לשון רש"י בכורות (י"ז ע"א) ד"ה א"א שכתב א"א לצמצם שיצאו שני ראשיהן כאחד אלא האחד יצא תחילה, וכן נראה

הלכה ה

הנדמה⁸³ אף על פי שאינו כלאים הרי הוא פסול למזבח, כיצד רחל שילדה כמין עז ועז שילדה כמין כבש, אף על פי שיש בו מקצת סימנין הואיל והוא דומה למין אחר פסול כבעל מום קבוע שאין לך מום קבוע גדול מן השינוי⁸⁴.

מרש"י שם (דף ט' ע"א) ד"ה בשלמא שכתב דמש"ה לא תני שיצאו ב' ראשיהן כאחד משום דלא אפשר ע"כ.

וקשה, דמכאן מבואר להדיא דאפשר שיהי' מצומצם הלידה והמיתה בבת אחת.

וכתב שם: ולכאורה חשבתי לתרץ דבאמת מש"ה השמיט הרמב"ם אוקימתא זו דנולד עם מיתת אמו, וכתב בפ"ג מאסורי המזבח ה"ד פרט ליתום שנולד אחר שנשחטה אמו, משום דלשיטתו אי אפשר כלל שנולד עם מיתת אמו בבת אחת, ועיי"ש בהי"א שחשב י"ד אסורי מזבח והשמיט יתום, ותמה הראב"ד ע"ז למה השמיטו, ותירץ הכס"מ בשם מהר"י קורקוס ז"ל, משום דקי"ל דא"א לצמצם לכן השמיטו. ונ"ל להוסיף ביאור, דרבא שהוא בעל המימרא בחולין שם לשיטתו דס"ל אפשר לצמצם וכמ"ש תוס' יבמות (כ"ח ע"א) ד"ה לא, משא"כ הרמב"ם דפוסק א"א לצמצם, והיינו דאי אפשר כלל שיקרה שיהיה מצומצם, לכן אינו יכול להעמיד בנולד ביחד עם מיתת אמו.

⁸³ עיי' בחידושי ר' אריה לייב מאלין חלק ב סימן מח שהאריך בדין אם נדמה בכולו מהו. ומנ"ח מ' שס.

וראה בשו"ת פנים מאירות חלק ג סימן כח דתמה למה השמיט דין רחל בת רחל בת עז דס"ל לחכמים דזיל בתר אמו דאמו והאי נדמה הוא

⁸⁴ וכתב בס' יכהן פאר: יש לעיין אם רובו דומה לאמו אם כשר למזבח ד"ל דבכה"ג במיעוטו נשתנה לא חשיב נדמה וכשר.

וע"ע בשו"ת אדמת קודש א חלק אורח חיים סימן ט מה שדן בזה לענין שינוי בין. וכן בשו"ת דובב מישרים ח"א סי' לב.

עוד ראה בשו"ת הרדב"ז (ללשונו הרמב"ם) שכתב: שאלת ממני אודיעך דעתי במה שכתב הרב הנדמה אף על פי שאינו כלאים הרי הוא פסול למזבח וכו' והא מפקין ליה משור או כשב או עז עד שיהא דומה לעז וכו'.

תשובה. תרי גווני נדמה איכא חד שאינו דומה כלל לאביו או לאמו והאי הוא דממעט קרא אבל נדמה במקצת הו"א דכשר קמ"ל דפסול. וזהו שכתב ז"ל כיצד רחל שילדה כמין עז ועז שילדה כמין כבש אף על פי שיש בו מקצת סימנין הואיל והוא דומה למין אחר פסול כבעל מום קבוע שאין לך מום קבוע גדול מן השינוי ולא הוצרך להזכיר הנדמה הגמור דמכל שכן הוא ואגב הנך ממעטינן נמי נדמה מן הכתוב אבל עיקר קרא לא אצטריך אלא למעט את הכלאים. תדע שהרי כשמנה ז"ל כל האיסורין למזבח שהם י"ד לא מנה הנדמה לפי שהוא בכלל בעל מום אף על פי שמנה כלאים ויוצא דופן ומחוסר זמן דנפק מהך קרא אבל צ"ע למה לא מנה היתום שהוא פסול כמו שכתב הוא ונפיק מתחת אמו פרט ליתום. וי"ל דהוי בכלל יוצא דופן דמה לי כשיצא דרך הרחם ומה לי שיצא דרך הדופן כיון שנולד אחר שמתה האם. ותנא דברייתא משום דאשכח קרא יתירא דריש ליה מקרא דתחת אמו אבל למנות אותו פסול בפני עצמו אין לנו כדאמרין גבי נדמה דהוי בכלל בעל מום אף על גב דדרשי ליה מאו עז דתנא קראי אשכח ודריש להו מקראי. ובמה שכתבתי נסתלקה השגתו של הראב"ד ז"ל וכבר נשאלתי על זו ההשגה פעם אחרת עיין שם.

הלכה ו

וכן הרובע והנרבע והמוקצה לע"ז והנעבד אף על פי שהן מותרין באכילה הרי הן פסולין לגבי המזבח שנאמר כי משחתם בהם כל שיש בו השחתה פסול, ובעבירה הוא אומר כי השחית כל בשר, ובע"ז כתיב כי שחת עמך, וכן בהמה ועוף שהרגו את האדם הרי הן כרובע או נרבע ופסולין למזבח⁸⁵.

הלכה ז

ויראה לי שאע"פ שאין כל הפסולין האלו ראויין למזבח לקרבן אם עבר והקריבן אינו לוקה מן התורה לפי שלא נתפרשה אזהרתן, אבל אתנן זונה ומחיר כלב אסורין לגבי המזבח והמקריב אחד מהן או שניהן כאחד לוקה אחת שנאמר לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב, ומפני מה לוקה אחת על שניהן מפני שנאמרו בלאו אחד.

הלכה ח

מצות עשה להקריב כל הקרבנות מיום השמיני והלאה שנאמר והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה, וכל שבעת הימים נקרא מחוסר זמן⁸⁶, ואף על פי שמחוסר זמן פסול אם עבר והקריבו אינו לוקה מפני שהוא לאו הבא מכלל עשה ולא נרצה הקרבן.

---

⁸⁵ ראה בס' חשוקי חמד (מסכת זבחים דף סז). שכתב לחדש דיתכן שאם היה עוף שהרג את הנפש אך לא היו עדים על כך, ואחד הביאו לקרבן בבית המקדש, והכהן יודע שעוף זה הרג תינוק, ואם יבוא להעיד בבית דין לא יקבלו עדותו, וגם הבעלים שהביאוהו לבית המקדש, להקריבו כחטאת העוף, לא יודע מכך, דנראה שמותר לו לשנות במליקת העוף כדי לפוסלו מהקרבה.

והנה הגמרא בזבחים דף סז ע"א שנה לגבי חטאת העוף, שעשאוה למעלה כמעשה העולה, מכי מליק בה סימן אחד תימשך ותהוי עולת העוף?

ולכאורה למה יעשה כך הכהן, למה ימשכנו מדין חטאת שהוקדש לכך ויעשהו עולה? ואולי מיירי כה"ג שיודע שהעוף חייב מיתה, כי הרג תינוק ורוצה למשכו לעולה, שלכל הפחות לא יעברו הכהנים על שנאמר "ולא יאכל את בשרו" ויקרב רק למזבח. ויעוין עוד מש"כ לעיל בדף ב ע"א בענין כהן מפגל.

⁸⁶ ראה בחידושי הגר"ז (עניינים סימן מ) שכתב: והנה עיי ברמב"ם בה"ד שם ז"ל יהי שבעת ימים פרט למחוי"ז, ומשמע דלא הוי מחוי"ז אלא כל שבעת הימים אבל בלילה ראוי גם להקרבה וצ"ב, וגם צ"ב מדוע לא מייתי מדכתיב ומיום השמיני והלאה ירצה דקודם לכן אסור, רק הביא הקרא דוהי שבעת ימים. ובהל"ח שם ז"ל מ"ע להקריב כל הקרבנות מיום השמיני והלאה שנאמר והי שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה וכל שבעת הימים נקרא מחוי"ז עכ"ל, הרי כת' דלא חזי להקרבה אלא מיום השמיני ומחוי"ז לא הוי אלא שבעת הימים, והביאור בזה, דהנה בחולין דף פ' איתא דאותו ואת בנו הוי בכלל הלאו דלא ירצה וקאמר ר"ז דאינו לוקה ע"ז דהכתוב נתקו לעשה דא"ק מיום השמיני והלאה ירצה עיין שם, הרי דאו"ב הוי בכלל דין של מחוי"ז והנראה מזה דנאמר שם פסלות של מחוי"ז דנכלל בזה כל שהוא מחוי"ז, וע"כ או"ב כיון דאסור להקריבם היום ממילא דנכלל בהשם פסול של מחוי"ז ומאחר דהפסלות דמחוי"ז ניתק לעשה גם או"ב בכלל זה וכ"נ מהא דכ' הרמב"ם בה"ט שם דתורים שלא הגיע זמנם הן כמחוי"ז בבהמה, והיינו דאיכא שם פסלות דמחוי"ז, וגם תורים מאחר שלא הגיע זמנם הן בכלל האי פסלות, ושפיר מיושבים דברי הרמב"ם דבהל"ד דאיירי מהפסולין להקרבה כתב לעיקר השם פסלות דמחוי"ז דזה נלמד מקרא דוהי שבעת

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

הלכה ט

תורים שלא הגיע זמנן שהן כמחוסר זמן בבהמה ובני יונה שעבר זמנן הכל כבעל מום והמקריבן אינו לוקה אף על פי שהקרבתן פסול ולא נרצה.

הלכה י

המקדיש טומטום ואנדרוגינוס וטריפה וכלאים ויוצא דופן למזבח ה"ז כמקדיש עצים ואבנים, לפי שאין קדושה חלה על גופן והרי הן חולין לכל דבר וימכרו ויביא בדמיהם כל קרבן שירצה, ואינן כבעל מום שבעל מום יש במינו קרבן, אבל המקדיש רובע ונרבע ומוקצה ונעבד ואתנן ומחיר ה"ז כמקדיש בעל מום עובר, וירעו עד שיפול בהן מום קבוע ויפדו עליו, וכן המקדיש מחוסר זמן ה"ז כמקדיש בעל מום עובר ואינו לוקה כמו שביארנו. +/השגת הראב"ד/ כל קרבן שירצה. א"א מדקאמר ויביא בדמיהן כל קרבן שירצה ולא אמר ויעשה מהן כל מה שירצה אלמא בשאמר הרי אלו למזבח מיירי ולא בשאמר הרי אלו קרבן דאילו אמר הכי לא קדישי כלל וא"כ בעל מום נמי כי האי גונא הוי דתנן בתמורה אמר על בהמה טמאה ועל בעלת מום הרי אלו עולה לא אמר כלום הרי אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיהן עולות. +

הלכה יא

נמצאו כל האסורין למזבח הרי הן י"ד ואלו הן: בעל מום, ושאינו מן המזבח, ומחוסר אבר מבפנים, וטריפה, וכלאים, ויוצא דופן, ורובע, ונרבע, ושהמית האדם, הנעבד, המוקצה, האתנן, המחיר, מחוסר זמן. +/השגת הראב"ד/ ונרבע. א"א מאי טעמא לא תני יתום שנולד אחר שנשחטה אמו. +

הלכה יב

כל האסורין לגבי המזבח אוסרין בכל שהן אפילו נתערב אחד בריבוא נפסד הכל ונפסל למזבח, וכולן ולדותיהן מותרין למזבח חוץ מולד נרבעת ונעבד ומוקצת ושהמיתה את האדם שולדן אסורין למזבח כמותן.

הלכה יג

בד"א כשנעבדה בה עבירה או שהמיתה כשהיתה מעוברת שהרי הולד מצוי עמה בעת שנפסלה והיה כאבר מאיבריה, אבל אם נתעברה אחר שנעבדה בה עבירה או אחר שהמיתה הרי ולדה

ימים פרט למחו"ז, ובהל"ח כתב להדין דחזי להקרבה רק מיום השמיני וזהו דין מיוחד ענין להקרבה מקרא דומיום השמיני והלאה ירצה, אבל מחו"ז לא הוי אלא כל שבעת הימים, ומש"ה לילה חזי לקדושה דכבר לית בה שם פסול מחו"ז, דאף דלא חזי להקרבה עד למחר מ"מ לילה לאו מחו"ז, וזהו ראיית הגמ' בזבחים, וכמש"כ.

והנה התוס' הקשו מדוע חלה קדושה על עוברין והא לילה לקדושה וקודם לכן לא, ולכא' הי נראה דכיון דהדין בעוברין דקרבים אגב אמן ע"כ אין זה בכלל מקדיש מחו"ז, אמנם כ"ז לפימש"נ בדעת הרמב"ם דאיסור הקדשן משום מקדיש פסולין, וא"כ עוברין דיש בהם הקרבה לא הוי מקדיש פסולין, אבל התוס' ס"ל דנאמר דין מחו"ז מיוחד לענין קדושה, ושפיר הקשו דגם עוברין להוי בכלל זה כיון דעכ"פ הויין מחו"ז, ודוק.

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

כשר למזבח אפילו נרבעה כשהיא מוקדשת ואח"כ נתעברה, ואין צ"ל אם נרבעה והיא חולין ואח"כ הקדישה ונתעברה שולדה מותר, וכן אפרוח ביצת טריפה מותר למזבח.

הלכה יד

המשתחוה לקמה חטיה מותרין למנחות שהרי נשתנו ונדמו לולדות של איסור מזבח שהן מותרין, וכן בהמה שפטמה בכרשיני ע"ז מותרת למזבח שהרי נשתנו.

הלכה טו

לוקחין כל הקרבנות מן העכו"ם ואין חוששין להם לא משום רובע ונרבע ולא משום מוקצה ונעבד, עד שיודע בודאי שזה נפסל, הרי הוא אומר מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבוח לי"י אלהיך.

<<<>>>

פרק ה

הלכה א

שאור⁸⁷ ודבש אסורין לגבי המזבח ואיסורן בכל שהן⁸⁸ שנאמר כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו⁸⁹ וגו', ואינו חייב אלא אם הקטירן עם הקרבן או לשם קרבן, ואחד המקטיר עצמן או

⁸⁷ כתב הערוך השולחן העתיד (הלכות איסורי מזבח סימן נז סעיף ט - י): ודע דאפילו ממנחות שהן של חמץ אם העלה למזבח כזית חמץ או עירובו חייב מלקות, וכך מפורש בת"כ וז"ל: שאור לא תקטירו וכו', יכול מנחות שהן במצה תהיה יהו בבל תקטירו חמץ מנחות שאינן במצה תהיה לא יהו בבל תקטירו חמץ, ת"ל: כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו. ואף על פי שהתורה כללה שאור ודבש כאחד מ"מ אין דיניהם שוה, דדבש לא הותרה בשום מנחה משא"כ חמץ הותרה בשתי הלחם, ויש שדבש קילא משאור דשירי מנחות הלא יכולים הכהנים לאכול כמו שירצו משא"כ חמץ גם בשירי מנחות אסור, כדכתיב בפ' צו: לא תאפה חמץ חלקם וגו' ודרשינן במנחות (נה, א) אפילו חלקם לא תאפה חמץ. וזהו ששנינו בת"כ: מה תלמוד לומר כל שאור ומה ת"ל כל דבש, לפי שיש בשאור מה שאין בדבש ויש בדבש מה שאין בשאור וכו', כלומר כל דבש מיותר והו"ל למיכתב כל שאור ודבש, אלא לפי שאינן שוין בדיניהן.

⁸⁸ כתב בחדושי הגרי"ז (נזיר לו): ובכ"מ תמה דזה רק לאביי שמפרש הברייתא אין לי אלא כזית חצי כזית מנין ת"ל כל לחייב על כל שהוא שאור, אבל לרבא דמפרש אין לי אלא קומץ חצי קומץ דהוא כזית מנ"ל ת"ל כל, א"כ אינו חייב אלא בכזית, ועוד דהא הרמב"ם פסק (בהלכה ב') דאין הקטרה פחות מכזית והוא כרבא, א"כ איך פסק דאיסורן בכ"ש, ותירץ דמה דמחייב על כ"ש שאור הוא בצירוף היתר המשלימו לכזית, ובלחם משנה הקשה דלפי"ז הרי הוא מטעם היתר מצטרף לאיסור והוא כר"א, והרמב"ם הלא פסק כרבנן דר"א דלא דרשי כל גבי חמץ דאין היתר מצטרף לאיסור, עוד צ"ע על הכ"מ מדברי הרמב"ם הנ"ל (בהל"ב) שכתב נפל מהן כ"ש בקטורת נפסלה, ואם הקטיר ממנה בהיכל לוקה, ומאי דבעינן בהיכל ועל מזבח הזהב, כתב בכ"מ דהוא משום דמקום הקטורת בכל יום הוי במזבח הזהב שהיה בהיכל ומשו"ה אינו חייב אלא אם יקטירן שם, דרק במקומן הוי הקטרה, ומשמע לכאורה דאם הקטיר על המזבח החיצון אין כאן שום חיוב, ולהכ"מ הא יתחייב משום שאור ודבש ואף דאין בו כזית הא כל אחד משלימו לכזית.

ונראה לומר דעיקר המחלוקת דאביי ורבא אינו בשיעור שאור ודבש אם הוא בכ"ש או בכזית, דזה גם רבא מודה דכיון דמכל מרבי גם מקצתו נתרבה בזה אף כ"ש, ונחלקו רק בפירוש הברייתא דמקצתו מנין, דלרבא הוי כזית משום דלא ימצא שיתחייב בפחות מכזית, והוא מטעם דאין הקטרה פחות מכזית, וזה אינו דין בשאור לחוד אלא בכל ההקטרות ולו יצויר אופן שיהא הקטרה שפיר יתחייב גם בשאור בכל שהוא, דבעצם האיסור דשאור לא נאמר שיעור כזית, ועפי"ז אתי שפיר הרמב"ם דפסק כרבא דאין הקטרה פחות מכזית, ומ"מ פסק דשאור ודבש אסורים בכ"ש, דבאמת האי הלכה אתי גם לרבא, והנפק"מ יהיה אם יקטיר כ"ש שאור עם הדברים המוקטרים ויהיה ביחד כזית, דיתחייב שפיר על הכ"ש שאור משום דבהקטרה אינו חסר, דהא הוי הקטרה כזית, וזהו מה שכתב (בהל"ב) נפל מהם לקטורת נפסלה ואם הקטיר ממנה בהיכל לוקה, והיינו שלוקה משום שאור, אף דהוי כ"ש, משום דבהיכל הוי הקטורת דבר המוקטיר ויש כאן הקטרת כזית.

ועל קושיותיו של הכס"מ ראה נמי בשו"ת הרדב"ז (ללשונו הרמב"ם) שכתב: הנכון בזה שדברי הרב כפשוטן דמקטיר שאור ודבש כל שהוא לוקה וכתבו התוספות שהמקטיר כשומשום פטור דמשמע אבל יותר משומשום לוקה ושאיני שאור ודבש מכל איסורין שבתורה משום דרבי קרא בהו והכי כתבו התוספות לתרץ שהמקריב בחוץ כזית חייב פחות מכזית אינו חייב ותירצו שאני שאור דרבי קרא. והא דשביק רבא ופסיק כאביי משום דאפליגו בהאי

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

המקטיר תערובות שלהן⁹⁰ לוקה על כל אחד מהן בפני עצמו, ואם הקטיר שניהן כאחד אינו לוקה אלא אחת לפי ששניהם נאמרו בלאו אחד. +/השגת הראב"ד/ שניהם כאחד וכו'. א"א בספרים שלנו רבא מחייב ב' וד' ואביי פוטר משום לאו שבכללות. +

פלוגתא גופה ר' יהושע בן לוי ור' יוחנן דגרסינן בפ' הקומץ את המנחה עלה דהא דתנן הקטיר קומצה פעמים כשרה אמר ר' יהושע בן לוי פעמים ולא פעמי פעמים ור' יוחנן אמר פעמים ואפילו פעמי פעמים מאי ביניהו אמר ר' זירא יש קומץ פחות משני זיתים ויש הקטרה פחותה מכזית איכא ביניהו ר' יהושע בן לוי סבר אין קומץ פחות משני זיתים ואין הקטרה פחותה מכזית ור' יוחנן סבר יש קומץ פחות משני זיתים ויש הקטרה פחותה מכזית ע"כ וקאי אביי כר' יוחנן ורבא כר' יהושע בן לוי ופסק הרב ז"ל כר' יוחנן וכאביי דקאי כוותיה. ותו דפשטה דברייתא כוותיהו. ותו דפשטה דקרא קאי כוותיהו דסברא הוא דדרשינן כל לחצי שיעור וכי כל לעירוב דלרבא קשה דלשיעור שלם לא צריך קרא ואי לעירובו תרי רבויי למה לי. וא"ת בשלמא גבי שאור איכא קרא לרבות חצי שיעור אבל התם גבי קומצה פעמים ליכא לרבות חצי שיעור ואמאי קאמר ר' יוחנן יש הקטרה פחותה מכזית וי"ל דלעולם בעלמא אין הקטרה פחותה מכזית ושאיני שאור דרבי קרא ושאיני קומצה פעמים שהרי הקטיר כל מה שקמץ ודכוותה חלקו בתוספות. ומה שכתב הרב ז"ל אין הקטרה פחותה מכזית לאו אשאור ואדבש קאי דהא רבינן ליה מקרא אלא על הקטרת הקטרת בהיכל ועל כל שאר הקטרות דלא רבי בהו קרא והיינו דכתבה בתר הקטרת ההיכל דסד"א כיון דמחייב בכל שהוא משאור ודבש ונתערב בקטרת ליחייב בהקטרת חצי שיעור דהא איכא כל שהוא משאור או דבש קמ"ל דלא מחייב אלא א"כ הקטיר כזית דאין הקטרה פחותה מכזית, דבשלמא כשהוא בעיניה מתחייב בכל שהוא אבל אם נתערב בדבר הראוי להקטרה צריך שיקטיר כשיעור מן התערובת דבעלמא אין הקטרה פחותה מכזית דלא מרבינן מקרא תערובת אלא אם כן הקטיר מהתערובת שיעור שלם והשתא אין דברי הרב סותרין זה את זה ודוק ותשכח.

⁸⁹ כתב בס' מעשי למלך: ונראה לי בטעמא דמילתא דהזהירה התורה הקדושה כל דבש לא תקטירו עפ"י מש"כ בשו"ת הלכות קטנות סי' רי"ח שבקנה סיקאר שמביאין ממצרים קרוב לשורשו הוא מלוח וכל דבר המעמיד נקרא ברית מלח עולם וכתב וא"ת האין ימלך הקרבן בציקאר והתורה אמר כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו אני אומר דבדאי אין רשאי למלוח בציקאר דכתיב לא תקטירו ובזה אנו מבינים מה דאמרה תורה כל דבש לא תקטירו כיון דמצוה למלוח משום ברית מלח עולם ע"כ הוא דמיני דבש דה"נ מלח מתוק ג"כ רשאי למלוח כיון שאין זה דבר המעמיד קמ"ל קרא דלא תקטירו.

⁹⁰ כתב המנחת חינוך (פרשת ויקרא מצוה קיז אות א): והנה לא ביאר לנו הר"מ מאי תערובות דלוקין כאן אי תערובות אפי' מין במינו דבכה"ת בטל וכאן הוא גזה"כ דאינו בטל כלל או תערובות כמו בהח"מ דכזית בכא"פ וע"ש. ומסתימת דבריו נראה דאינו בטל כלל דכתב נפל כ"ש בקטורת נפסלה משמע אפי' ביותר מס' וכן במינו. וזה צ"ע בפסחים מ"ג. והנה להכ"מ דהר"מ סובר דאכ"ש לוקין כשהוא בעין רק ע"י תערובות לא ריבתה תורה כ"ש אך בכזית לוקין צ"ל דס"ל המל"א כזעירי בפסחים. ולהלח"מ דסובר דהר"מ מצריך כזית אינו מוכח אי ס"ל המל"א דאפשר דוקא כל הכזית שנתערב לוקין על התערובו. אך ממ"ש נפל בקטורת כו' ואם הקטיר כו' נראה דאדלעיל קאי על נפל כ"ש א"כ סובר המל"א. אך אפשר הוא דין בפ"ע א"כ אינו מוכח כלל אך כיון דזעירי סובר כן והר"מ פסק כן דדריש כו' יש סברא דיהי' כאן המל"א ואף דגבי חמץ אינו פוסק כן ע' באחרונים שהאריכו בזה עכ"פ כאן לא ביאר לנו הר"מ דין התערובות אם כדיני חמץ או בכ"ע וגם לא ביאר לנו אי ס"ל המל"א א"ל וצ"ע בסוגיא הנ"ל ואין ביכלתי כעת.

עוד כתב שם המנ"ח דנראה הא דמבואר דאם נתן בה דבש פסלה היינו לכתחלה אין מקטירין מפני הלאו הזה ואם עבר והקטיר קטורת בדבש או בשאור כשר ול"ה כמוסיף סמנים כמו בורית כרשינה וכו' ועוד דברים ומה"ת לא מיפסל רק עבר על הלאו אבל הקטורת כשרים

וא"צ להקטיר עוד פ"א ולא נפסל משום מהב"ע ע' תוספות סוכה ל' דיוכל לקיים המצוה בלא עבירה ובפרט להסוברים מה"ב דרבנן אם כן נראה דהקטרה כשרה.

הלכה ב

נפל מהם כל שהוא בקטורת נפסלה⁹¹, ואם הקטיר ממנה בהיכל לוקה⁹² ואין הקטרה פחותה מכזית.

⁹¹ כתב בחדושי הגרי"ז (מנחות נז ע"ב): ברמב"ם בהל' איסו"מ (פ"ה הל"ב) כ', נפל מהם כל שהוא בקטורת נפסלה ואם הקטיר ממנה בהיכל לוקה, וצ"ע דמאי טעמא נפסלה הקטורת דהא אי"ז אלא דין דאסור להקטירה מחמת השאור והדבש שבה, ואטו אם יקריב האימורים בשאור או בדבש יפסלו, וצ"ע.

ונראה דהנה תני בר קפרא אילו היה נותן בה קורטוב של דבש אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה ולמה אין מערבין בה דבש מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה' ע"כ, משמע דאי לאו קרא היו נותנין בה דבש, וצ"ע דבלא"ה הרי דבש לאו מכלל הסממנים הוי דמנין הסממנין הוא רק י"א בלבד כמבואר בכריתות (דף ו' ע"ב) [ואולי אפ"ל דהרי ליכא איסור בהוספת הסממנין וא"כ אם הוא משביח בזה הקטורת היה נותן אף על גב דלאו מכלל הסממנין הוא, וא"כ לא יחשב כלל בחשבון הקטורת ושיעור פרס בשחרית ופרס בין הערביים יהיה מלבד הדבש וזה צ"ע], והנראה דהרי חוץ מאחד עשר סממנין שהיו בקטורת היה ג"כ בורית כרשינה ששפין בה את הציפורן כדי שתהא נאה ויין קפריסין ששורין בו את הציפורן כדי שתהא עזה, ועוד היו מוסיפין מלח סדומית וכיפת הירדן ומעלה עשן כדאיתא בכריתות (דף ו' ע"א), והנה מעלה עשן צריך בקטורת משום דכתיב וכסה ענן הקטורת אבל למה היה בא כיפת הירדן ומלח סדומית, ובאמת דשיטת התוס' שם (ד"ה מלח) הוא שלא היו נותנין אותם בקטורת עצמה אלא היו באין ליפות הקטורת כמו יין קפריסין אבל בתוך הקטורת עצמה לא היו נותנין, אבל הרמב"ם בהלכות כלי המקדש (פ"ב הל"ב) כתב אחד עשר סממנין נאמרו לו למשה מסיני והם שעושין אותה במשקל מכוון ומוסיפין "עמהם" בלא משקל מלח סדומית וכיפת הירדן ועשב אחד שמעלה עשן וכו', משמע מדבריו שהיו נותנים אותם בתוך הקטורת גופא, וצ"ע דהרי שיעור הסממנין הם רק י"א, וא"כ מאחר שנותנין ג"כ בתוך הקטורת ונחשבין מסממני הקטורת מדוע נותנין בלא משקל, ומ"ש משאר י"א הסממנין דנותנין במשקל מכוון, ואולי דהלמ"מ כך הוא וצ"ע.

אכן נראה דבאמת עצם הקטורת נחשבין רק הי"א סממנין, ולכך רק בהם צריך משקל מכוון כדכתיב בד בבד יהיה, אלא דבקטורת איכא דין נוסף דמעשה רוקח וגם זה נעשה לקטורת, אולם כיון דזה לא הוי מסממני הקטורת ליכא בהן דינא דבד בבד ולא בעי משקל, ולפי"ז הא דקאמר בר קפרא דאי לאו איסורא דכל שאור וכל דבש היו נותנין בה דבש היינו משום דכיון דדבש מעלה לקטורת כדאיתא בירושלמי (הובא בתוס' שם) דאדם לא היה יכול לעמוד בפני ריחה, ולא משום דהם מסממני הקטורת אלא מדינא דמעשה רוקח ומדין זה היה נעשה ג"כ לקטורת, אלא דכיון דנאמר כל שאור וכל דבש לא תקטירו משו"ה הוא דאסור, וא"כ כבר י"ל דמחמת איסור זה נפסלו ג"כ כיון דמדינא דמעשה רוקח נעשה גם הדבש לקטורת והכל נחשב להקטורת נמצא דהוי קטורת פסולה ואסור להקריבו למזבח, ולא דמי להמקריב דבש עם האימורין, דהתם הרי לא מצטרף הדבש עם האימורים לקרבן אחד וע"כ אינו פוסלו, משא"כ בקטורת כיון דשייך בהו דבש נמצא דמדינא דמעשה רוקח מצטרפי לקטורת ונעשה ג"כ לקטורת וממילא נפסלת כל הקטורת דכל הקטורת אסור להקריבה, אלא דצ"ע לשון הרמב"ם דכתב נפל "מהם" כ"ש, ו"מהם" משמע משאור ודבש דקאי אמ"ש בהל"א דאיירי בשאור ודבש ובשאור הרי לא שייך כלל האי טעמא, אולם בברייתא איתא רק דבש בלבד, וכן הרמב"ם בהלכות כל"ה (פ"ב הל"ח) כתב לשון הברייתא נתן לתוכה דבש כ"ש פסלה, ומשמע דדוקא דבש פוסל והוא כדברינו ודו"ק.

⁹² כתב המקדש דוד (קדשים סימן ה אות ה): וכתב הכ"מ שם דזה שכתב הרמב"ם והוא שהקטירו בהיכל אתי למעוטי אם הקטיר שלא במקום המיוחד לקטורת ע"ש, והיינו על מזבח החיצון, [והקרן אורה תמה על הכ"מ טובא ע"ש], ולענ"ד נראה דזה שכתב הרמב"ם

הלכה ג

העלה שאור או דבש בפני עצמן למזבח לשם עצים פטור⁹³ שנאמר ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח, לריח ניחוח אי אתה מעלה אבל אתה מעלה לשם עצים אפילו הקטיר דבר שאינו ראוי להקטרה בדבש או בשאור הואיל והוא מן הקרבן לוקה. +/השגת הראב"ד/ אפילו הקטיר דבר שאינו ראוי. א"א בחיי ראשי נשתבש בלשון הברייתא מנין למעלה מבשר חטאת ומבשר אשם ומבשר קדשי הקדשים ומבשר קדשים קלים ומותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ושיירי מנחות שהוא בלא תעשה ת"ל כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה ליי כל שממנו לאישים הרי הוא בכל תקטירו הוא סבר מדאייתי רישא דקרא דוקא שהקטיר שאור ודבש עמהן שאינו חייב על שאור ודבש אלא א"כ יש עמהן צד קרבן וטעה⁹⁴.

ז"ל אם הקטיר בהיכל אתי לאפוקי קטורת דלפני ולפנים דיוה"כ, דאם הקטיר שם בתערובת שאור ודבש דפטור, והטעם נראה דהנה התוס' מנחות (נ"ז ע"ב) ד"ה כבש הקשו על הא דאמרינן דהמעלה משאור ודבש על הכבש חייב, הא לר"י דאמר דרצפת העזרה נתקדשה כמזבח הו"ל למנקט קרקע העזרה כו', ותי' דאפילו לר"י הא דקדיש שלמה רצפה לכשרין קידש ולא לפסולין עכ"ל, ומזה נראה דאע"ג דהרצפה מקום הקטרה היא לכל הקרבנות, מ"מ לענין איסור הקרבת שאור ודבש בעינן שיהא חשיב מזבח אף לדין הקרבת שאור ודבש, וכיון דשלמה קידש רק לכשרין נמצא לגבי שאור ודבש אין זה מזבח, א"כ כל שכן בקטורת דלפני ולפנים ביוה"כ שמקטיר על רצפת בית קה"ק דאין זו מקום הקטרה לשום קרבן רק לענין קטורת דלפני ולפנים לבד, א"כ כל שכן דלענין שאור ודבש לא חשיב מזבח אלא רצפה בעלמא דליכא שם חיובא דהעלאת שאור ודבש, כן נראה לענ"ד בדברי הרמב"ם ז"ל.

⁹³ כתב התורה תמימה (ויקרא פרק ב הערה סה): ודע דברמב"ם פ"ה ה"ג מאסמ"ז כתב בענין זה בזה"ל, אם העלה שאור ודבש למזבח לשם עצים פטור, עכ"ל, ולשון זה מורה מפורש דהיתר זה מוסב רק אדיעבד, ותמה אני למה שינה מפשטות לשון הגמרא אבל אתה מעלה לשם עצים דמשמע מפורש גם לכתחילה, וגם יש ראיות דבאמת רשאים גם לכתחילה להעלות לשם עצים, שכן אמרו בסוטה כ"ג א' בענין דאיירי שם, אפשר דמסיק להו להשירים לשם עצים, וכן נראה לדייק מסוגיא שלפנינו, אברי חטאת שנתערבו באברי עולה [ובשר חטאת הוא בכל תקטירו ועולה כולה כליל], ר"א אומר יקטיר על המזבח ורואה אני את בשר החטאת מלמעלה כאלו הן עצים, ופירש"י דכיון דאינו מכוין להקטרה שרי עכ"ל, וחכמים פליגי עליה וס"ל דיצאו לבית השריפה, ומפרש בגמרא מ"ט דר"א אמר קרא ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח, לריח ניחוח אי אתה מעלה אבל אתה מעלה לשם עצים, ופריך ורבנן מאי טעמייהו, ומשני אמר קרא אותם, אותם אתה מעלה [ר"ל שאור ודבש] אבל מידי אחרינא לא, יעו"ש, ואי ס"ד דכלל העלאתו זו הותרה רק בדיעבד לענין פטור מלקות הו"ל לרבנן לומר אימר דאמר רחמנא אתה מעלה בדיעבד אבל לכתחילה לא, ומדלא אמרו כן, ש"מ דבאמת הותר זה גם לכתחילה, ובאמת כן גם הסברא מחייבת, דכיון דאינו מכוין לשם קרבן הוי כמתעסק בעלמא ולמה יהיה אסור, ואיך שהוא דברי הרמב"ם בזה צ"ע רב. [א"ה וראה נמי במנ"ח קיז אות ז שנמי עמד בזה].

⁹⁴ כתב בשו"ת הרדב"ז (ללשונות הרמב"ם): ולענין מה שהשיג הראב"ד ז"ל הוא הבין מדברי הרב ז"ל שאינו חייב על שאור ודבש לבדם אלא א"כ יש עמהם צד קרבן ודמיה להא דאמרינן בפרק המקבל דארחיים ורכב לא לקי משום כי נפש הוא חובל הואיל ולדברים אחרים הוא דאתא הכא נמי כיון דכי כל אתי לתערובת לא לקי אשור לחודיה ועד כאן לא פליג רב הונא התם אלא משום דכי נפש הוא חובל משמע נמי רחיים כמו שאר דברים אבל הכא כי כל לא אתי אלא לעירוביה לחודיה. ומה שכתב הרב או לשם קרבן ואחד המקטיר עצמן וכו' הכי הוה מפרש הראב"ד ז"ל דבריו אינו חייב אלא א"כ הקטירין עם הקרבן אבל לבדם לא מחייב או לשם קרבן עם הקרבן ואחד המקטיר עצמן לעולם עם הקרבן ולשון ואינו חייב אלא אם הקטירין עם הקרבן דחק את הראב"ד ז"ל לפרש כן בדבריו ותלה הטעות מדאתי

הלכה ד

⁹⁵ כיצד המעלה מבשר חטא ואשם או מבשר קדשים קלים או משיירי המנחות או ממותר העומר או מחטאת העוף או מלחם הפנים ושתי הלחם⁹⁶ או מלוג שמן של מצורע המעלה כזית מאחת מאלו בחמץ או בדבש בין למזבח בין לכבש לוקה, אף ע"פ שאין כל אלו ראויין להקטרה הואיל והן קרויין קרבן⁹⁷ חייב עליהן שנאמר קרבן ראשית תקריבו אותם לי"י וגו'.

בריייתא רישיה דקרא כאשר הוא מבואר בלשון השגתו וכן נראה ממה שכתב בספר המורה בטעם המצוה לפי שעובדי ע"ז היו מלכלכין קרבנותיהם בדבש ודכוותה אסרה תורה להקטירן עם הקרבן אבל לבדם לא מחייב שלא היו עובדי ע"ז מקטירין אותם לבדם. ואין לנו לתלות בוקי סריקי בדברי הרב ז"ל ושנשתבש מדאייתי תנא רישיה דקרא דאיך אפשר לדרוש כל שממנו לאישים הרי הוא בכל תקטירו אם לא מייתי כוליה קרא והכי אורחיה דתנא והוא ז"ל כתב העלה שאור או דבש בפני עצמן למזבח לשם עצים שנאמר ואל המזבח וכו' טעמא דלשם עצים פטור הא לשם קרבן חייב אף על פי שהם בפני עצמן אלא דקשיא דיוקא דרישא לדיוקא דסיפא דרישא קאמר לשם קרבן חייב הא סתמא פטור אימא סיפא לשם עצים פטור הא סתמא חייב וזהו מה שכתב ואינו חייב אלא אם הקטירן עם הקרבן כלומר אינו חייב מן הסתם אלא אם הקטירן עם הקרבן דכיון דהקטירן עם הקרבן סתמו לשם קרבן הקטירן אבל אם הקטירם סתם בלא קרבן לא לקי דמצי למימר לשם עצים העליתי אותם ולא תידוק סיפא אי נמי אם הקטירם סתם נעשה כאלו הקטירם לשם עצים אבל לעולם אימא שאם הקטירם בפני עצמן לשם קרבן חייב והך דרחיים לא קשיא דהתם כי נפש הוא חובל לדברים אחרים הוא דאתא אבל כל, לאו לדברים אחרים אתא אלא לחייב על חצי שיעור הילכך לא תקטירו עלה קאי ומה שכתב בספר המורה לא קשיא כי התורה אסרה אפילו בפני עצמן להרחיק אותנו מע"ז ומהדומה לה.

עוד ראה בס' בית אל על הרמב"ם לאביו של הגרי"ש נאתנזאהן שכתב: והראב"ד כתב עליו בחיי ראשי שנשתבש בלשון הברייתא וכו'. ואפריון נמטייה להגאון בעל לחם משנה שמצא לו מקור לדברי הרמב"ם ז"ל מהספרי עיין שם שכתב דמיירי שהקטירן בסתמא דכיון שהקריבן עם הקרבן הוי כאילו הקריבן לשם קרבן ולא כהכסף משנה ודבריו מסתברין ואמנם לענ"ד יש להוסיף על דבריו ולהטעים סברתו דאם הקטירן בלא קרבן מסתמא ולא פירש לשם קרבן אמרינן אוקי גברא אחזקתו חזקת כשרות ואמרינן דודאי לשם עצים הקטירן ולא מחזקינן ליה ברשע שעבר על לאו דכל שאור וכל דבש אבל אם הקטירן עם הקרבן והיינו עם בשר חטאת ואשם אז חזינן שכבר עבר על איסור דהא אסור להעלות מכל אלה למזבח א"כ אתרע חזקתו ואמרינן דדאי לשם קרבן הקריבן ולכך לוקה ודו"ק.

ויש ליישב בזה מה שהקשה הכ"מ דאמאי לא כתב הרמב"ם דלוקה שתיים משום שאור ודבש ומשום כל שממנו לאשים ולפי מה שכתבתי יש ליישב וכו' עי"ש.

⁹⁵ עיין ביאור הדברים בקרן אורה זבחים עז.

⁹⁶ העיר הרב עובדיה כהן הי"ו ומצאנו נמי את הערתו בס' קרן אורה מנחות נח. שכתב: עוד הערה אחת יש לי בדברי הרמב"ם ז"ל במש"כ המעלה מבשר חטאת כו' ממותר העומר ושתי הלחם כו' בשאור או דבש, וכן הוא לשון הספרא, ובשתי הלחם ל"ל צירוף שאור, הא הוא בעצמו חמץ הוא, וילקה על הקטרתן בפ"ע, וצ"ל דאגב גררא דאינך נקט הכי. ולשיטת רש"י ז"ל גם כן יש לדקדק למה ליה לרבות שתי הלחם משום כל שממנו לאישים, הא בלא"ה איכא לאו דשאור לא תקטירו, ועי' בק"א ז"ל שפי' דברי התוס' דהא דמריבין אפילו מנחות שאינן במצה תהי' היינו שתי הלחם, ואיך יחול איסור כל שממנו לאישים על לאו דחמץ לא תקטירו, וצ"ע.

⁹⁷ עיין מש"כ בזה בשו"ת שבט הלוי חלק ד סימן ס לענין מין במינו חוצץ.

הלכה ה

וכן אסור להקטיר על המזבח⁹⁸ דבר מכל דברים אלו שאינן ראויין להקטרה, כגון בשר חטאות ואשמות ושירי מנחות וכיוצא בהן מפי השמועה למדו שכל דבר שמקצתו לאישים הרי שאריתו בבל תקטירו.

הלכה ו

המקטיר איברי בהמה טמאה על גבי המזבח לוקה, ואף על פי שאיסור הקרבתה מכלל עשה שהרי נאמר מן הטהורה אכול ומן הטהורה הקרב הא טמאה לא תאכל ולא תקריב, כשם שלוקה על אכילת הטמאה הבא מכלל עשה כמו שביארנו במקומו כד לוקה על הקרבתה, אבל המקריב איברי חיה טהורה עובר בעשה ואינו לוקה⁹⁹, ומנין שהוא בעשה שנאמר מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם הא מן החיה לא תקריבו ולא הבא מכלל עשה עשה. /השגת

---

⁹⁸ ראה בכס"מ שהעיר אמאי השמיט נמי כבש. וראה בזה באבן האזל. וראה נמי בערוך השולחן העתיד (הלכות איסורי מזבח סימן נז סעיף יז) שכתב: ודע דזה שכתב וכן אסור להקטיר על המזבח דבר מכל דברים אלו וכו', כוונתו גם אכבש שהזכיר מקודם וסמך אדלעיל. [ותמיהני על הכ"מ שתפס דלא לקי אלא אחת דא"כ מה תועלת בהשאור והדבש, וגם מה שכתב דבאלו אין כבש כמזבח והקשה עליו מגמ' ע"ש וצ"ע מי הכריחו לזה, ולפמ"ש א"ש הכל, וכן מה שדקדק הלח"מ א"ש בפשיטות].

⁹⁹ ראה באור שמח (איסורי מזבח ה, ו) שכתב: הנה בגמרא (זבחים ל"ד ע"א) איכא לישנא קמא דאינו לוקה לר' יוחנן רק בעשה, ותמהו בתו"ח (עיין שם אות ד') אטו מי גרע מאיברי בע"מ דלוקה, וכן ללישנא בתרא דסבר ר"ל בחיה דאינו עובר בלא כלום, האם מותר להקטיר איברי חיה ע"ג המזבח, אטו קדושה חלה עליהו, והוי חולין בעזרה. ונראה דכן הוא דקדושה אינה חלה על חיה ומכש"כ בהמה טמאה דאף לבן נח נאסר בבמה דיזהו, כדאיתא ירושלמי מגילה (פ"א הי"א) ומתניא בפרק פרת חטאת (זבחים דף קט"ו ע"ב), וכתוב בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לד' ושקיל וטרי בתמורה (דף י"ז ע"א) אם טריפה חלה קדושה עליה, אם מתקריא טמאה, יעו"ש, רק רבנן בתוס' (זבחים דף ע"ז ע"ב) ד"ה בדם (הבהמה) [בהמה] נסתפקו אם למ"ד חולין בעזרה לאו דאורייתא גם העלאה לאו דבר תורה, ומסקו דלשם עצים שרי לכו"ע במידי דלאו בני הקרבה נינהו, והוי כמו שאור ודבש דשרו לשם עצים אף לרבנן דפליגי על ר"א (שם ע"ז ע"א), ובזה נראה דפליגי אם העלה איברי חיה, אעפ"י דהן חולין העלה אותן לשם עצים, דמצד חולין אינו עובר, ומצד זה עובר מלאו הבא מכלל עשה, דכתיב מן הבקר ומן הצאן כו' קרבנכם, ועצים איקרו קרבן גם לרבנן, כמבואר מנחות (דף כ' ע"ב) יעו"ש בתוס' ד"ה לדברי רבי, וכן ללישנא קמא בבהמה טמאה פליגי אם נותנו לשם עצים, ודוק.

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

הראב"ד/ כך לוקה על הקרבתה. א"א וכי עדיפא מבעלת מום אלא שאינו עולה כן מהגמרא דזבחים פרק כל הפסולים¹⁰⁰ 101.

הלכה ז

הגונב או הגוזל והקריב הקרבן פסול והקב"ה שונאו שנאמר שונא גזל בעולה ואין צ"ל שאינו מתקבל, ואם נתייאשו הבעלים הקרבן כשר¹⁰², ואפילו היה חטאת שהכהנים אוכלין את בשרה,

¹⁰⁰ כתב בחדושי הגרי"ז זבחים לד. וברמב"ם בהלכות איסורי מזבח (פ"ה ה"ו) כתב המקטיר איברי בהמה טמאה ע"ג המזבח לוקה ואעפ"י שאיסור הקרבתה מכלל עשה וכו', אבל המקריב איברי חיה טהורה עובר בעשה ואינו לוקה עכ"ל, ובהשגות הראב"ד כתב וז"ל, א"א וכי עדיפא מבעלת מום אלא שאינו עולה כן מהגמרא דזבחים פרק כל הפסולים עכ"ל, וכ"כ בשיטה מקובצת (אות ז) לדמות בהמה טמאה לבעלת מום, אמנם נראה דטעם הרמב"ם דלוקה אינו משום דבהמה טמאה חשיבא כבעלת מום, דבהמה טמאה אינה משום מום, והראיה מדנקט הרמב"ם דלוקה רק על הקרבתה, ואם משום בעלת מום היה צריך ללקות בכל העבודות כמו בעלת מום, וגם מדכללה הרמב"ם בהני דינא דאיסור הקרבה בפרק זה דמיירי באיסורי הקטרה דשאור ודבש, משמע דאין עליה רק איסור הקטרה, וגם מדברי הרמב"ם משמע דלא מיירי כלל דהקדישה, ומשמע לכאורה דאפילו בלא הקדיש לוקה, מדכתב סתם המקטיר אברי בהמה טמאה, וגם מדכתב איברים ולא אימורים, משמע דאינו משום איסור קרבן כלל, אמנם יש לדחות דמיירי בהקדישה לשם עולה, ומשו"ה שייך הקטרה אף באיברים, וצ"ע בכ"ז.

ובס' בית אל כתב: והראב"ד חולק ועיין כסף משנה ולח"מ ויש לפרש הסוגיא לפי דברי הרמב"ם דהש"ס פריך מהא דתניא אותה תאכלו ולא בהמה טמאה ולא הבא מכלל עשה עשה ומנין שהוא בלא תעשה ק"ו משפן וארנבת וכו' ואעפ"כ לוקין על אכילת בהמה טמאה משום דכיון דאיכא עשה באכילתה תו עונשין מן הדין כמ"ש הרב המגיד א"כ ה"ה למעלה על המזבח דלוקה מקל וחומר דבעל מום דכיון דאיכא עשה בהקרבתה שוב לוקין על הקרבתה מק"ו דבעל מום וזה מכוון בלשון הרמב"ם כשם שלוקין על אכילת בהמה טמאה כך לוקה על הקרבתה ומסיק הש"ס בבהמה טמאה כו"ע לא פליגי דלוקה ובזה אתי שפיר מה שדקדק הרב הלחם משנה עיין שם ודו"ק היטב. וראה מש"כ האור שמח.

¹⁰¹ ראה באבן האזל שכתב: לכן נראה דדעת הרמב"ם הוא פשוט דילפינן הקרבת טמאה מאכילת טמאה והוא בגדר בנין אב (ועיין בס' הכריתות בית ג') דכיון דמצינו דאסר הכתוב אכילת טמאה ואסר הכתוב הקרבת טמאה כמו דבאכילת טמאה מפורש אח"כ דאיכא לאו ה"נ איכא לאו בהקרבת טמאה, ואין להקשות דא"כ הוי למד מן הלמד דהא אכילת טמאה למד מק"ו ודבר הלמד מק"ו אינו חוזר ומלמד בבנין אב בקדשים כדאיתא בזבחים, אבל באמת לא קשה דכיון דאמרין דהוא גלוי מילתא ולוקין ע"ז, א"כ אין זה כמו דבר הלמד בק"ו אלא כמו דכתיב בפ"י ושפיר ילפינן בזה בבנין אב, אלא דלפי"ז צריך לומר דסובר הרמב"ם דלוקין על דבר שנלמד בבנין אב, שהוא מה מצינו אף שאין עונשין מן הדין בדבר הנלמד מק"ו,

¹⁰² הקשה הכס"מ הא בגמ' דגיטין (דף נ"ה ע"א) רב יהודה הוא דסבירא ליה הכי דמן התורה בין נודעה בין לא נודעה מכפרת משום דיאוש כדי קני, ומפני התקנה נודעה אינה מכפרת שלא יאמרו וכו', אבל עולא מפרש איפכא דמן התורה בין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת דיאוש כדי לא קני, ומפני התקנה אמרו דאם לא נודעה מכפרת, אם כן הרמב"ם דפסק (בפ"א מהל' גניבה הי"ב) (ובפ"ב מהל' גזילה ה"א) יאוש כדי לא קני הוי ליה לפרש כעולא, ואמאי נקט כרב יהודה.

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

ומפני תקנת מזבח אמרו שהחטאת הגזולה אם נודעה לרבים אינה מכפרת אף על פי שנתייאשו הבעלים כדי שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות וכן העולה¹⁰³. +/השגת הראב"ד/ ואפילו היה חטאת. א"א אין כאן אפילו¹⁰⁴.

והלחם משנה בפרק י"ח מהלכות מעשה הקרבנות (הי"ד) ובפ"ב מהלכות גזילה מתרץ דהכא איכא יאוש ושינוי השם, דמעיקרא חולין והשתא הקדש, והוא כשיטת הר"י בתוספות (גיטין שם ד"ה מאי), דעולא ורב יהודה פליגו בדין מצוה הבאה בעבירה היכא דלא קני לה קודם המצוה והקנין נגמר על ידי המצוה, והרמב"ם פסק כרב יהודה דלא סבירא ליה דין מצוה הבאה בעבירה בקרבן, ואכתי קשה מה שהקשה הכסף משנה למה לא פסק כעולא דפשטא דמתניתין בגיטין כוותיה משמע, דלרב יהודה צריך לתרץ בדוחק דהא דקתני במתניתין מפני תקנת המזבח אדיוקא קאי. וע"ע בכפות תמרים סוכה ל. וע"ע בחי' ר"ח הלוי כאן.

¹⁰³ ובהערות הגרי"ש אלישיב לסוכה ל. הרמב"ם בהל' איסורי מזבח (פ"ה ה"ז) כתב הגונב או הגוזל והקריב הקרבן פסול וכו' ואם נתייאשו הבעלים הקרבן כשר וכו' ומפני תקנת המזבח וכו', הרי דנקט הרמב"ם דלאחר שנתייאשו הבעלים כשר הקרבן ולא הוה מהב"ע, ונראה דודאי איירי דיש כאן יאוש ושינוי רשות או שינוי השם דבלא זה הא קי"ל דיאוש כדי לא קני, ולכאור' ק' דהא כתב הרמב"ם (שם ה"ט) אין מביאים מנחות ונסכים לא מן הטבל ולא מן החדש קודם לעומר וכו' ואין צ"ל מערלה וכלאי הכרם משום דהוה מהב"ע, וא"כ דאלו פסולים משום מהב"ע ואף על פי שאין המצוה מתקיימת מחמת העבירה וא"כ אין גזול שאני מאלו והאיך הכשירן הרמב"ם בהל' הקודמת.

ונראה לבאר דברי הרמב"ם דהנה מבואר בגמ' (חולין קט"ו ע"א) דלמדים דבשר בחלב אסור בהנאה אפילו שלא עבר הוא על מעשה איסור וכגון שבישלו עכו"ם מ"מ אסור בהנאה, ולמדים זה מלא תאכל כל תועבה כל שתיעבתי לך ה"ז לא יאכל, ולמדים מזה גם לאיסור הנאה, והיינו דמיקרי תועבה עצם העבירה אפילו שאין כאן בפועל מעשה עבירה, והוה נמי ס"ד בגמ' דכלאי זרעים וכד' יאסרו בהנאה מחמת האי קרא אלא דאיכא בהנך דרשא להתיר, ולפי"ז נראה דזוהי כוונת הרמב"ם (שם ה"ט) דאלו הדברים שהם עצמם עבירה דהיינו שהם עצמם בעצמם מציאותם תועבה וכמו שבארנו דאפילו שלא נתקיים בהם בפועל מעשה עבירה מ"מ הם עצמם הוו תועבה, בכה"ג אסרה התורה גם למזבח, וזוהי כוונת הרמב"ם משום דהוה מהב"ע, היינו לא הפשטות מצוה הבאה 'מחמת' עבירה אלא כוונתו מצוה הבאה בעבירה דיש כאן דבר שמציאות החפץ שיש לפנינו הוא עבירה, זה אסרה התורה, אבל גזול לא שייך בזה האי עבירה דלעולם לא אמר מאן דהוא דגזול מיקרי תועבה והיינו שבעצם הוה חפצא דאיסור, וא"כ זה לא אסרה תורה, כן נראה בביאור דברי הרמב"ם.

¹⁰⁴ וראה בחתם סופר (גיטין נה:): שמיישב: ולפע"ד הדברים כפשוטן דבר"פ לולב הגזול מייתי אני ה' שונא גזל העולה וממשיל למלך שעבר לפני המכס. והענין בזה כי כולי עלמא דהקב"ה כי ממך הכל ומה לי אם השור בבית ראובן או שמעון לעולם אינו מקריב להקב"ה אלא את שלו ואינו דומה לקדשים הנאכלים דה"ל כאלו גזול שורו של זה ומאכילו לאחרים. היינו לכהנים אבל אם מחזירו להקב"ה היינו עולה שכולו כליל ה"א מחזירו לבעלים הראשונים ית"ש קמ"ל שונא גזל אפי' בעולה כמשל מלך שעבר לפני מכס וזהו שכ' הרמב"ם הקדוש ברוך הוא שונא גזל בעולה מכ"ש בחטאת אך כל זה לפני ייאוש אבל אם כבר נתייאשו וגם הקדישו הרי כבר קנאו שוב כשר אפילו חטאת שנאכל לכהנים ולא ה"ל כגזול שורו של ראובן ומאכילו לשמעון דבכה"ג לפני יאוש פסול מסברא חצונה בלא קרא דשונא גזל בעולה קמ"ל הכא דכשר, ובפי"ח ממעה"ק הל' י"ד כתב וז"ל גנב והקדיש ואח"כ שחט בחוץ חייב ומאימתי העמידוהו ברשותו כדי לחייבו כרת משעה שהקדישה, והוא ששחטה אחר יאוש, אבל לפני יאוש אינה קדושה עכ"ל, נ"ל רמב"ם לטעמיה דס"ל שינוי רשות קודם

הלכה ח

הגונב עולת¹⁰⁵ חבירו והקריבה סתם נתכפרו בה הבעלים הראשונים.

יאוש אם אח"כ מייאש קנה שינוי רשות למפרע והה"נ בהקדש ואחר כך נתייאש נעשה הקדש למפרע ומיירי שהקדיש קודם ייאוש אך ע"י ששחט נתייאשו בעלים נמצא בשעת שחיטה בא היאוש וההקדש וחיוב כרת בפ"א וע"ז קאי רמב"ם ועיין לח"מ. וע"ע בשו"ת עונג יום טוב סימן כט ביישוב דברי הרמב"ם.

¹⁰⁵ כתב הערוך השולחן העתיד: וזהו בב"ק (עו, א). ולא ידעתי מאי איריא עולה, ובאמת בגמי' שם לא הוזכר עולה. אך בירושלמי פ"ב דשקלים (הל' ב) אומר: אלו הגונב עולתו של חבירו ושחטו סתם סתמא לא לשם בעלים הראשונים מכפרת, בתמיה. והן אמת דבשלמים ותודה לא משכחת דין זה דהא הבעלים אוכלין הבשר וכשלא אכלו אלא הגנב אכלן ממילא דלא עלה לשם הבעלים, אבל חטאת ואשם הא משכחת לה. ואולי לאו דווקא, או אפשר כיון דבחטאת ואשם צריכים הבעלים להתוודות על הקרבן על החטא שעשו, אף על פי שאפשר שגם בלא וידוי כשר ויתבאר במקום אחר, מ"מ יכולים לומר אין רצונינו בלא וידוי, אבל עולה הגם שעל העולה מתוודה כמ"ש הרמב"ם בפ"ג ממעה"ק מ"מ כיון דדורון הוא אין הוידוי עיקר.

הלכה ט

אין מביאין מנחות ונסכים לא מן הטבל ולא מן החדש קודם לעומר ולא מן המדומע ואין צ"ל מערלה וכלאי הכרם מפני שהיא מצוה הבאה בעבירה¹⁰⁶ שהקב"ה שונאה¹⁰⁷, ואם הביא לא נתקדשו להיותן ראויין לקרבן אבל נתקדשו להפסל והיו כקדשים שנפסלו.

¹⁰⁶ כתב בס' כתר המלך (איסורי מזבח ה, ט): הנה השאגת אריה בסי' צ"ו הקשה על רבינו ז"ל דכ"ל כל הני פסולים משום מצוה הבאה בעבירה וכי כעורה זו הקרא של ממשקה ישראל מהמותר לישראל. והנה בהנוב"י במהדורת חלק או"ח (סי' קלד) תמה הגאון מהר"ש ז"ל על השאג"א דאיך רוצה לומר דבכל אלו איכא טעם של מצוה הבאה בעבירה איזה מצוה הבאה בעבירה איכא גבי טבל וחדש. והנה על טבל איכא למימר דאף דהתם בנוב"י הביא דהא דאסור בהנאת כולו בטבל הוא רק איסור דרבנן אבל לא מה"ת מ"מ זה ניחא דהא רבינו כתב לעיל בהל' חמץ ומצה פ"ו ה"ז אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא אסורה לו כגון שאכל טבל וכו' זה הכלל כל שמברכין עליו ברכת המזון יוצא יד"ח וכל שאין מברכין ברהמ"ז אינו יוצא יד"ח עכ"ל. והנה שם בהל' ברהמ"ז בפ"א מהל' ברכות הי"ט כתב רבינו כל האוכל דבר איסור בין בזדון ובין בשגגה כיצד הרי שאכל איסור טבל של דבריהם אינו מברך וכו' אלמא דס"ל דאפילו באיסור דרבנן אינו מברך בהמ"ז וא"כ כיון דכ"ל הכא כל שאינו מברך אינו יוצא ש"מ דאפילו באיסור של דבריהם איכא טעם של מצוה הבאה בעבירה וכמו שכתב לה נמי רש"י ז"ל גבי דמאי במס' פסחים (דף לה ע"ב) עיין שם. וא"כ ניחא נמי דנקט מצוה הבאה בעבירה גבי טבל דמדרבנן אסור בהנאת כולו ומטעם איסור דרבנן נמי הוה מצוה הבאה בעבירה. וניחא נמי לפ"ז קושית השאג"א שהקשה אמאי לא קאמר הטעם של ממשקה ישראל משום דבפסחים (דף מח) אמרינן יכול לא יבוא מן המוקצה אמרת וכו' ואי אמרת מוקצה מן התורה מה לי איסור גופו מה לי איסור דבר אחר אלמא דס"ל להגמ' דעיקר הטעם דלא ילפינן מזה מוקצה משום דלאו דאורייתא הוא ולרוחא דמלתא הוא נקט החילוק בין איסור גופו לאיסור דבר אחר אבל עיקר החילוק בין דאורייתא ללאו דאורייתא דאיסור דרבנן לא נוכל לידע מקרא דמשקה ישראל וא"כ ניחא דנקיט רבינו הטעם של מצוה הבאה בעבירה למעט אף על טבל של דבריהם כגון שזרע בעציץ שאינו נקוב וכדומה דמקרא דמשקה ישראל לא נוכל למעט ולהכי כתב שהוא מצוה הבאה בעבירה דאז ממעטינן אפילו זה של דבריהם לאסור כמבואר. ועי"ש עוד.

וראה בשו"ת בית הלוי (חלק א סימן מז) שכתב: והנה בשלמא בערלה וכה"כ דהוי איסורי הנאה שפיר כתב דהוי מהב"ע דההבאה הוי הנאה וכמש"כ המל"מ שם אבל מש"כ דגם בטבל הוי מהב"ע ע"כ צריך לומר דטעמו הוא משום דטבל אסור בהנאה של כילוי וכמש"כ התוס' במס' שבת דף כ"ו ד"ה אין מדליקין בטבל ואם כן כשמנסך הוי מהב"ע הרי כתב המל"מ בפרק י"א מה' תרומות הי"ח דדעת הרמב"ם דהנאה של כילוי מותר מה"ת לזר בתרומה ומוכח דס"ל דגם באיסור דרבנן שייך סברא דמהב"ע. זה אינו חדא ד"ל דבטבל מודה הרמב"ם דהוי דאורייתא ועיין במל"מ בפרק ב' מה' תרומות. ועוד דבלא"ה דברי הרמב"ם נפלאו מאד דבחדש לפני העומר הא מותר בהנאה של כילוי וכמבואר בפסחים דף כ"ג והיאך כ' דמחדש ג"כ אין מביאין נסכים משום מהב"ע. וא"כ הא דסיים דהוי מהב"ע קאי רק על ערלה וכה"כ לחוד ולא על חדש וא"כ לא קאי ג"כ על טבל ועיקר הטעם דאין מביאין מטבל הוא משום דאסור באכילה ולא הוי ממשקה ישראל וכמבואר טעם זה בכמה דוכתי בש"ס.

¹⁰⁷ כתב האבן האזל תמידין ומוספין ז, יז שהתוס' יום טוב במשניות תמה על דברי הרמב"ם בפ"ה מהל' איסורי מזבח הל' ט' שכתב אין מביאים מנחות ונסכים לא מן הטבל ולא מן החדש קודם לעומר דהא במנחות דף ס"ח אמר רנב"י לדברי יהודה בר נחמיה דאמר טעמא דקודם לעומר פסול שלא הותר מכללו אצל הדיוט. נסכים בכורים שהקריבם קודם לעומר כשרים. וחדש התוס' יום טוב דר"ט לא סבר תירוצו וטעמו של יהודה בר נחמיה. והביא התו"ט גם מדברי הרמב"ם כאן שכתב דפסול ותמה עליו הברכת הזבח דהא כאן כתב מנחת

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

הלכה י

כל המנחות אין מביאין אותן מן החדש קודם שתי הלחם לכתחלה שהרי נאמר בהן בכורים לי"י ואם הביא כשר, ומביאים נסכים מן המוקצה ביום טוב¹⁰⁸.

הלכה יא

מצות עשה למלוח כל הקרבנות קודם שיעלו למזבח שנאמר על כל קרבנד תקריב מלח, ואין לך דבר שקרב למזבח בלא מלח חוץ מיין הנסכים והדם והעצים, ודבר זה קבלה ואין לו מקרא

נסכים והוא סולת, אבל במה שכתב בהל' איסורי מזבח כתב הבה"ז דנסכים לא קאי אחדש אלא על שאר האיסורים וראה מש"כ עוד שם.

¹⁰⁸ כתב הערוך השולחן העתיד: קיצר בדבריו וכוונתו גם אנסכים ואדלעיל קאי דכן מפורש במשנה שם וכ"כ בעצמו לקמן בפ"ז מתמידין. וטעם החילוק שבין קודם העומר לקודם שתי הלחם, דקודם העומר שהמקדש עצמו עדיין לא טעם טעם חדש כלל לכן פסול גם בדיעבד, משא"כ קודם שתי הלחם שהמקדש עצמו טעם טעם חדש בהקרבת העומר שהוא חדש נגד השתי הלחם ולכן בדיעבד כשר, ולא מטעם דהותר להדיוט כמ"ש דהרמב"ם לא ס"ל הך טעמא.

וכתב הרמב"ם: ומביאין נסכים מן המוקצה ביום טוב, עכ"ל. ביאור דבריו דאע"ג דאין מביאין למקדש משום איסור אפילו דרבנן כמ"ש בסעי' י, מ"מ להביא נסכים ביום טוב מן המוקצה והיינו שהקצה היין והשמן באוצר לסחורה דהוה מוקצה ואסור בטלטול ואכילה מ"מ מותר להביא, והטעם שלא נאסרה רק איסור עצמו ולא איסור צדדי (פסחים מח, א). והא דנקיט ביום טוב, משום דבשבת אין היחיד מביא קרבן וקרבנות של ציבור כבר הכינו נסכיהם מע"ש, אבל ביום טוב כל יחיד מביא עולת ראייה ושלמי חגיגה וצריכין נסכים. ופשוט הוא דמיירי שלא היתה כוונתו מעיו"ט ליטול מהן הנסכים, דאל"כ הא לא הוי מוקצה. ואין לשאול דאיך יטלטלם עד שיביאום למקדש, די"ל כיון דהתירו התירו. ואף על גב דבפ"ה דשקלים (מ"ד) תנן שהיה נסכים במקדש לכל הצריך לנסכים לקנות שמה, י"ל דלפעמים לא הספיק, ועוד דאסור לקנות ביום טוב והיה צריך להביא מביתו.

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

לסמוך עליו, ומצוה למלוח הבשר יפה יפה כמולח בשר לצלי שמהפך את האבר ומולח, ואם מלח כל שהוא אפילו בגרגיר מלח אחד כשר¹⁰⁹ ¹¹⁰.

¹⁰⁹ בשו"ת באר משה (שטרן, חלק ח סימן כב) כתב: קשה לי מאוד למה לי קרא תקריב מלח שמליחה דוחה שבת והלא סגי בגרגיר אחד שאין בו עיבוד אוכלין וא"כ למה ימלחנו כשיעור עיבוד אוכלין, וכה"ג פריך הש"ס מנחות (ע"ב ע"א) ואי ס"ד נקצר שלא כמצותו כשר אמאי דחי שבת נקצרי מערב שבת, אלא מדדחי שבת ש"מ נקצר שלא המצותו פסול.

[וכלפי שמיא גלי שאח"כ מצאתי קושי זו בספר מנחת כהן (על מנחות מהגר"י כץ מליסא זצ"ל נדפס שנת תקמ"ח לפ"ק) והניחה בקושיא, וזה הי' גורל הגאון האדיר בעל המקנה זצ"ל שהו"ל תשו' מוצל מאש עם הערותיו הנפלאות והקשה שם בהערותיו לסי' נ"א אות ע"ו קושי זו ולא ידע שכבר קדמו המנחת כהן הנ"ל וגם הוא זצ"ל הניחה בקושיא, ועתה אני רואה שגם בס' טהרת הקדש הקשה קושי זו עפ"י התוס' זבחים שם עיין שם וחי' שלא עיינו בדבריו].

ונראה לי ליישב קושיתי שהוא קושי המנחת כהן עפ"י מה שכ' בס' אבן האזל (רמב"ם הל' איסורי מזבח פ"ה הל' ה') והביא מדברי ס' מקור ברוך שכ' לבאר דעת הרמב"ם דאיכא ב' מצות בדין מליחת הקרבן, א' שהמליחה היא המצוה ואם נפל מלח בעצמו על הקרבן איננו מקיים המצוה, ב' דאסור להקריב הקרבן בלא מלח ובזה סגי אף אם בעצמו נפל, ולזה מה שאמרו דגרגיר מלח כשר היינו לדין המלח הב' אבל לדין המליחה הא' בעי שימלח כדינו עיין שם, וכן מצאתי בס' נתיבות הקודש (מנחות כ"א ב') שהאריך בטוטו"ד לפרש שב' מצות הן מליחת האברים כדת וכדין קודם הקרבה ומליחת הבשר בעת הקרבה, וב' דינים הם, מליחת הקרבן קודם בעי מליחה כדת וכדין וזה ילפינן מקרא וכל קרבן מנחתך במלח תמלח, ובגרגיר מלח סגי בעת ההקרבה ילפינן מקרא אחר מקרא דכל קרבן תקריב מלח עיין שם בטוטו"ד. ולפי"ז לק"מ דבאמת מצד הדין מחוייב הכהן למלוח כדת וכדין קודם ההקרבה וגרגיר מלח סגי בעת ההקרבה, ומיושב הדק היטב קושי המנחת כהן.

¹¹⁰ כתב בשו"ת זכר יצחק (חלק א סימן מה): ע"ד התוס' בזבחים יד, ב בדין המלח [שכתבו בד"ה והרי ז"ל ובהקומץ כ, א אמרו לא מלח כהן אלא זר פריך וכי תעלה על דעתך שזר קרב אצל המזבח יש לומר דאפילו לרבנן דאית להו במפוחא וזריקה פריך שפיר שאין יכולין למלוח בטוב ע"י זריקה. וקשה הרי הדין הוא דאם מלח כל שהוא אפילו בגרגיר מלח אחד כשר וכמו"ש הרמב"ם בפ"ה מאיסורי מזבח הי"א, והמל"מ הוכיח כן ממנחות כא, א שאמרו מהו דתימא מישדא בה משהו למצוה בעלמא קמ"ל, וא"כ אמאי אין יכולין למלוח היטב ע"י זריקה כיון דבדיעבד כשר אפילו בגרגיר אחד ושפיר יש לומר דמלח זר ע"י זריקה]. הנה מה שכ' הרמב"ם דאם נתן גרגיר מלח אחד כשר בדיעבד, בודאי כיון לזה שאינו לוקה בקרבן ובמנחה כשרה [משום לא תשבית] דהא גם בלא מלח כלל כשר בדיעבד בשארי דברים (עיין שם הי"ב).

והנה שיטת הרמב"ם ז"ל היא תמוהה מאוד במה שמחלק שם בין מנחה לשאר הקרבנות, [דהקריב ולא מלח בכלל הקרבנות הקרבן כשר והורצה חוץ מן המנחה], דהוא נגד דברי הש"ס במנחות כ, א כמו שתמהו הכ"מ והלח"מ, ומ"ש בזה לתרץ הוא תמוה. ונראה דשיטתו נכונה ואינה נגד הש"ס, דשני דברים יש בדין המלח, האחד שמעשה המליחה היא המצוה, ולו למשל נפל מלח על הקרבן מעצמו אין בזה כלום, והשנית דאסור להקריב הקרבן כל שאינו מלוח, ובזה סגי אף אם נפל מעצמו. והבט וראה כי הרמב"ם ז"ל הביא דין המלח בהלכות איסורי מזבח ששם המקום לכל מה שאסרה התורה למזבח וגם זה, קרבן שאינו מלוח, הוא איסור למזבח, ולזה כתב המקריב בלא מלח כלל לוקה ולא אם הקריב ולא מלח, וא"כ גם לפי ההלכה מתפרשת שפיר המשנה (מנחות יח, א) דלא מלח כהן אלא זר כשירה, ולא שייך בכאן וכי זר קרב לגבי מזבח, דזה רק בדבר דבעי מעשה אז כל שהמעשה הוא על גבי המזבח בעי כהן, אבל כאן אין צורך למעשה כלל [אלא שיהא מלוח במלח] והרי יש כאן מלח. ומה

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

הלכה יב

הקריב בלא מלח כלל לוקה¹¹¹ שנאמר ולא תשבית מלח ברית אלהיך, ואף על פי שלוקה הקרבן כשר והורצה, חוץ מן המנחה שהמלח מעכב בקמיצה שנאמר ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך.

הלכה יג

המלח שמולחין בו כל הקרבנות משל ציבור כמו העצים, ואין היחיד מביא מלח או עצים לקרבנו מביתו, ובשלישה מקומות היו נותנין המלח, בלשכת המלח, ועל גבי הכבש, ובראשו של מזבח, בלשכת המלח היו מולחין עורות הקדשים, ועל גבי הכבש מולחין האיברים, ובראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה ומנחות הנשרפות ועולת העוף.

<<<>>

דפלפלו בגמ' (שם כ, א) בזה הוא משום דשם רצה לומר דמצות המליחה מעכב, אבל לפי המסקנה דרק עבר על הלאו דלא תשבית ברית מלח, רק המלח מעכב ולא המליחה, ומתפרש שפיר דלא מלח כהן.

¹¹¹ כתב בס' מעשי למלך: הקריב בלא מלח כלל לוקה וכו'. הרי דחשוב קום ועשה ותמהו ממש"כ רבינו בפ"א מ"ה חגיגה דמי שבא בעזרה ולא הביא עמו קרבן עובר על לת' שנאמר ולא יראה פני ריקם ואין לוקין על לאו זה שהרי לא עשה מעשה ובשו"ת תועפת ראם או"ח כ' לחלק דאם עובר תיכף כמו בהעלאה קרבן בלא מלח חשוב קום ועשה אבל בראי' דאינו עובר תיכף דלכ"ע זמנו כל היום להביא קרבן וע"כ שפיר מה שאינו מביא אח"כ הו' שב וא"ת ולי נראה ולחלק דרק בראית פנים זהו הו' אין בו מעשה דהא לא נעשה שום פעולת איסור אם אין מביא קרבן אבל כאן הא נעשה פעולת איסור שנתעכל הבשר על האש בלא מלח שפיר הו' מעשה דנמשך המעשה דהקטרה בידים שהעלה בלא מלח ועי' העלתו נתהוה פעולת איסור עיכול אברים על האש בלא מלח.

פרק ו

הלכה א

כשם שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר כך הנסכין יהיו תמימים ונבחרים שנאמר תמימים יהיו לכם ונסכיהם שיהיו הנסכים תמימים שלא יביא נסכים לא מיין מעושן ולא סולת שהתליעה ולא יבלול בשמן שריחו או טעמו רע.

הלכה ב

וכן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים ולא יהיה בהם תולעת¹¹², וכל עץ שהתליע כשהוא לח פסול למזבח, התליע יבש גורר את המקום שהתליע, ועצי סתירה פסולין לעולם לא יביאו אלא חדשים¹¹³.

הלכה ג

המקדיש יין פסול או סלת או שמן פסול או עצים פסולים למזבח הרי הדבר ספק אם דומים לבעל מום כבהמה ולוקה או אינן כבעל מום לפיכך אינו לוקה ומכין אותו מכת מרדות¹¹⁴.

---

¹¹² בס' לב חיים ח"ג סי' יא כתב להסתפק בין שהתליע ויש בו הרבה תולעים, אבל היין עצמו לא השתנה לא במראה ולא בטעם, ואפשר להסיר את התולעים ע"י מסננת, אם מותר לקדש עליו. וכתב, שכיון שהרמב"ם לא מנה יין שהתליע בין היינות הפסולים לניסוך ע"ג המזבח, משמע שסבר שיין כזה כשר לניסוך, ולפ"ז כן הדבר לגבי קידוש שאם מסיר את כל התולעים ע"י מסננת, כשר היין לקידוש. וכתב שם שהדבר צריך ביאור מהמבואר ברמ"א, שאין לקדש על יין שיש בו קמחין אלא אם סיננו. וכן ממה שכתב הב"ח (ד"ה ומ"ש) שאם עלה על היין קרום לבן, אין מקדשין עליו. וכן ממה שפסק הרמב"ם (איסורי המזבח פ"ו ה"א - ב) שאסור להביא את הנסכים שעל גבי המזבח מסולת שהתליעה, וכן אסור להביא עצי מערכה מעצים לחים שיש בהם תולעים, ומדוע מהני בין שהתליע להסיר את התולעים ולהכשירו לקידוש. וכתב שבנו רצה לתרץ קושיא זו ולחלק בין סולת ועצים לחים, שהתולעים שבהם הם דקה מן הדקה ודומים לסולת או לעצים, ואין ניכר לעין אם יש תולעים או לא, לבין יין שהתולעים נראים לעין, וכן היות והתולעים צפים על פני המים ניתן להכיר בהם ולסננם, שלפיכך אם הסירם במסננת ורואה שלא נשאר מהם שום דבר, כשר היין לקידוש. וכתב שיש להביא ראיה לדבר מלשון הרמב"ם שם שכתב, 'וכל עץ שהתליע כשהוא לח פסול למזבח, התליע יבש גורר את המקום שהתליע', מבואר בדבריו שעץ יבש שיכול לגרד את המקום שיש בו תולעים, כשר למזבח, וע"כ גם יין מוכשר לקידוש לאחר הסרת התולעים. ובשו"ת דברי שלום או"ח ח"ג סי' כתב לחלוק ע"ז.

¹¹³ כתב הכלי חמדה ויקהל: צ"ע דמתחיל בעצי סתירה, דמשמע דאינן פסולין אלא אם נסתרו מאיזהו כלי, ומסיים שצריכין להיות חדשים דוקא, וע"כ צ"ל דכוונתו דלענין לכתחילה צריך חדשים דוקא, וכמו שכתב בפ"א מבית הבחירה הלכה כ', אמנם שיפסלו בדיעבד למזבח, היינו דוקא בעצי סתירה, אבל שימוש בעלמא אינו פוסל וכלשון רש"י ז"ל כאן, וצ"ע בכ"ז.

¹¹⁴ ראה מש"כ בזה האור שמח.

מראי מקומות רמב"ם איסורי מזבח - בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

הלכה ד

הסולת והיין והשמן והלבונה והעופות והעצים וכלי שרת שנפסלו או שנטמאו אין פודין אותן שנאמר והעמיד והעריך, כל שישנו בהעמדה נערך ואלו אינן בכלל העמדה, לפיכך אין נפדין לעולם.

הלכה ה

בד"א בשנפסלו או שנטמאו אחר שנתקדשו בכלי שרת אבל קודם שיתקדשו בכלי אם נטמאו או נפסלו פודין אותן, אבל טהורין אף על פי שעדיין לא קדשו בכלי אין פודין אותן חוץ ממנחת חוטא שנאמר בה מחטאתו על חטאתו לומר שמביא חטאתו מדמי חטאתו, לפיכך קודם שנתקדש בכלי שרת הרי היא כקדושת דמים ופודין אותה אף על פי שהיא טהורה, וכל הנסכים שנטמאו עושה להם מערכה בפני עצמן ושורפן במזבח.

הלכה ו

מי החג שנטמאו והשיקן וטהרן [כמו שיתבאר בטהרות], אם טיהרן ואחר כך הקדישן הרי אלו מתנסכין, ואם הקדישן ואח"כ נטמאו הואיל ונדחו ידחו.

הלכה ז

זיתים וענבים שנטמאו דורכן פחות מכביצה, והמשקין היוצאין מהן כשרים לנסכים, שהמשקה מופקד הוא באוכל וכאילו אינו מגופו.

הלכה ח

מעלה יתירה עשו חכמים בקדשים שזרעים שנטמאו אפילו זרען היוצא מהן פסולין לנסכים שאין זריעה מועלת בקדשים, וכן העצים והלבונה אף ע"פ שאינן אוכלין הרי הן מתטמאין כאוכל לענין הקרבנות ויפסלו העצים והלבונה בטומאה זו למזבח ואין מקריבין אותן.

הלכה ט

ואלו הן היינות הפסולין לגבי המזבח: המתוק והמעושן והמבושל באש או בשמש או שנשתנה טעמו בבישול, אבל יין שמחממין אותו בשמש ולא נתנה בו טעם בישול, וכן יין צמוקין ויין מגיתו שלא שהה ארבעים יום, ויין הדליות ויין כרם הנטוע בבית השלחין או בבית הזבלים, או יין גפנים שנזרע זרע ביניהן, או יין כרם שלא נעבד, כל אלו היינות לא יביא לכתחלה ואם הביא כשר.

הלכה י

יין שנתגלה פסול לגבי המזבח, הדלה גפן על גבי תאנה יינה פסול לנסכים מפני שנשתנה ריחו, הרי הוא אומר זבח ונסכים מה זבח שלא נשתנה אף נסכים שלא נשתנו.

הלכה יא

סולת שהתליעה רובה או התליעו רוב החיטים שנעשית מהן פסולה, התליע רוב חטה אחת ה"ז ספק, וכל סולת שנשאר בה קמח פסולה.

'עץ חיים היא למחזיקים בה'

בהיות ובית מדרשנו 'בית מדרש גבוה לכהנים' אינו מתקצב ע"י שום גורם כל שהוא, וכל החזקתו ממומן מתרומות הציבור, אשר נדבם רוחם להיות מכינים את הכהנים לעבודה, ע"כ נפנה לכל אותם המכירים בערך לימוד תורת הקרבנות אשר בכוחה להגן ולהטיב, לבוא לעזרת ה' בגיבורים וליטול חלק בהעמדת מקום חשוב ונשגב זה, ולסייע למען בית ה' אלוקנו.

לשותפות קבע ולתרומות 0504166339

ניתן לתרום דרך מכשירי נדרים וקהילות עבור בית מדרש גבוה לכהנים

~~~~~

מראי מקומות אלו נכתב בדרך לימודנו לפום ריהטא וכחותה על גחלים, וישנם עוד מראי מקומות רבים אשר נותרו לכתוב וכן בירורי דינים, וע"כ נפנה ונבקש מכל הלומדים להאיר עיננו, ולציין כל מראי מקום או הערה ולהביאם אלינו במייל המערכת k0504166339@gamil.com בכדי שנוכל לקובעם במהדורה הבאה, ויהא זה לזיכוי הרבים, למען ישוטטו בהם רבים.

הזכויות בספר זה אינם שמורות

וניתן להשתמש בו למטרת זיכוי הרבים

יוצא לאור ע"י 'בית מדרש גבוה לכהנים- ביתר'

בביהמ"ד אהל יששכר רח' המגיד ממעזריטש 144 ביתר

לפרטים הערות והארות 0504166339

ערך וסידר: חננאל עמר

ניתן לקבל קובץ זה במייל k0504166339@gamil.com